

HØYRES PROGRAM

Perioden 1981- 85

Vedtatt av Høyres Landsmøte 1981

Grunnsyn og verdier

Høyre bygger sin politikk på det kristne kulturgrunnlag, rettsstaten og folkestyret. Høyre ser det som en hovedoppgave å verne om de verdier som har formet vårt samfunn og vår nasjonale kultur. Dette verdigrunnlag vil vi føre videre og gi ny livskraft, gjennom en aktiv reformpolitikk.

Høyre ser personlig frihet og sosialt ansvar som de viktigste forutsetninger for en sunn samfunnsutvikling, med kulturell og materiell vekst.

Konservatismen har sitt fundament i troen på menneskeverdet. Konservativ politikk bygger på tillit til det enkelte menneske, og vil styrke dets evne og vilje til ansvar for seg selv og sine medmennesker. Et fritt samfunn må gi rom for personlig frihet og virkefrang, utvikle likeverd, solidaritet og toleranse, og fremme samarbeid til beste for fellesskapet.

Virkelig frihet kan ikke tenkes uten den ramme av trygghet, orden og stabilitet som samfunnet gir. Virkelig fellesskap kan heller ikke tenkes uten frie menneskers vilje til ansvar og evne til selvstendighet. Hensynet til individets frihet og hensynet til samfunnets beste er for Høyre to sider av samme sak. Høyre ser demokrati med maktspredning og medinnflytelse som nødvendig for å sikre frihet under ansvar. Folkestyret må fremme valgfrihet og mangfoldighet i det politiske, kulturelle og økonomiske liv.

Høyres politikk har som særlig viktige mål:

- Kulturforankring, toleranse og åndsfrihet
- Tilhørighet og sosial trygghet
- Likeverd og likestilling
- Rettssikkerhet og tillit til enkeltmennesket
- Spredning av makt og eiendom
- Trygghet for arbeidsplasser og bosetting
- Vern om naturgrunnlaget
- Fred, sikkerhet og internasjonal solidaritet.

(Fra Høyres prinsippprogram)

Norge og det internasjonale samfunn

De viktigste mål for Norges utenrikspolitikk er å sikre fred og nasjonal uavhengighet. Som et av de rike land må Norge arbeide for større solidaritet mellom verdens folk, slik at folk i de fattige land kan få del i materiell fremgang og sosial trygghet. Norge må arbeide for økt respekt for menneskerettighetene overalt i verden.

Grunnlaget for Norges utenrikspolitikk er et nært samarbeid med de nasjoner som vi har et grunnleggende politisk og kulturelt fellesskap med. Samarbeidet i NATO gir Norge den beste sikkerhet til å følge en åpen og utadvendt utenrikspolitikk. Norge må bidra til å styrke solidaritet og samhold innad i den vestlige allianse for å få en mest mulig enhetlig vestlig opptreden i sikkerhets- og utenrikspolitiske spørsmål.

Avspenning, rustningskontroll og gjensidig nedrusting er viktige mål for norsk utenrikspolitikk som Høyre vil arbeide for å fremme. Reell avspenning fremmes ikke gjennom ensidige innrømmelser fra vestlig side. Avspenningspolitikken i årene fremover må bygge på balanse mellom øst og vest.

FN

De Forente Nasjoner er det viktigste instrument for internasjonalt samarbeid på verdensomfattende basis.

Norge må fortsatt arbeide aktivt innenfor FN, og yte sitt bidrag til at organisasjonene blir bedre i stand til å løse sine oppgaver.

- Alle selvstendige stater må kunne være medlem av FN.
- Norge må gjennom FN og i andre sammenhenger støtte arbeidet for en fredelig løsning på Midt-Østen-konflikten. En slik løsning må vise respekt for og anerkjennelse av Israels rett til å leve i fred innen sikre og anerkjente grenser, og palestinerne rett til selvbestemmelse.
- Norge må arbeide for å styrke Sikkerhetsrådets innflytelse som et konfliktløsende organ.
- FN må lede an i arbeidet for å skape en ny økonomisk verdensorden, slik at utviklingslandene sikres jevnbyrdighet i det internasjonale økonomiske samkvem.
- Norge må yte støtte til det humanitære, kulturelle og økonomiske arbeid som utføres i FNs regi, og fortsatt arbeide for at alle medlemsland oppfyller sine forpliktelser overfor FN.
- Norge må arbeide for å styrke FNs innsats for miljø og ressursbevaring og arbeide for et globalt energisamarbeid innenfor rammen av FN.
- Norge må arbeide for å styrke FNs engasjement og handlekraft i menneskerettighetsspørsmål, bl.a. gjennom opprettelse av en stilling som Høykommissær for menneskerettighetsspørsmål.
- Norge må gå inn for at FN treffer effektive tiltak mot alle former for terrorvirksomhet.
- Norge må fortsatt være beredt til å delta i FNs fredsbevarende operasjoner

NATO

Medlemskapet i NATO er avgjørende for norsk sikkerhet og selvråderett. Den gjensidige garanti og den politiske solidaritet vi oppnår gjennom NATO gir Norge muligheter til å motstå politisk press utenfra og til å avvise militære angrep.

NATOs forsvarsevne bygger på militær styrke og politisk enighet, og forutsetter full oppslutning fra

alle de deltagende land. NATO er viktig for Norge også fordi det er vårt fremste samarbeidsorgan med land som vi politisk, økonomisk og kulturelt er særlig sterkt knyttet til.

- Sovjets styrkeoppbygging i nord og Sovjets militære bruk av Norskehavet har skapt ubalanse. Dette må bøtes med sikkerhetspolitiske virkemidler både fra Norges og NATOs side.
- Norge må gjennom NATO arbeide for reell avspenning, rustningskontroll og gjensidig nedrusting. Norge støtter forhandlinger om gjensidige og balanserte styrkereduksjoner i Sentral-Europa.
- Den sovjetiske atomopprustning gjør det særlig nødvendig å gjennomføre forhandlinger om å begrense fornyelse og utplassering av atomvåpen i Europa. Forhandlingene må ta som utgangspunkt at Sovjetunionen har stasjonert nye og moderne atomvåpen i Øst-Europa.
- NATO må fortsatt være det fremste samarbeidsorgan for sikkerhetspolitiske spørsmål i Vest-Europa.
- Norge må arbeide for bedre samordning og standardisering av våpen og utstyr innenfor NATO, for å oppnå rasjonalisering og styrking av felles forsvar.
- Norge må delta fullt ut i NATOs samarbeid om miljøvern, forskning og andre samfunnsspørsmål.

Forsvaret

Norge må ha et sterkt totalforsvar, med tilstrekkelig bemanning og utstyr. Vår viktigste nasjonale oppgave er å bevare freden, trygge vår frihet og selvstendighet, slik at vi kan utvikle vårt samfunn som vi selv ønsker det, og samarbeide med andre land slik vi finner naturlig.

Vår basepolitikk forutsetter at vi raskt kan ta imot hjelp av våre allierte i en krisesituasjon. Skal slik hjelp være troverdig, er det nødvendig med forhåndslagring av materiell i Norge, og gode treningsmuligheter for allierte tropper som skal settes inn i Norge, og et godt utbygget mottaksapparat.

Virksomheten i totalforsvarets to hovedledd, det militære forsvar og den sivile beredskap må organiseres og samordnes med sikte på mest mulig effektiv bruk av ressursene.

- Høyre vil legge opp til en forsvarsinnsats på grunnlag av Forsvarskommisjonens forutsetninger, med sikte på en planmessig utbygging av Forsvaret for å gjennomføre det nødvendige moderniseringsprogram raskest mulig.
- Utbyggingen av kystvakten må skje hurtig. Bevilgningene til dette må komme i tillegg til de ordinære forsvarsbevilgninger.
- Forsvaret må settes i stand til effektivt å hindre krenkelser av norsk territorium også i fredstid.
- Norge må opprettholde beredskapsavdelinger for FN og gi dem regelmessig trening.
- Forsvaret må kunne yte hurtig, effektiv hjelp i katastrofesituasjoner, ved siden av den betydelige bistand Forsvaret ellers yter det sivile samfunn.
- Heimevernet fyller vesentlige oppgaver i landets totalforsvar og det må legges økt vekt på modernisering av materiell og rekruttering av HV-personell.
- Den sivile beredskap må styrkes slik at denne del av totalforsvaret kan bygges opp til å møte de oppgaver den er tiltenkt. Det må bygges opp tilstrekkelige beredskapslagre av varer som det kan bli knapphet på i en krisesituasjon.
- Det frivillige forsvarsarbeid må støttes økonomisk.

- Kvinner som ønsker det gis mulighet til militærtjeneste. Det bør åpnes adgang for kvinner til flere stillinger og funksjoner i Forsvaret.
- Skolene må gi informasjon om betydning av Forsvaret og den sivile beredskap.

Forsvarets personell

Den særlig store avgang av yrkesbefal som er forventet i midten 80-årene, og den tiltagende avgang av yngre yrkesbefal, krever hurtige og effektive tiltak for å unngå at utdannelse, øvelser og beredskap skal bli skadelidende. Det er derfor en hovedoppgave å styrke rekrutteringen og å sikre personellet gode og trygge arbeidsforhold.

- Beordringssystemet må endres ved at det innføres et hjemmebasesystem i Forsvaret, tilpasset de enkelte forsvarsgrener.
- Beordringssystemet bør begrenses til de første 16–18 tjenesteår etter påbegynt befalsutdannelse.
- Det må gjøres en betydelig innsats i de nærmeste år for å dekke boligbehovet for de ansatte i Forsvaret. I tillegg til at Forsvaret bygger og kjøper seg inn i boligprosjekter må det stimuleres til at det enkelte befall skaffer seg sin egen bolig/leilighet i tilknytning til sin hjemmebase.
- Det må utredes hvordan forsvarspersonellens ektefeller skal få bedre mulighet til å utøve yrkesaktivitet utenom hjemmet dersom de ønsker det.
- Bemanningsproblemene i Forsvaret må løses ved en forsert utdannelse av nytt befall, en bedre utnyttelse av vernepliktig og utskrevet befall og en rasjonalisering av endel store staber.
- Den store fritakelsesprosenten blant vernepliktige mannskaper undergraver prinsippet om alminnelig verneplikt. Det er nødvendig med tiltak for å senke denne prosent betydelig. Det må skje ved en bedre registrering av arbeidsplasser innen totalforsvaret som ikke krever stridende personell, utvelgelses- og fordelingsprosesser må forbedres og det må etableres smidigere ordninger for overføring av mannskaper mellom alle deler av totalforsvaret. Førstegangstjenesten bør i større utstrekning gi ansiennitet ved ansettelse og tilleggspoeng ved opptak til videre utdannelse.
- Høyre vil revidere reglene for politisk virksomhet i Forsvaret på bakgrunn av erfaringene med den nye ordningen med politiske aktivitetstilbud i Forsvaret. Fri politisk virksomhet i Forsvaret avvises.
- Tillitsmannsordningen må fortsatt bygge på samarbeidsprinsippet. Gjennom tillitsmannsordningen må de vernepliktige gis innflytelse på arbeidet med å gjøre tjenesten så meningsfylt og effektiv som mulig, og på andre saker som har direkte med soldatenes trivsel i fredstid å gjøre. Forsøk på å bruke tillitsmannsordningen til å påvirke den forsvars- og sikkerhetspolitikk vårt land skal føre, og forsøk på å ta opp andre saker som ligger utenfor ordningens virksomhet, må avvises.
- De økonomiske ytelser til de vernepliktige må justeres i takt med den alminnelige lønns- og prisutvikling.
- Overføringen fra militærtjeneste til sivil tjeneste må begrenses til de tilfeller hvor det foreligger alvorlige overbevisningsgrunner. Uenighet i den politikk vårt land fører kan ikke godtas som overbevisningsgrunn.
- Sivilarbeidernes arbeidsoppgaver må legges opp slik at tjenesten er like krevende som den samlede ordinære militærtjeneste.

Samarbeid med den fattige verden

Utviklingslandene bærer selv et hovedansvar for sin økonomiske og sosiale utvikling. De rike land

har imidlertid et ansvar for å bidra til utvikling i de store deler av verden hvor fattigdom og nød preger livsvilkårene for de fleste mennesker. Høyre bygger sitt engasjement i utviklingsbistand på det klare ansvar de kristne og humanitære solidaritetsidealer pålegger oss når det gjelder å hjelpe mennesker i nød.

Høyre legger vekt på at bistanden fra de rike land kan være med på å hindre at økonomiske og sosiale problemer får utvikle seg til konflikter. Bistanden til de fattige land må derfor også vurderes som et element i arbeidet for å sikre fred.

Høyre vil arbeide for internasjonale og nasjonale tiltak som utløser selvstendig vekstkraft i utviklingslandene. Utviklingslandene selv må føre en aktiv politikk for å fremme sin egen innsats og føre en sosial fordelingspolitikk.

Norge må fortsatt delta aktivt i arbeidet med en ny økonomisk verdensorden for å fremme økonomisk vekst og større sosial utjevning i verdenssamfunnet. Det internasjonale økonomiske system må gi u-landene reell adgang til verdensmarkedet. Fri utveksling av varer og tjenester er en forutsetning for fremgang og effektiv ressursutnyttelse i det internasjonale samfunn.

Utviklingslandenes interne politiske og økonomiske struktur kan ofte være en vesentlig hindring for å få bekjempet den absolutte fattigdom. De industrialiserte land har en selvfølgelig rett til å stille som vilkår for betydelige ressuroverføringer at disse konkret bidrar til økonomisk vekst og til en bedring av den fattige befolknings kår. Norge må arbeide for å sikre at også de multinasjonale overføringer kommer de fattigste til gode.

Utviklingslandene fremstår som stadig viktigere markeder for industrilandenes produkter. Norge har mindre handel med u-landene enn andre industriland. Norsk næringsliv har imidlertid i stigende grad vist seg i stand til å utnytte de muligheter de nye markeder gir for økt eksport og etableringer. Høyre vil støtte bestrebelsene på å få norsk næringsliv til å engasjere seg i utviklingsfremmende samarbeidsprosjekter. Forutsetningen er at det enkelte utviklingsland ønsker et slikt engasjement.

Utviklingslandene mangler i stor grad høyt utdannet arbeidskraft. En del av Norges bistand må være å motta studenter fra utviklingsland og gi dem muligheter til å fullføre sin utdanning.

Norges offentlige bistand må være minst 1 prosent av brutto nasjonalprodukt. Av hjelp utover dette må det kunne ytes bistand til å fremme samhandelen med u-land ved å yte rimelige lån, ved å bistå norsk næringsliv til å etablere utviklingsfremmende aktiviteter og til å bistå norsk næringsliv med eventuelle omlegginger som har sammenheng med vårt økonomiske samkvem med u-landene.

- Norges bistand skal som hovedregel være ubundet når det gjelder varer og tjenester. Norske varer og tjenester må likevel kunne foretrekkes når disse ikke er mindre fordelaktige for mottakerlandet.
- Misjonen og frivillige organisasjoner som driver humanitært arbeid må få økt støtte til sin utviklingshjelp.
- For å sikre best mulig effekt vil Høyre konsentrere bistanden om et begrenset antall samarbeidsland. Norsk bistand må særlig komme de fattigste land til gode.
- For å oppnå størst mulig effekt av den samlede utviklingsbistand, vil Norge arbeide for å øke den bilaterale andel av utviklingshjelpen på bekostning av den multilaterale. For å styrke den norske innflytelse over anvendelsen av den multilaterale bistand, vil Høyre arbeide for å styrke Norges

representasjon i de organer som forvalter disse midler.

- Norsk bistandspolitikk må legge avgjørende vekt på å tilfredsstille menneskelige grunnbehov. Familieplanlegging og arbeid for å avskaffe sult, under- og feilernæring, massesykdommer, analfabetisme og arbeidsløshet må gis høy prioritet. Utviklingsprosjekter må først og fremst vurderes ut fra i hvilken grad de bidrar til å avhjelpe disse absolutte fattigdomsproblemer. Overføring av teknologi må være tilpasset mottakerlandenes sosiale og kulturelle forhold.
- Utviklingstiltak må i større grad komme kvinnene til gode, med sikte på å bedre deres økonomiske, sosiale og politiske situasjon. Norge må gå inn for at FN intensiverer sitt arbeid for å bedre u-landskvinnenes situasjon. FNs handlingsprogram for likestilling må følges opp.
- Det må legges økt vekt på at bistanden settes inn i godt planlagte tiltak, slik at midlene blir forsvarlig utnyttet. Det er nødvendig med en bedre resultatvurdering av prosjektene. Slike vurderinger bør offentliggjøres.
- Som et ledd i arbeidet for en ny økonomisk verdensorden, må Norge følge opp med konkrete tiltak, f.eks. ved norsk tilslutning til avtaler som sikrer utviklingslandene adgang til industrilandenes markeder.
- Som et skipsfartsland bør Norge bidra til at u-landene kan delta i den internasjonale skipsfart på like vilkår.
- Norge må være parat til å yte ekstraordinær hjelp i katastrofesituasjoner.

Samarbeid i Europa

Den sikkerhetspolitiske utvikling, Norges naturlige samhörighet med Vest-Europa og vår økende avhengighet av utviklingen i resten av Europa gjør det nødvendig å styrke kontakt og samarbeid med de vest-europeiske land, både i og utenfor EF. Høyre vil arbeide for økt forståelse i det norske folk for betydningen av et bredt europeisk samarbeid.

EF-samarbeidet har store virkninger for Norge. De økonomiske forbindelser mellom Norge og EF er stadig blitt styrket, slik at EF-landene nå er våre viktigste handelspartnere. Det er derfor nødvendig med en aktiv opptreden fra norsk side for å motvirke at Norge passivt må godta virkningene av de beslutninger som treffes i EF.

Norsk Europapolitikk må også ta hensyn til at samarbeidet i EF utvides til nye medlemsland og at EF-samarbeidet som en følge av dette er i ferd med å få tyngdepunktet forskjøvet i retning av Syd-Europa. Samtidig er EF i ferd med å utvikle en felles selvstendig utenrikspolitikk og ønsker etterhvert å ta større ansvar for sikkerhetspolitikken i Europa. Denne utvikling er særlig viktig for Norge, som et av de få europeiske NATO-land utenfor EF-samarbeidet.

- Høyre mener at Norge aktivt må utnytte de muligheter handelsavtalen gir for å utvikle et bredt samarbeid med EF. Det bør åpnes forhandlinger om et avtalefestet samarbeid på grunnlag av Handelsavtalens utviklingsklausul for skipsfart og miljøvern. Også på en rekke andre områder av betydning for videreutviklingen av det økonomiske og handelsmessige samarbeid mellom Norge og EF bør det åpnes nye kontakter. Høyre mener at de årlige møter mellom Norge og EF-kommisjonen på politisk plan bør videreutvikles gjennom opprettelse av et organisert samarbeidsforum mellom Norge og EF på høyt politisk plan, med sikte på å oppnå en best mulig stimulering og koordinering av samarbeidet.
- Norge må følge nøye med i det politiske rådslagningsarbeid mellom EF-landene, og sørge for at norske synspunkter og interesser blir gjort kjent i EF. For dette formål bør Norge gå inn for å

etablere en formell, direkte og organisatorisk kontakt med EF-landenes utenrikspolitiske samarbeide (EPS) på flere nivåer, inklusive ministernivå, som en videreutvikling av de kontakter som er etablert mellom den norske utenriksledelse og formannen i EFs Ministerråd.

- Høyre vil arbeide for etablering av parlamentarisk kontakt med Europa-parlamentet.
- Norge må følge utviklingen i det europeiske valutasamarbeidet (EMS) med sikte på at Norge søker tilknytning når forholdene måtte tilsi det.
- Norge må utnytte alle muligheter for deltakelse i europeisk samarbeid på det vitenskapelige område
- Gjennom det internasjonale energibyrå (IEA) må Norge delta i arbeidet for energisparing, utvikling av alternative energikilder og kontroll med de multinasjonale oljeselskapers virksomhet.
- Norge må bidra til best mulig kontakt og samhold mellom Vest-Europa og Nord-Amerika, slik at det politiske og militære samarbeidet styrkes og økonomiske oppgaver løses bedre.
- Norge må delta aktivt i Europarådet, OECD og EFTA.
- Norge må være beredt til å yte støtte til vanskeligstilte europeiske land for å styrke og opprettholde en demokratisk utvikling i landene og bevare Europas forsvarsevne.
- Med basis i det vestlige samarbeid, må det føres en dialog med de øst-europeiske land, med sikte på samarbeid og avspenning
- Norge må arbeide for at Helsingforsavtalen om sikkerhet og samarbeid i Europa blir oppfylt av alle deltakende land. Arbeidet for menneskerettighetene og økt samarbeid mellom øst og vest følges opp på dette grunnlag.
- Norge må ta aktiv del i det nordiske samarbeid gjennom Nordisk Råd og arbeide for nordisk fellesopptreden i internasjonale organer når dette faller naturlig. Høyre vil vurdere formene for nordisk samarbeid, med sikte på å unngå byråkratisering og å oppnå konkrete resultater, f.eks. gjennom lovharmonisering, utvidet forskningsarbeid og utvidet samarbeid på Nord-kalotten.
- Høyre vil videreutvikle det nordiske samarbeid på energi- og industriområdet. Høyre vil legge spesiell vekt på å fjerne eksisterende hindringer for samarbeidet mellom bedrifter i de nordiske land, f.eks. i lovgivning og ved ulikheter i skattelegging.

Vern om menneskerettighetene

Rettsikkerhet, trosfrihet og ytringsfrihet er grunnleggende menneskerettigheter. FNs erklæring om menneskerettighetene og konvensjonene som bygger på denne er forpliktende dokumenter som må danne grunnlaget for beskyttelse av individet i alle verdens land. Mange regimer driver en omfattende undertrykkelse og terrorvirksomhet overfor sine innbyggere. Høyre vil arbeide for at Norge og norsk opinion inntar en fast og konsekvent holdning til brudd på menneskerettighetene, uansett hvor de finner sted. Høyre vil at Norge aktivt må støtte demokratiske krefter i deres kamp mot diktaturer.

- Norge må i internasjonale organer, spesielt i FN bidra til å styrke den internasjonale opinion mot alle overgrep mot og forfølgelse av enkeltindivider eller folkegrupper.
- Norge må støtte arbeidet for å registrere brudd på menneskerettighetene.
- Høyre støtter forslaget om at FN oppretter en stilling som Høykommissær for menneskerettighetsspørsmål.
- Norge må arbeide for at de land som har undertegnet Helsingforsavtalen oppfyller bestemmelsene om menneskerettigheter, gir folk større adgang til å reise fritt og sikrer en friere utveksling av ideer og informasjon.
- Utviklingen i ikke-demokratiske land søkes påvirket gjennom kontakt og nøkternt samarbeide.

Flyktningehjelp

Verdens flyktningeproblem vokser og har utviklet seg til en av vår tids største tragedier.

Flyktningearbeidet er viktig for å sikre grunnleggende menneskerettigheter for alle. Høyre mener at norske myndigheter må intensivere arbeidet for å hjelpe flyktningene, både ved at man fører en liberal politikk når det gjelder å ta imot flyktninger til Norge, og ved å gi norske og internasjonale hjelpeorganisasjoner romslige muligheter til å arbeide blant flyktninger ute.

- Norge må fortsatt støtte det arbeid som drives av FNs Høykommissær for flyktninger.
- Gjennom diplomatisk innsats og på andre måter må man søke å styrke rettsstillingen for flyktninger i leire, også for å sikre mot hjemsending mot flyktningenes vilje.
- Norge må fortsatt motta særlig vanskeligstilte flyktninger, f.eks. funksjonshemmede. Flyktninger tatt opp av norske skip i internasjonalt farvann må som nå garanteres oppholdstillatelse i Norge.
- Det norske Flyktningeråd må gis bedre muligheter til å løse sine oppgaver.
- Flyktningene må som regel innrette seg på å bli varig i Norge. Dette stiller store krav til arbeidet med å hjelpe flyktningene til rette i Norge.
- De forskjellige flyktningegrupper må gis praktiske muligheter til å opprettholde sin egen kultur og religion. Det gis offentlig støtte til flyktningenes foreninger og publikasjoner.
- Norskundervisningen for flyktninger må utvikles. Samtidig må barna gis tilstrekkelig morsmålsopplæring.
- Kommunene må være behjelpelig med å stille boliger til disposisjon for Selskapet for Flyktningeboliger.
- Det offentlige har et særlig ansvar for å hjelpe flyktninger til lønnet arbeid eller til å starte opp selvstendig næringsvirksomhet.
- Det må rettes særlig oppmerksomhet mot flyktningekvinnenes situasjon, slik at man kan unngå at de blir isolert fra samfunnet omkring.
- De sentrale myndigheter må ha et særlig ansvar for å gi rettledning og økonomisk støtte til mottakerkommunene. Disse overtar ansvaret for det praktiske flyktningearbeid etter at flyktningene har fått et fast bosted.
- Det er viktig at flyktningenes nærmiljø tar imot flyktningene på en positiv måte. Høyre vil understreke verdien av å satse på frivillig innsats av enkeltpersoner, grupper og organisasjoner utenom det offentlige flyktningeapparat.

Svalbard og polarområdene

Nordområdene er av stor strategisk betydning. Det er et mål for Norge å bevare lavspenningen i området.

Norsk næringsvirksomhet og forskning har en lang og sterk tradisjon i polarområdene. Forholdene må legges til rette slik at aktiviteten minst kan opprettholdes både i syd- og nordområdene.

De viktigste ledd i norsk Svalbard-politikk er å gjennomføre en klar og korrekt suverenitetshevdelse på grunnlag av Svalbardtraktaten og norsk lovgivning, bevare roen i området, samarbeide med de interessenter som har engasjert seg på Svalbard og unngå forskjellsbehandling av traktatpartene.

- De stedlige myndigheter på Svalbard må rå over tilstrekkelig ressurser og utstyr for å håndheve

norsk suverenitet og påse at lover og regler overholdes.

- Norge har ansvaret for at ingen andre traktatland oppretter anlegg på Svalbard som ikke utelukkende har sivile formål tilpasset den lovlige virksomhet på øygruppen.
- Staten må bidra til en videreutvikling av forsknings- og næringsvirksomhet på Svalbard.
- Arbeidet med å påse at alle land etterlever bestemmelsene i fiskevernsonen rundt Svalbard følges opp. På lengre sikt er målet å opprette en norsk økonomisk sone rundt Svalbard.
- Naturmiljøet i polarområdene er spesielt sårbart overfor forurensning og menneskers aktivitet. Det er derfor viktig at vi håndhever reglene for miljøvern i områdene.
- Kystvakten må utbygges slik at vår evne til å overvåke norske områder i nordområdene forbedres.
- Norge må vise interesse for et allsidig engasjement i Antarktis og norsk forskningsinnsats må styrkes. Det bør vurderes å opprette en permanent forskningsstasjon i området.

Rettsvern

Lovene i rettsstaten er av avgjørende betydning for den enkeltes trygghet, velferd og frihet. Lovene må være klart formulert og i overensstemmelse med folks generelle rettsoppfatning.

Overhåndtagende lovregulering kan svekke rettssikkerheten. Den senere tids økning i antall lover, spesielt fullmaktslover, fører med seg usikkerhet om lovenes egentlige innhold og fortolkning, noe som skaper uvisshet og maktesløshet.

Høyre vil arbeide for å snu denne utvikling. Høyre vil gjennomgå lovverket med det formål å forenkle dette, begrense fullmaktslovgivningen og avskaffe unødvendig byråkrati som følge av slik lovgivning.

Høyre vil beskytte den enkelte mot overgrep og forsvare samfunnet mot verdioppløsning. Den økende kriminalitet rammer i særlig grad de svake i samfunnet. Høyre ser det som en sentral samfunnsoppgave å bekjempe kriminalitet og krenkelse av enkeltmennesker. Rettshåndhevelsen må være konsekvent og rask. Allmenheten må vite at urettmessige inngrep og overtredelser fører til de nødvendige reaksjoner fra samfunnets side. Samfunnet må legge særlig vekt på å verne den som ikke makter å ivareta sine rettigheter.

De senere år har ungdomskriminaliteten øket vesentlig. Rusgiftmisbruk er et voksende sosialt problem og har også ført til økt kriminalitet. Nye former for kriminalitet med profesjonelt tilsnitt oppstår. Politi og rettsapparat må få de nødvendige ressurser - teknisk og bemanningsmessig som er nødvendig for å møte dette og til å motvirke de økende ordensproblemer og skape mer trygghet, spesielt i større byer.

En viktig årsak til kriminalitet, er utilfredsstillende sosiale forhold. Det må derfor legges stor vekt på forebyggende arbeid, blant annet gode aktivitetstilbud for ungdom. Det er videre viktig å motvirke arbeidsledighet, sentralisering, uheldige bomiljøer og andre sosiale forhold som kan bidra til å øke kriminaliteten i samfunnet. Barnevernet må styrkes vesentlig og gis reell mulighet til å overføre unge lovovertredere til behandling med betryggende tilsyn og fagkyndig personell. Barn og unges rettssikkerhet i og utenfor institusjon må styrkes.

- Høyre vil løpende vurdere om de reaksjonsmidler samfunnet har svarer til hensikten. Ikke minst når det gjelder unge lovovertredere bør ulike reaksjonsformer overveies, f.eks. at de unge settes i samfunnsnyttig arbeid med lovhjemlet adgang til trekk i lønn til dekning av erstatningsansvar for

forvoldt skade.

- Nedkriminalisering av vinnings- og voldsforbrytelser avvises.
- Det må reageres strengere mot vold og annen kriminalitet som rammer eldre og vergeløse.
- Narkotikamisbruket må bekjempes gjennom strenge tiltak mot innførsel og omsetning av narkotiske stoffer, sterkere satsing på det forebyggende arbeid, informasjon om skadevirkningene og et effektivt behandlings- og ettervernsystem.
- Politietaten må bemanningsmessig settes i bedre stand til å avsløre og bekjempe narkotikaforbrytelser. Sterkere straffereaksjoner må tas i bruk for ulovlig innførsel og omsetning av narkotika.
- Politiet må styrkes og settes i stand til å møte avansert kriminalitet bl.a. ulovlig bruk av data. Telefonavlytting må likevel bare benyttes i særlige tilfeller og etter forutgående domstolskjennelse. Regler for våpenbruk må fortsatt være restriktive.
- Politiet gis muligheter til å bedre kontakten med publikum. Ordningen med bydelspoliti bygges videre ut og arbeidet samordnes med distriktets sosiale etater.
- Lensmannsetaten må styrkes for å ivareta sine oppgaver.
- Myndighetene må gis mulighet til å avsløre og reagere konsekvent på økonomiske forbrytelser.
- Forsinket eller manglende innbetaling av merverdi- og investeringsavgift, bør behandles på linje med misligholdelse av andre skatteforpliktelser når riktige oppgaver er sendt inn i tide. Bedragerilignende overtredelser må fremdeles straffes strengt.
- Lov og reglement for lukkede institusjoner gjennomgås med sikte på å bedre rettssikkerheten for klientene.
- Domstolene må tilføres de nødvendige ressurser slik at en raskere avvikling av saksmengden muliggjøres.
- Vårt lovverk er nå så komplisert og omfattende at behovet for rettshjelp er stort. Høyre ser det som en viktig oppgave å forenkle lovverket. Ordningen med fri rettshjelp må til enhver tid være tilstrekkelig.
- Undervisnings-, arbeids- og fritidstilbud i fengslene må aktivt forberede den enkelte innsatte til samfunnet utenfor.
- Det må vurderes innført strengere regler for permisjon fra fengslene hvor det dreier seg om narkotika og voldsforbrytelser.
- Databehandling gjør det mulig å samle inn, behandle, lagre og gi videre personopplysninger i stort omfang. Dette øker muligheten for misbruk av informasjonen og en svekkelse av personvernet. Det må følges en streng praksis for adgangen til opprettelse og bruk av persondataregistre.
- Behandlingen av voldtektssaker bør foregå slik at offeret ikke blir utsatt for ydmykende behandling.
- Det er viktig at lovbestemt taushetsplikt ikke undergraves.

Demokrati og likestilling i samfunns- og arbeidsliv

Grunnlaget for Høyres politikk er respekten for menneskers frihet og likeverd. Høyre avviser totalitære ideer og sentralisering av makt på få hender. Det må være en balanse mellom de beslutninger som er overlatt til den enkelte, organisasjonene, og folkets valgte representanter. Målet er at hver enkelt best mulig skal kunne forme sin egen livssituasjon, i frihet og under medansvar for andre. Dette kan bare nås gjennom et levende demokrati, bygget på maktspredning.

En overføring av stadig nye oppgaver og beslutninger til folkevalgte eller andre offentlige organer fremmer ikke nødvendigvis demokratiet. Den personlige frihet som er folkestyrets grunnlag krever maktspredning for å bevares og styrkes. Høyre vil arbeide for å gi flest mulig del i goder som gir grunnlag for innflytelse, så som sosial og materiell trygghet, utdanning og eiendom.

Folkestyret forutsetter toleranse mellom menneskene og valgfrihet for den enkelte. Valgfriheten må fremmes ved at mangfoldigheten i det politiske, kulturelle og økonomiske liv trygges og utbygges.

80-årenes problemer vil kreve en effektiv og handlekraftig politisk ledelse. Demokratisk styring forutsetter klare ansvarsforhold mellom det offentlige og private.

- Høyre vil arbeide for en ny og mer rettferdig valgordning.

Eiendomsretten

Den private eiendomsrett er en av forutsetningene for maktspredning og menneskenes selvstendighet. Høyre vil gå imot fremstøt som undergraver eiendomsretten. Eiendomsrett og råderett over egen eiendom skal være en reell mulighet for alle.

- Høyre vil gjeninnføre adgang for borettslagene til selv å bestemme om borettslaget skal oppløses. Beboerne må selv få velge eierform.
- Forbudet mot å etablere selveierleiligheter i bestående bygninger oppheves. Gjennom egen lov om selveierleilighet gis denne eierform betryggende rettsvern.
- Det er et mål at alle som ønsker det skal få eie sin egen bolig. Ved salg av leiegårder må derfor kommunen benytte sin forkjøpsrett til fordel for beboerne, dersom et flertall av dem ønsker det. Beboerne må selv kunne bestemme hvilken eierform de vil ha.
- Høyre vil gi festere av kommunale og statlige tomter samme lovfestede rettigheter som festere av private tomter.
- Det etableres et nært samarbeid mellom offentlige myndigheter og eierne både ved utformingen av utbyggingsplaner og når ekspropriasjonsartede inngrep må foretas. Bare når frivillige avtaler ikke oppnås og når viktige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig, må ekspropriasjon benyttes.
- Lovreglene om erstatningsutmåling ved ekspropriasjon endres slik at de gir garanti for full erstatning.
- Også generelle forbud eller innskrenkninger som gjelder utnyttelse, utbygging eller båndlegging av grunn skal ved lov utløse erstatning i de tilfeller hvor rådighetsinnskrenkningen rammer en eiendom i urimelig grad. Spørsmålet om hvorvidt det foreligger erstatningsplikt, og hvilket omfang, avgjøres av domstolene.
- Adgang til overskjønn gjeninnføres for å sikre mer rettferdig behandling.
- Planleggingslovgivningen må sikre mot vilkårlighet og sen saksbehandling og forenkle behandlingen av planer og byggesaker. Høyre vil motarbeide det såkalte "speilvendingsprinsippet" en lovgivningspraksis som forbyr alt som ikke er uttrykkelig tillatt.
- Konsesjonsloven må endres for å gjøre det lettere for den enkelte å kjøpe og selge eiendom. Høyre vil forandre loven slik at livsarvingers arverett går foran boplikten, forutsatt at driveplikten oppfylles.
- Høyre vil oppheve den konsesjonsplikt som følger av at kjøper fra før har eiendom i kommunen.

- Høyre vil oppheve adgangen til å innføre konsesjonsplikt for all eiendom i regulerte strøk. Dersom det foreligger spesielle behov for å forhindre at helårsboliger går over til fritidsboliger i enkelte tettsteder må det motvirkes ved positive midler. Ved bruk og utbygging av bygningsloven, muligheter for utbedringslån og bedring av vann- og kloakkforholdene vil Høyre arbeide for å skape bedre bomiljøer.
- Høyre vil innføre full konsesjonsfrihet for tomter under fem mål som ligger utenfor regulerte strøk, og for tomter som ikke er regulert til landbruksområde.
- Høyre vil oppheve den såkalte «bordet-fanger»-paragrafen i konsesjonsloven, som kan tvinge selger til å avhende sin eiendom mot sin vilje og til den pris det offentlige fastsetter.

Demokrati i arbeidslivet

Høyre vil fremme samarbeid mellom ansatte og eiere i den enkelte bedrift. Bedriftene må opprettholdes som selvstendige enheter i forhold til det offentlige. Overføring av beslutningsmyndighet fra enkeltbedrifter til det offentlige har bidratt til å redusere medbestemmelsesrettens betydning, og beslutningsrett må derfor tilbakeføres til bedriftene.

Høyre vil bygge på det hovedmønster som nå er utviklet for bedriftsdemokratiet, hvor de ansatte har rett til å velge medlemmer til besluttende organer. Høyre vil derfor gå imot forslaget om lik representasjon for ansatte og eiere og andre forslag som kan svekke eiernes styringsrett og bane vei for sosialisering.

Ansvarlige og demokratiske faglige organisasjoner er en viktig del av et industrialisert samfunn. Fagorganisasjoner er nødvendige og viktige kanaler for å fremme lønnsstakernes interesser, og som samarbeidspartnere for arbeidsgivere og myndigheter.

Det er positivt for samfunnet at flest mulig av de ansatte er medlemmer i fagorganisasjoner, for på den måten å utnytte de rettigheter enhver arbeidstaker har til å arbeide for sine interesser.

Høyre anerkjenner faglige organisasjoners rett til å arbeide på et bredt felt for å fremme medlemmenes interesser. De politiske organer må på sin side alltid ta brede samfunnsmessige hensyn i sine beslutninger.

Organisasjonsrett og organisasjonsfrihet må sikres ved lov. Den enkelte må ha full rett til å velge om han vil slutte seg til en organisasjon og hvilken det skal være. Det må vises respekt for frittstående fagorganisasjoners ønske om å opprettholde sin uavhengighet.

- Lovgivningen må ikke diskriminere eller favorisere noen på grunn av organisasjonstilknytning.
- Høyre avviser forslag om å oppnevne politiske representanter i private bedrifters styrever.
- Høyre vil arbeide for en videreutvikling av bedriftsdemokratiet ved at bedriftene får større frihet til å avtale egne interne samarbeidsformer. Innenfor gjeldende avtaleverk må bedriftene stå fritt til å avtale en desentralisering av beslutningsprosessen, slik at de ansatte vil få større innflytelse over sin egen arbeidsplass.
- I forbindelse med innføring av ny teknologi må de ansatte trekkes inn i planleggingsprosessen på et tidlig stadium. De ansatte og deres tillitsvalgte må få den nødvendige informasjon og opplæring slik at den enkelte arbeidstaker kan se sin befattning med ny teknologi i vid sammenheng. Et slikt samarbeid vil også ofte være et vilkår for at innføring av ny teknologi skal svare til forventningene,

og vil gi det beste resultat for ansatte, for bedriftene og for forvaltningen. Vetorett for de ansatte ved innføring av ny teknologi må imidlertid avvises.

- Ved alle valg blant ansatte til organer i bedriften må et krav om forholdstallsvalg imøtekommes. Dette gjelder både i private bedrifter og i det offentlige.
- Offentlige ansatte må gis medbestemmelsesrett under behandling av saker av betydning for deres arbeidssituasjon. Slik medbestemmelsesrett må ikke innskrenke de folkevalgtes forpliktelse, mulighet og rett til å styre i samsvar med valgresultatene og velgernes ønsker.
- Ved opphevelse av banksosialiseringen må de bankansatte gis en større andel av plassene i representantskapene
- De ansatte i større personlig eide bedrifter, stiftelser o.l. må i likhet med ansatte i større aksjeselskaper sikres medinnflytelse på sin arbeidsplass. Dette må imidlertid skje under hensyn til de eiere som har ubegrenset økonomisk ansvar for bedriften.
- Organisering av arbeidet i Regjeringens kontaktutvalg og andre statlige utvalg må være slik at man sikrer bred medvirkning for større landsomfattende arbeidstaker- og næringsorganisasjoner.

Desentralisering og forenkling av offentlig virksomhet

- Høyre innser faren ved at det offentlige forvalter en stadig større del av BNP og vil arbeide aktivt for å endre dette. Et hovedmål for Høyre vil være å redusere veksten i det offentlige forbruk.
- Behandlingen av offentlige saker bør desentraliseres og forenkles. Målet er å bringe avgjørelsene nærmere dem det gjelder, forenkle og effektivisere det offentlige apparat, bedre offentlig service overfor publikum og sikre raskere saksbehandling. Ut fra ønsket om nær kontakt mellom de som styrer og de som blir styrt må man akseptere at en desentralisering fører til at saker kan løses på ulik måte.
- Desentralisering og overføring av oppgaver fra sentralt til lokalt plan følges av tilsvarende nedbygging sentralt.
- Det offentlige må ikke påta seg oppgaver som private kan løse like godt eller bedre. Det må foretas en gjennomgang av offentlig virksomhet med sikte på overføring til private av oppgaver som det ikke er naturlig å videreføre i offentlig regi.
- Deler av desentraliseringen er avhengig av økonomisk sterke lokalsamfunn som har størst mulig selvstyre. Høyre vil derfor legge om finansieringsordningen for kommuner og fylkeskommuner slik at lokale organer får større ansvar for sine egne budsjetter. Dette vil motivere dem sterkere til å søke rasjonelle løsninger og til å forenkle saksbehandlingen.
- Statens mange standardkrav til kommuner og fylkeskommuner må lempes og gi større rom for lokale løsninger.
- Nye nødvendige statlige krav og pålegg overfor kommunene og fylkeskommunene må følges opp økonomisk slik at lokalsamfunnene blir i stand til å løse de pålagte oppgaver på en forsvarlig måte.
- Oppgavefordelingen mellom fylkeskommunene og kommunene må bringes i overensstemmelse med retningslinjene i lokalforvaltningsreformen.
- Offentlige innkjøp må gjøres mest mulig lokalt.
- Det foretas en grundig gjennomgåelse av lovgivningen med sikte på å fjerne unødvendige kontrollordninger. Dette gjelder spesielt på områder som bygge- og planleggingssektoren, konsesjonslovgivningen og reguleringen av samferdselssektoren.
- Fullmaktslovgivning fører ofte til vilkårlighet og svekket rettssikkerhet og må derfor begrenses.
- Det må legges større vekt på å gjøre lovverket enkelt og forståelig, og å forenkle språket når det offentlige henvender seg til publikum.

- Det offentlige pålegges kortest mulige svarfrister. Søkere må holdes skadesløse dersom svarfrister oversittes.
- Med sikte på en gjennomgripende rasjonalisering av den offentlige administrasjon, må Rasjonaliseringsdirektoratet effektiviseres. Direktoratets myndighet styrkes. Private rasjonaliseringsfirmaer må trekkes inn i arbeidet.
- Som en prøveordning etableres det et utvalg som får fullmakt til å ta opp til revisjon tungroddde og unødig byråkratiske offentlige rutiner, med sikte på å oppnå forenkling og besparelser.
- Ved utarbeidelse av nye lover må de praktiske og økonomiske konsekvenser klarlegges. De næringsdrivendes oppgaveplikt overfor det statlige forenkles.
- Nødvendige skjemaer gjøres enklere. Publikum må få tilstrekkelig hjelp til å fylle ut skjemaer og skrive søknader til det offentlige.

Likestilling, likeverd og medansvar

Høyre ønsker et samfunn med likhet i muligheter, ansvar og plikter. uansett kjønn, sivilstand, sosial og geografisk bakgrunn.

Høyres mål er å skape reell valgfrihet for alle. Vi vil derfor arbeide for holdningsendringer og praktiske reformer som gjør det mulig å fordele ansvar, plikter og rettigheter i hjem, yrke og samfunnsliv likt mellom kvinne og mann. Vår politikk er å bryte ned kunstige grenser mellom kvinner og menn og mellom hjemme- og utearbeidende. En reell valgfrihet forutsetter også muligheten til å velge å legge hele sin arbeidskraft til omsorgsarbeid i hjemmet.

Høyre vil vurdere skattereglene med sikte på å gi enslige en mer rettferdig beskatning sammenlignet med ektepar uten forsørgelsesbyrde. Høyre ser på det som en viktig oppgave at enslige sikres et tilfredsstillende boligtilbud.

- Det gis adgang til fullstendig særskilt ligning som også omfatter formue.
- Grensen heves for den inntekt fra ektefellers felles bedrift som kan kreves særskilt lignet.
- Omsorgsarbeid skal gi tilleggspong ved opptak til utdanning på linje med annen yrkeserfaring. Partene i arbeidslivet oppfordres til å vurdere hvordan man best kan innpasse lønnsansiennitet for omsorgsarbeid utført i hjemmet.
- Lik lønn for arbeid av lik verdi må gjennomføres. Arbeidstilbudet må bedres slik at kvinner får større mulighet til å ta lønnet arbeid. Som ledd i dette må det arbeides for større lønsmessig likhet mellom kvinne- og mannsdominerte yrker.
- Arbeidslivet må på ulike nivåer utvide tilbudet av deltidsstillinger. Det offentlige må gå foran i dette arbeidet.
- Foreldre/forsørgeres arbeidstid bør i større grad tilpasses barnas behov med økt anvendelse av fleksibel arbeidstid og rett til nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre med tilsvarende reduksjon i lønn. Det bør også åpnes for tilsvarende ordninger for folk med omsorg for eldre og syke.
- Ved opptak til kurs, skole og studium må det på ellers tilnærmet like vilkår være adgang til å gi fordeler til det ene kjønn. Forutsetningen er at dette på sikt vil bidra til å rette opp en mangel på likevekt mellom kjønnene i vedkommende yrke eller profesjon.
- Yrkesveiledning i skolen må bidra til å fremme et bredere yrkesvalg både for jenter og gutter, samt gi motivasjon til å søke utdanning i og også til valg av utradisjonelle yrker for vedkommende kjønn. Det må legges vekt på undervisning i likestillingsspørsmål og yrkesveiledning ved utdanning og etterutdanning av lærere.

- Høyre vil fortsatt arbeide for en vesentlig økning i antall barnehaver og barneparker, såvel private som offentlige. Målet må være at alle barn kan gis et pedagogisk tilbud uansett foreldrenes økonomiske stilling eller sivile status, og uansett bosted.
- Undervisningsmaterieell i skoleverket må bidra til å fremme likestilling mellom kjønnene.
- Ved sammensetning av styrer, råd og utvalg må det tilstrebes en jevn fordeling av kvinner og menn.
- Lovverket må gjennomgås med sikte på å fjerne kjønnsdiskriminerende bestemmelser.

Hjem, familie og barn

Hjem og familie er et bærende grunnlag for vår samfunnsform. Behovet for trygghet og stabilitet er ikke mindre enn i tidligere tider. Samhørighet, omsorg, personlig livsutfoldelse og gjensidig ansvar er grunnleggende menneskelige behov som best kan ivaretas i familien. Høyre vil derfor arbeide for tiltak for å styrke familien så den i størst mulig grad skal kunne imøtekomme disse behov.

Ekteskapet er den samlivsform som best er egnet til å sikre barn en harmonisk oppvekst. Ikke minst av denne grunn må ekteskapet styrkes. Barn har et særlig behov for trygghet og fast tilhørighet. Hjemmet er det viktigste sted barn kan få den trygghet og tilhørighet som betyr så meget for at de skal utvikle seg til harmoniske og ansvarsbevisste mennesker. Høyre ser det derfor som en helt sentral samfunnsoppgave å styrke barnefamilienes stilling. Ansvaret for og oppdragelsen av barn må hvile likt på begge foreldre.

Lovgivningen må også omfatte nødvendige rettsregler om andre samlivsformer, ikke minst for å beskytte den svakeste part i konflikttilfeller.

- Det utvikles ordninger som gir småbarnsforeldre adgang til nedkortet arbeidstid mot redusert lønn. De som er alene om omsorgsfunksjoner for syke og eldre bør få tilsvarende muligheter.
- Ektefeller har i fellesskap ansvaret for familiens økonomi. Skatterettslig må de ha krav på å bli behandlet som økonomisk selvstendige individer. Reglene skal ikke gi anledning til forskjellsbehandling av kvinner og menn.
- Skattereglene og overføringene til barnefamiliene utformes slik at deres kår bedres vesentlig, arbeid i hjemmet oppvurderes og ektefellenes frie valg mellom arbeid i eller utenfor hjemmet gjøres reelt.
- For å styrke barnefamilienes økonomi bør det vurderes å innføre skattekasse 3.
- De kontante overføringer til barnefamiliene må fortsatt økes.
- For særlig å styrke ensliges situasjon, utredes om det kan innføres et husholdningsfradrag for alle husstander.
- Det gis rett til fullt fradrag i den skattbare inntekt for nødvendige, dokumenterte utgifter til pass og stell av barn, såvel for enslige forsørgere som for ektepar med to inntekter. Det samme må gjelde for familier hvor sykdom eller omsorg for pleietrengende gjør slike utgifter nødvendig. Et begrenset beløp bør godkjennes uten dokumentasjon.
- Det gjøres forsøk med en syketrygdordning for hjemmearbeidende med omsorgsfunksjoner, som tar sikte på å dekke dokumenterte ekstraavgifter ved sykdom.
- Det vurderes innført ordninger som gir hjemmearbeidende rett til å få registrert omsorgsarbeid som grunnlag for opptjening for tilleggspoeng i folketrygden eller andre ordninger som gir tilsvarende økonomisk sikkerhet.
- Eventuelle ordninger med folketrygdpoeng til den hjemmearbeidende må ikke føre til ytterligere

svekkelse av folketrygdens økonomi.

- Det gis adgang til fullstendig særskilt ligning som også omfatter formue.
- Hjemmesykepleien, husmorvikartjenesten og andre hjemmehjelpsordninger bygges videre ut.
- Familierådgivningstjenesten bygges ut både i privat og offentlig regi. Det må være en offentlig oppgave å bidra til etablering og drift av krisesentre og krisetelefoner. Staten bør ha et særlig økonomisk ansvar for slike tiltak. Vold i hjemmene må vies bredere oppmerksomhet fra samfunnets side.
- All sosial og medisinsk innsats har som mål å redde liv og hjelpe mennesker til en bedre tilværelse. Utformingen av lovgivningen om svangerskapsavbrytelser reiser helt spesiell samvittighetsspørsmål. Det er ulike syn på hvorledes man på dette område kan oppfylle de forpliktelser som følger av det kristne kulturgrunnlag og rettsstatens prinsipper. I en sak som denne er det ikke riktig å legge press på noen for å få dem til å sette partisyn foran egen overbevisning, innenfor de rammer som partiets formålsparagraf setter.
- Det må iverksettes tiltak for å forhindre barnemishandling. Spesielt må foreldreveiledningen utbygges. Sosial- og helsepersonell må tre støttende til når symptomer på barnemishandling avdekkes.
- Høyre vil fortsatt arbeide for en vesentlig økning i antall barnehaver og barneparker, såvel private som offentlige. Målet er at alle barn kan gis et pedagogisk tilbud, uansett foreldrenes økonomiske stilling eller sivile status, og uansett bosted.
- Barnehaveloven gis en formålsparagraf i overensstemmelse med kristne grunnverdier. Ved ansettelser i barnehaver skal eierene ha det avgjørende ord.
- Ved offentlig planlegging må det tas sterkere hensyn til barnas behov.
- De ulike skoleslag må gi en grundig Innføring i det ansvar og de etiske og juridiske forpliktelser og rettigheter det medfører å stifte hjem og familie.
- Høyre støtter offentlig opplysningsarbeide om prevensjon. I ungdomsskolen skal det gis orientering om bruk av prevensjon. Slik orientering må gis av kvalifisert personell og må fylle klare etiske krav.

Innvandrerne situasjon

- Høyre vil intensivere arbeidet med å øke informasjonen om innvandrerne og forståelsen av deres kultur og religioner. Særlig viktige er tiltak som kan øke kontakten mellom nordmenn og innvandrere. Høyre ser holdningsskapende tiltak som svært viktige, og vil prioritere disse.
- Utenlandske arbeidere må gis de samme økonomiske, sosiale og juridiske rettigheter og plikter som norske arbeidstakere.
- For å sikre alle innvandrere som får oppholdstillatelse skikkelig arbeids- og boligforhold er det behov for et regelverk og en kontroll med innvandringen.
- Bedrifter og myndigheter må samarbeide for å tilby utenlandske arbeidere skikkelige boforhold.
- Innvandrerne må gis praktiske muligheter til å opprettholde sin egen kultur og religion. Det gis støtte til innvandrerne foreninger og publikasjoner.
- Norskundervisningen for innvandrerne må utvikles. Samtidig må barna gis tilstrekkelig morsmålsundervisning. Innvandrerne må informeres om det norske samfunn og hvilke økonomiske, sosiale og politiske rettigheter og plikter den enkelte har. Likeledes må det satses mer på å spre informasjon til nordmenn om innvandrerne kultur og situasjon.
- Fremmedarbeiderne må ha like vilkår i forhold til norske arbeidstakere når det gjelder mulighetene for intern bedriftsopplæring.

Maktspredning og medansvar

Frihet og demokrati trygges best ved at makt, ansvar og eiendom spres på flest mulig hender. Dette gir en uavhengighet som øker menneskenes muligheter til å hevde sine rettigheter og delta med styrke i samfunnslivet.

Høyre vil beskytte den private eiendomsrett, og arbeide for at alle som ønsker det skal kunne eie sin bolig og bli medeier i næringslivet. Høyre vil fremme forbrukernes rett til frie valg av varer og tjenester.

Økonomisk fremgang og sosial trygghet fremmes best gjennom et markedsøkonomisk system hvor demokratiske organer har gitt rammebetingelsene. Utforming av lover og regler må være slik at maktspredning sikres. At flest mulig enkeltmennesker og bedrifter fatter selvstendige beslutninger innenfor gitte rammer, vil både bidra til maktspredning og fremme effektivitet.

Dagens samfunn preges i økende grad av sterke maktkonsentrasjoner som får betydning for enkeltmenneskets liv uten at det gis tilsvarende medinnflytelse. Makt samles hos mennesker innenfor offentlig administrasjon, organisasjoner, i arbeidslivet og ledelse i større bedrifter. Det enkelte menneske står mer og mer maktesløs overfor et voksende byråkrati. Denne utvikling har klare korporative trekk, og fremmes ofte i demokratiets navn. Høyre vil arbeide for en gjenreisning av individets og de små enheters rettigheter i den sosiale markedsøkonomi og mot sosialisering og maktsentralisering.

Bedriftene og det offentlige

Markedsøkonomien forutsetter skille mellom offentlig forvaltning og forretningsmessig virksomhet. Statens oppgave er her å fastsette rammebetingelser, kontrollere at reglene etterleves og avveie motsetninger. Staten skal fremme konkurranse og motarbeide monopoler og karteller. Staten bør ikke påta seg forretningsmessige oppgaver når disse kan løses like godt eller bedre av private.

I dagens Norge har staten engasjert seg for sterkt i forretningsmessig virksomhet. Dette har skapt uklare ansvarsforhold og tvil om statens upartiskhet. Dette gjelder f.eks. innen olje- og energisektoren. Kreditten er i økende grad blitt fordelt etter politiske, ikke økonomiske kriterier.

Det er oppstått et avhengighetsforhold mellom bedrifter og det offentlige på grunn av den selektive støttepolitikken. Når det blir for lett for bedriftene å oppnå langvarige støtteordninger, beskyttelse mot internasjonal konkurranse e.l., vil ofte bedriftene måtte legge større vekt på sitt forhold til det offentlige enn på å tilfredsstille sine kunder. Dette svekker bedriftenes frie stilling og reduserer forbrukernes innflytelse over produksjonen.

Det offentlige har et klart ansvar for å motvirke arbeidsledighet som følge av bedriftsnedleggelse. Dersom dette nødvendiggjør direkte støtte til bedrifter som kommer i vanskeligheter, må hjelpen være midlertidig og ha som mål å hjelpe bedriftene til lønnsom drift.

- En viktig offentlig oppgave er å sette klare rammebetingelser for det norske næringsliv. Ansvaret for styringen av bedriftene innenfor disse betingelser, må ligge i den enkelte bedrift.
- Bedriftenes eiere må ikke fratas flertall i bedriftenes styrende organer. Høyre vil avvise forslag om

politisk oppnevnte representanter i private bedrifters styre.

- Ordningen med offentlig oppnevnte representanter i bankenes ledelse må endres slik at eierne igjen får flertall.
- Forslag om offentlig representasjon i de private forsikringsselskaper avvises.
- Forsikringsrådet styrkes slik at det på en bedre måte kan kontrollere at forsikringstakernes interesser er ivaretatt.
- Prismyndighetenes virksomhet forskyves fra tradisjonell prisregulering til en strengere og mer effektiv kontroll med truster, karteller og andre konkurranseregulerende sammenslutninger. Det må være adgang til å stanse en fusjon hvis dette er nødvendig for å beskytte konkurransen. Forslaget om statlig overtakelse og drift av apotekvesenet avvises.
- Staten bør avhende eierandeler i næringslivet dersom ikke spesielle samfunnsmessige grunner taler mot dette.
- Forslaget om et statlig forvaltningsselskap for industrien og forslaget om en egen statlig arbeidsgiverforening avvises.
- En økende del av kredittformidlingene til bedriftene bør tilbakeføres til forretnings- og sparebankene på forretningsmessige vilkår.
- Et produktivt næringsliv bygger på en fri og effektiv konkurranse. Norges bedrifter bør ikke avskjermes mot utenlandsk konkurranse, unntatt når det er nødvendig av klare beredskapsmessige hensyn.

Økonomisk demokrati og sparing

Økonomisk demokrati forutsetter at flest mulig gis anledning til å treffe uavhengige økonomiske disposisjoner, innen de rammer som trekkes opp av folkevalgte organer. Demokratiet kan således ikke begrenses til retten til å velge representanter til kommunestyre, fylkesting og Storting. Den enkelte må også medvirke innenfor et vidt økonomisk felt, som ikke styres og ikke bør styres av folkevalgte organer. Økonomisk demokrati kan heller ikke begrenses til ansattes rett til å velge representanter gjennom sin organisasjon. Også enkeltmenneskets individuelle medvirkning står sentralt.

Høyre avviser fremstøtene for å skille eier- og styringsrett, og vil i stedet skape reelle muligheter for alle som ønsker det til å bli medeiere i næringslivet.

Høyre ser økt sparing som en forutsetning for et utvidet økonomisk demokrati og vil derfor gjøre personlig sparing mer lønnsomt.

Høyre vil videreutvikle selveierdemokratiet ved at flere stimuleres til å bli individuelle medeiere i bedriftene. For å oppnå dette må det skapes forutsetninger for forskjellige former for selveie og medeie. Skattesystemet må utformes med sikte på at også lønnstakere stimuleres til investering i næringsvirksomhet. I de tilfeller lønnstakere deltar på eiersiden i sin egen bedrift vil dette kunne gi verdifullt innsyn, påvirkningsmuligheter og kontakt med de øvrige eiere, og generelt fremme samhørigheten mellom lønnstakere, ledelse og eiere.

- Som et første skritt gjennomføres en betydelig heving av de beløp som kan spares etter ordningen «sparing med skattefradrag». Innenfor denne rammen gjøres investering i aksjer eller andre eierandeler i produksjonslivet likestilte med bankinnskudd.
- Høyre avviser tiltak som tar sikte på å gjennomføre sentralt dirigerte lønnstakerfond eller andre

kollektive ordninger der eierne fratas styringen av bedriftene. Istedet vil Høyre bruke både lovgivning og skattepolitikken til å oppmuntre bedrifter til å inngå frivillige avtaler med sine ansatte om utbyttedeling, lønnsparing eller lignende ordninger. Den enkelte må ha fri disposisjonsrett over sin andel.

- De ansatte bør i alminnelighet gis fortrinnsrett ved salg av statlige interesser i en bedrift og ved utvidelser av aksjekapitalen i statlige bedrifter. Maksimalgrensene for skattefrie renteinntekter, aksjeutbytte og sparebeløp må forhøyes betydelig.
- Statlige obligasjons- og premieobligasjonslån må i større grad tas i bruk for å fremme sparingen.
- Gevinstbeskatningen ved salg av aksjer lettes.
- Det må bli lettere å starte og drive aksjesparelag.
- Det må vurderes hvordan det kan gjøres like fordelaktig for bedrifter å utvide aksjekapitalen som å skaffe kapital ved låneopptak.

Forbrukerpolitikk

Høyre vil beskytte forbrukernes rett til selv å velge og ta ansvaret for sitt valg. Forbrukernes ønsker og behov vil best kunne tilfredsstilles i en markedsøkonomi med konkurranse og samspill mellom tilbud og etterspørsel. Høyre vil gjennomføre tiltak for å sikre reell konkurranse i næringslivet, – til forbrukernes beste. Høyre understreker at priser som holdes nede gjennom konkurranse er viktig for å få mest mulig rasjonell bruk av ressursene.

Målet for Høyres forbrukerpolitikk er å styrke forbrukernes forutsetninger for å kunne treffe fornuftige valg. Forbrukerne må gis god informasjon om de forskjellige tilbud og kunne sammenligne pris og kvalitet. Samfunnet har et særlig ansvar for å sikre mot helse- og miljøskadelige produkter, men Høyre tar avstand fra sentraldirigert produktutvikling og andre tiltak som utover dette begrenser det frie forbrukervalg.

Etter Høyres syn er det en viktig forbrukerpolitisk oppgave å fremme måtehold og ressursparing. Dette bør skje ved å motivere til en ansvarsbevisst forbrukerholdning, ikke ved nye påbud og reguleringer.

- Høyre mener at man i organiseringen av forbrukerinstitutionene fortsatt må skille mellom de forvaltningsmessige, interessemessige og forskningsmessige oppgaver. Høyre vil derfor motsette seg en sammenslåing av forbrukerinstitutionene til et felles «forbrukerverk».
- Forbrukerforskningen må styrkes, – hovedsaklig gjennom bedre utnyttelse av eksisterende forskninginstitutioner. Forbrukerforskning må fortsatt være fri og uavhengig.
- Forbrukerrådet må i større grad bli et organ for forbrukernes interesser. Spørsmålet om å gjøre Forbrukerrådet til et uavhengig organ i tilknytning til en forbrukerbevegelse bygget på medlemskap må utredes. Inntil en omlegging kan gjennomføres, må Rådet konsentrere sin virksomhet om informasjon, rådgivning og klagebehandling vis-a-vis forbrukerne. Rådet må medvirke til det best mulige samarbeid mellom næringsliv og forbrukerne og styrke sin veiledning og opplysning når det gjelder de offentlige tjenester.
- Forbrukerombudsmannens status og funksjoner må vurderes i sammenheng med utredningen av Forbrukerrådets organisasjon. Forbrukerombudsmannens virksomhet må konsentreres om spørsmål av vesentlig og prinsipiell betydning.
- Høyre vil fortsatt arbeide for å hindre villedende reklame og vil bygge på det positive samarbeid mellom reklamebransjen og forbrukerinstitutionene på dette område. Høyre vil motsette seg

forsøk på å begrense omfanget av reklame gjennom offentlige tiltak. Høyre går imot særskatt på reklame.

- Arbeidet med bedre varefakta må føres videre i samarbeid med næringslivet.
- Høyre støtter arbeidet for å komme frem til retningslinjer for minimumskrav til informasjon om de enkelte varegrupper. Retningslinjene må utformes i samarbeid mellom myndighetene og de enkelte bransjer/produsenter. Høyre vil gå imot egen lov om informasjonsplikt ved markedsføring.
- Produktkontroll-loven må brukes til å forby produkter som medfører skade på helse eller miljø. Høyre vil motsette seg at loven brukes utover dette som et middel til offentlig dirigering av produksjon og vareutvalg.

Lønninger, inntekter og priser

Inflasjonspresset er et alvorlig samfunnsproblem, både fordi det svekker norsk konkurranseevne og fordi forringelsen av pengeverdien har klare økonomiske og sosiale skadevirkninger. Å bekjempe inflasjonsutviklingen er derfor en hovedoppgave for Høyre. For å oppnå en rimelig prisstabilitet vil Høyre legge sterk vekt på å bringe veksten i Statens utgifter under kontroll, bremse det private forbrukspress gjennom gunstige spareordninger, og stimulere til økt konkurranse.

Høyre vil arbeide for å øke produktiviteten for å gi grunnlag for reelle lønnsøkninger. Lønnsøkninger som overstiger forbedringen av landets økonomiske yteevne vil slå ut i økt prisstigning, til skade for samfunnet. Oppgaven er å fordele veksten rettferdig, slik at man finner den riktige balanse mellom belønning for innsats, solidaritet med de svake og trygging av arbeidsplassene.

Den sterke skatteprogresjonen er idag en trussel mot denne balanse. Det tvinger lønnstakerne til å stille langt høyere lønnskrav enn det de håper å beholde selv og virker derfor særlig inflasjonsdrivende. En forutsetning for moderate krav fra lønnstakernes side er derfor en omlegging av skattepolitikken. Skattebelastningen på de ansatte og bedriftene selv fordyrer produksjonen og svekker norsk konkurranseevne.

Forsøkene på å løse problemet gjennom såkalte «kombinerte oppgjør» har ikke vært vellykkede. Prinsippet om redusert beskatning er riktig, men et statlig bidrag i oppgjørens slutfase har gjort dem for inflasjonsdrivende. Samtidig er både folkestyret og den frie forhandlingsrett svekket.

Staten må i samarbeid med partene i arbeidslivet finne frem til former for inntektsoppgjør som i større grad ivaretar partenes behov og landets økonomi og således bidrar til å sikre arbeidsplassene.

For sterk lønnsglidning i tillegg til tariffoppgjørene kan få uheldige virkninger. På den annen side er en viss lønnsglidning påkrevet for å gjennomføre nødvendige tilpasninger innen og mellom bedrifter og næringer. Høyre har derfor ikke tro på offentlige reguleringsinngrep mot lønnsglidningen, men understreker skattepolitikkenes betydning for å oppnå moderasjon.

- Statens medvirkning ved inntektsoppgjørene bør i hovedsak skje på forhånd gjennom fastsettelse av skattene for det følgende år slik at partene står fritt til å velge oppgjørsform og til å ta ansvaret for gjennomføringen av oppgjøret selv.
- Inntektsreguleringsloven må ikke forlenges.
- Pris- og inntektsstopp er alvorlige inngrep som bare må brukes i helt ekstraordinære situasjoner. Skal slike tiltak ha noen virkning, må «pusterommet» brukes til sterke endringer i f.eks.

finanspolitikken, slik at presset i økonomien dempes.

- Det må tilstrebes en rettferdig lønns- og inntektsfordeling i samfunnet, for å oppnå en harmonisk lønnsutvikling gjennom den yrkesaktive alder, og slik at det blir kompensert for utdannelse og erfaring, ugunstige arbeidsforhold, spesielt byrdefullt arbeid, lang arbeidstid og annen ekstraordinær innsats.
- Effektive regler mot monopol- og kartelldannelser, både nasjonalt og internasjonalt er viktig for å utnytte konkurranse som prisdempende faktor.

Skatter og avgifter

Det skal lønne seg å arbeide. Det må bli mulig for den enkelte å forbedre sin økonomi gjennom ekstra innsats. Derfor må skatteprogresjonen dempes betydelig.

Skatte- og avgiftspolitikken overfor bedriftene må også legges om, for å styrke egenkapitalen og oppmuntre til nyskaping og bedre muligheter for tilpasning i næringslivet.

Hovedtyngden av Statens skatte- og avgiftsinntekter, utenom oljesektoren, må fortsatt komme gjennom indirekte beskatning. For å oppmuntre den enkelte til å gjøre en ekstra innsats og til å velge sparing fremfor forbruk, er det riktigere å beskatte forbruk enn inntekt.

Høyre vil sette følgende skattepolitiske oppgaver i forgrunnen:

Personbeskatningen legges om. Progresjonen dempes betydelig på alle trinn.

De laveste inntekter må gis særlig lettelse ved endringer i fradragreglene.

Det totale skatte- og avgiftstrykk i Norge må reduseres.

- Forslaget om overgang til beskatning av bruttoinntekt og alle former for rentetak avvises.
- Progresjonssatser og fradrag i inntekt og formue må justeres automatisk i takt med prisstigningen for å hindre den automatiske skatteskjerpelse som ellers oppstår. Reelle endringer av skattetrykket forutsetter derved eget vedtak.
- En eventuell omlegging av kommunenes og fylkeskommunens inntektssystemer må ikke innskrenke Stortingets muligheter til å vedta reelle skattelettelse.
- Formuesskatten som betales til Staten reduseres. Dobbeltbeskatning av aksjer oppheves. Formuesskatten er spesielt tyngende for arbeidsplassene, fordi den må betales også i dårlige år.
- Gevinstbeskatningen av aksjer dempes.
- Det gjennomføres snarest skattemessig likebehandling av privat og kooperativ næringsvirksomhet.
- Investeringsavgiften avvikles gradvis.
- Næringslivets adgang til skattefrie avsetninger utvides og regler for avskrivning på driftsmidler og nedskrivning av varelagre bedres.
- Spørsmålet om et skille mellom bedriftsinntekt og eierinntekt kan gjennomføres, må avklares.
- Takst- og skattesystemet for boliger og hytter utformes med sikte på en rimelig og rettferdig beskatning av slike verdier.
- Det gjennomføres lik, flat beskatning ved salg av tomtegrunn, enten salget skjer til det offentlige eller til private. Det tas ved gevinstberegning større hensyn til eventuell forringelse av pengeverdien etter ervervet.
- Det er nødvendig å få klarlagt omfanget av skatte- og avgiftsunndragelser, og hvilken virkning skattepolitikken har på omfanget av unndragelsene. Skatteunndragelsene må bekjempes ved

effektiv kontroll og ved å gjøre skattesystemet enklere og mer rettferdig.

- Forsinket eller manglende innbetaling av merverdi- og investeringsavgift, bør behandles på linje med misligholdelse av andre skatteforpliktelser når riktige oppgaver er sendt inn i tide. Bedragerilignende overtredelser må fremdeles straffes strengt.
- Reglene om at samlede skatter og avgifter på formue og inntekter ikke skal overstige 80% av noen del av inntekten gjeninnføres.
- Reglene om fradragsrett for fagforeningskontingent utformes slik at man sikrer full likebehandling. Mulighet for skattemessig likestilling mellom de ulike hjemforsikringer utredes.
- Ektefeller har i fellesskap ansvaret for familiens økonomi. Skatterettslig må de ha krav på å bli behandlet som økonomisk selvstendige individer. Reglene skal ikke gi anledning til forskjellsbehandling av kvinner og menn.
- Skattereglene og overføringene til barnefamiliene utformes slik at deres kår bedres vesentlig, arbeid i hjemmet oppvurderes og ektefellenes frie valg mellom arbeid i eller utenfor hjemmet gjøres reelt.
- For å styrke barnefamilienes økonomi bør det vurderes å innføre en skattekasse 3.
- De kontante overføringer til barnefamiliene må fortsatt økes.
- For særlig å styrke ensliges situasjon utredes det om det kan innføres et husholdningsfradrag for alle husstander.
- Det gis rett til fullt fradrag i den skattbare inntekt for nødvendige, dokumenterte utgifter til pass og stell av barn, såvel for enslige forsørgere som for ektepar med to inntekter. Det samme må gjelde for familier hvor sykdom eller omsorg for pleietrengende gjør slike utgifter nødvendig. Et begrenset beløp bør godkjennes uten dokumentasjon.
- Det gjøres forsøk med en syketrygdordning for hjemmearbeidende med omsorgsfunksjoner, som tar sikte på å dekke dokumenterte ekstraavgifter ved sykdom.
- Det vurderes innført ordninger som gir hjemmearbeidende rett til å få registrert omsorgsarbeid som opptjening for tilleggspoeng i folketrygden, eller andre ordninger som gir tilsvarende økonomisk sikkerhet.
- Eventuelle ordninger med folketrygdpoeng til den hjemmearbeidende må ikke føre til ytterligere svekkelse av folketrygdens økonomi.
- Det gis adgang til fullstendig særskilt ligning som også omfatter formue.
- Skattelovgivningen gjennomgås systematisk med sikte på forenkling, bl.a. slik at skattyterne lettere kan kontrollere hvordan skatten er beregnet.

Offentlig forvaltning

Mange samfunnsoppgaver kan bare løses ved offentlig innsats. Dette krever at betydelige ressurser må innbetales til stat, fylke og kommune i form av skatter og avgifter. Det finnes imidlertid grenser for hvor meget som kan kreves inn uten uakseptable skadevirkninger. Det er derfor viktig at det offentlige ikke påtar seg oppgaver som kunne være løst like godt eller bedre av andre.

Midlene i offentlig forvaltning er ofte sterkt bundet opp av formål som en gang i tiden har fått plass på budsjettene. Uansett hvor stor del av nasjonalinntekten det offentlige legger beslag på, vil det derfor være lite rom for nye tiltak. Den offentlige aktivitet må gjennomgås kontinuerlig, for å redusere utgifter til formål som kan gis lavere prioritet eller overføres til den private sektor.

Høyre vil arbeide for at den offentlige administrasjon alltid er så rasjonell som mulig.

- Prisene for offentlige tjenester må i større grad være realistiske. Hvis ikke kan voksende underskudd gjøre det stadig vanskeligere å løse offentlige oppgaver, driften bli mindre rasjonell og sektorer som er overlatt det offentlige vil bli hengende etter i forhold til de privatfinansierte. Bare når særlige samfunnshensyn tilsier det må det offentlige unnlate å dekke kostnadene ved en tjeneste gjennom prisfastsettelsen. Ved all offentlig produksjon av tjenester må det løpende vurderes om brukeren vil være tjent ved at det åpnes for konkurranse.
- Høyre vil føre en fast budsjettpolitikk. Før nye offentlige tiltak vedtas må de økonomiske og administrative konsekvenser være klarlagt.
- Det må vurderes om offentlige oppgaver kan løses raskere og med mindre belastning på offentlige budsjetter hvis det skjer i samarbeid med private eller helt overlates til private.
- Rimeligere løsninger av offentlige byggeprosjekter tilstrebes bl.a. ved fastsettelse av omkostningsrammer for de forskjellige typer offentlige bygg ved en revurdering av kravene til standard. Ved valg av løsninger må man legge vekt på muligheten for rimelig drift. Visse distriktsvise variasjoner må aksepteres.
- Budsjettssystemene må muliggjøre bedre måling av hvor store midler som faktisk går med til å løse hver enkelt offentlig oppgave.
- Der forholdene ligger til rette for det bør veier, tunneler, broer o.l. kunne finansieres ved hjelp av bompenger.
- Sentraladministrasjonens behandling av samiske spørsmål samordnes på en mer hensiktsmessig måte. Samiske spørsmål må løses i nært samarbeid med den samiske befolkning.

Forvaltning av ressursene - Trygging og utbygging av arbeidsplassene

Norge er rikt på ressurser. Den viktigste ressurs foruten menneskene selv er vår kultur i videste forstand, med demokratiske tradisjoner, respekt for medmennesker og nedarvede idealer og kunnskaper.

Generasjoners arbeid har bidratt til å gjøre Norge til et av verdens rikeste land med høy sosial standard og et solid produksjonsapparat.

Norsk natur har stor verdi. Den gir både muligheter for opplevelser som kan berike hver enkelt, og ressursgrunnlag for å tilfredsstille våre materielle behov.

Våre ressurser må forvaltes omhyggelig og utnyttes på en mest mulig økonomisk måte: Størst mulig verdiskapning ved hjelp av de ressurser vi velger å anvende.

For å dekke våre behov må vi bruke ulike ressurser: Arbeid, kunnskaper, naturressurser og kapital. Riktig ressursbruk er å finne frem til riktig fordeling mellom de ulike ressurstyper.

Høyre har tro på at vår samfunnsform gir det beste grunnlag for riktig utnyttelse av ressursene, slik at vi kan trygge leve- og arbeidsvilkårene i Norge, gi hjelp til den fattige verden og dessuten overlate våre etterkommere et minst like godt grunnlag som vi selv har fått.

Arbeidsplassene.

Full sysselsetting er et hovedmål for Høyre. Sysselsettingen trygges best i et samfunn som bygger på den sosiale markedsøkonomi, konkurransedyktige bedrifter og en økonomisk politikk som fremmer nyskaping og vekst. Høyre vil særlig arbeide for å fjerne diskrimineringen av de små og mellomstore bedrifter. Derved fremmes et desentralisert arbeidsliv. Det er særlig viktig å stimulere til økt aktivitet og nyinvesteringer, lette kapitaldannelse og hjelpe arbeidsplassene til selv å overvinne vanskeligheter. Det må legges vekt på arbeidet med å skape et godt arbeidsmiljø. På den enkelte arbeidsplass må medarbeiderne gis mulighet for faglig og personlig utvikling.

Fleksible arbeidsordninger, yrkesopplæring og et økt antall barnehageplasser er viktige virkemidler for å gi kvinner som ønsker det mulighet til lønnet arbeid. Inngåelse av likestillingsavtaler mellom partene i arbeidslivet vil også bidra til dette.

- Høyre vil avvise arealkvoteordninger. Etableringsloven oppheves og erstattes av positive virkemidler som gjør det lønnsomt å legge nye arbeidsplasser til områder med svakt eller ensidig næringsgrunnlag.
- Det må gjøres en særlig innsats for å sikre arbeidsmuligheter for ungdom. Arbeidskraftmyndighetene må arbeide aktivt for å registrere ledigheten og informere ungdom om arbeidsmuligheter og opplæringstilbud.
- Samarbeidet mellom yrkeslivet og skoleverket styrkes. Elevene gis anledning til å gå ut i arbeidslivet, enten ved veksling mellom praktisk arbeid og skolegang, eller ved at elevene kan ta arbeid og gjenoppta skolegangen senere.
- Kommunene bør opprette kontaktorganer mellom arbeidsliv og skole.
- Den yrkesrettede utdanning prioriteres sterkere i utbyggingen av vårt videregående skoleverk.
- Fagopplæring i arbeidslivet styrkes som et alternativ og et supplement til yrkesopplæring i skoleverkets regi. Staten må gjennom tilskuddsordninger stimulere til å øke antallet opplæringskontrakter.
- Statens tilskudd til arbeidsgivere som har lærlinger på godkjent kontrakt må økes slik at antallet lærlingekontrakter kan økes.
- Det må legges større vekt på yrkesorientering i skolen. Representanter for bedrifter og organisasjoner i arbeidslivet trekkes mer aktivt inn i undervisningen.
- Yrkesveiledningen og undervisningen må bl.a. ta sikte på å bryte ned tradisjonell kjønnsrolletenkning i valg av yrke.
- Det må arbeides for å gjennomføre lik lønn for arbeid av lik verdi.
- Det offentlige bør opprette flere deltidsstillinger, fleksible arbeidstidsordninger og utvide adgangen til nedkortet arbeidstid. Private bedrifter må aktivt oppmuntres til det samme.
- Hjemmearbeidende som ønsker å delta i arbeidslivet utenfor hjemmet må få tilstrekkelig opplæring og veiledning.
- Yrkesutøvere som av helsemessig grunn mister arbeidet i sitt gamle yrke må få omskoleringstilbud.
- Det opprettes flere vernede arbeidsplasser for yrkesvalghemmede både i privat og offentlig virksomhet. Støtten til disse arbeidsplassene må styrkes og utformes slik at den bidrar til størst mulig integrering av de yrkesvalghemmede i arbeidslivet. Det organiseres en fast kontakt mellom arbeidsformidlingen, trygdekontor og arbeidsliv for å finne praktiske løsninger på dette.
- Høyre vil arbeide for et arbeidsmiljø, som gir muligheter for faglig og personlig utvikling for arbeidstakerne. Målet er å fremme meningsfylt arbeid og et fysisk arbeidsmiljø som forebygger skader, overbelastninger og sykdom.

- Finansieringen av arbeidsmiljøtiltak er en naturlig del av produksjonskostnadene som i prinsippet skal dekkes av den enkelte virksomhet. For å bedre bedriftenes konkurranseevne må det imidlertid gis adgang til at kostnadskrevende tiltak for gjennomføringen av arbeidsmiljøloven kan utsettes inntil videre, når det gjelder tiltak som ikke er av betydning for liv eller helse.
- Forbudet mot bruk av leiet arbeidskraft oppheves innen handel-, kontor- og andre servicenæringer, og erstattes av en konsesjonsordning som trekker opp rammer for utleievirksomheten.

Økonomisk og teknologisk utvikling

Markedsøkonomien gir grunnlag for ny virksomhet og utvikling av bedre eller billigere varer og tjenester for publikum. De økte verdier dette skaper er nødvendig for å nå våre mål på ulike sektorer.

Forbedringer i produksjonsprosessen i form av mer effektiv arbeidsdeling, bruk av ny teknologi og mer rasjonell utnyttelse av ressursene er nødvendige forutsetninger for en økt verdiskapning.

Utviklingen av en ny økonomisk verdensorden er del av dette. Utviklingslandene gjør krav på å få større fordeler av verdenshandelen. Som en av verdens rike nasjoner må Norge imøtekomme deres krav om å komme inn på industrilandenes markeder. Dette medfører på lengre sikt en mer effektiv utnyttelse av verdens ressurser til fordel for alle.

Innføring av ny teknologi åpner for nye muligheter i arbeidslivet, men den kan samtidig skape problemer fordi behovet for arbeidskraft til de tradisjonelle yrker blir redusert.

Norge må planlegge for at disse utviklingstrekk i størst mulig grad kan utfylle hverandre, og at vi unngår for sterke omstillinger.

Oljeaktiviteten stiller norsk økonomi overfor spesielle utfordringer. For Høyre vil det være en hovedsak å innpasse oljeinntektene i norsk økonomi på en måte som styrker vårt næringsgrunnlag som helhet. I denne sammenheng er det sentral å legge til rette for økt produktivitet. Det vil også gjøre det lettere for bedriftene å møte smitteeffekten fra lønnsnivået i oljesektoren.

Vi må i tide skaffe bedre oversikt over følgene av den nye teknologien. Gjennom forskning og utvikling, tilpasning av undervisningssystemet, samarbeid mellom ledelse og ansatte og bruk av generelle styringsmekanismer må vi innpasse ny teknologi på en best mulig måte for hele samfunnet.

Bedriftslivet selv har gjennom sin kontakt med markedet best mulighet for å registrere forbrukernes ønsker. Ut fra dette må bedriftene finne frem til produksjon som har fremtiden for seg. Statlig aktivitet, f.eks. gjennom energi og industripolitisk samarbeid med andre land, må ikke undergrave dette prinsipp.

Datateknologisk utvikling

Utnyttelse av ny teknologi er til enhver tid avgjørende for å opprettholde og bedre våre levevilkår. Slik er det også med datateknologien. Når denne teknologien er gjenstand for spesiell oppmerksomhet, skyldes det at den kan føre til større og raskere omstillinger enn tidligere på mange områder av samfunnslivet.

På den ene siden gir datateknologien muligheter for nye og billigere produkter, bedre miljø, økt

økonomisering med energi og andre ressurser, bedre forurensningskontroll, økt kunnskap, bedre informasjonstilgang, mindre fysisk slit og frigjøring av arbeidskraft til løsning av nye oppgaver. På den annen side skaper datateknologien usikkerhet for mange arbeidsplasser. Det hersker stor tvil om hvor mange nye arbeidsplasser som blir skapt og hvor mange som vil bli overflødige som en følge av datateknologien. Omstillingene vil også kunne skape sosiale problemer for arbeidstakere som blir berørt av ny teknikk. Slike uheldige konsekvenser er samfunnets ansvar og må ikke ramme den enkelte alene. Dette krever effektive tiltak.

- Norge er et høystland som bør ta ny teknologi i bruk for å kompensere et av verdens høyeste lønnsnivåer. Datateknologi og bruk av mikroprosessorer er vesentlige forutsetninger for å styrke konkurranseevnen.
- For å skaffe Storting og Regjering en bredest mulig innsikt i datateknologiens innvirkning på ulike forhold i samfunnet opprettes et Dataråd.
- Det legges vekt på å utnytte datateknologiens muligheter til desentralisering av arbeidsoppgaver og avgjørelsesmyndighet. Teknologien må også brukes som et virkemiddel til å desentralisere offentlig og privat virksomhet og til å styrke småbedriftene
- Høyre vil avvise forsøk på å regulere teknologigraden i bedriftene gjennom konsesjonsordninger. Ved planlegging og innføring av datasystemer må de ansatte medvirke og få seg forelagt vurderinger av de konsekvenser dette vil få for deres arbeidsplasser og miljø. De ansatte og deres tillitsvalgte må få den nødvendige informasjon og opplæring slik at den enkelte arbeidstaker kan se sin befattning med datateknologien i vid sammenheng. Et slikt samarbeid vil også ofte være et vilkår for at innføring av datateknologi skal svare til forventningen og vil gi det beste resultat for ansatte, for bedriftene og forvaltningen. Vetorett for de ansatte ved innføring av ny teknologi må imidlertid avvises.
- Konkurransesprinsippet må gjennomføres ved anskaffelse av datautstyr og tjenester til den offentlige forvaltning.
- En desentralisering innen den offentlige forvaltning vil gi økt sikkerhet mot misbruk av data. Det vil samtidig gjøre offentlig informasjonslagring mindre sårbar. For viktige systemer må det også utarbeides katastrofeplaner.
- Databehandling gjør det mulig å samle inn, behandle, lagre og gi videre personalopplysninger i stort omfang. Det må treffes effektive forholdsregler mot de økte muligheter for misbruk av følsomme informasjonen som derved oppstår
- På grunnlag av erfaringer med Dataloven må personvernet utvikles Det må gis klarere regler for å unngå misbruk av personnummer.
- Datateknologien har gjort samfunnet mer sårbart, utsatt for uhell, for aksjoner fra enkeltgrupper, for kriminelle handlinger, terroraksjoner eller krigshandlinger Dette krever effektive sikkerhetstiltak.
- Forholdene må tilrettelegges for utbygging av en norsk dataindustri.
- Det er nødvendig at undervisningen på alle nivåer tilpasses den forventede utvikling, slik at vi kan nyttiggjøre oss den nye teknologien. Det bør gis innføring i EDB allerede i grunnskolen. I den videregående skole bør EDB bli fag i de fleste studieretninger. Våre høyskoler og universiteter må tilføres ressurser til å øke utdannelseskapasiteten på dette område. Etterutdannings- og voksenopplæringstilbud må spesielt utbygges overfor dem som har tilknytning til bransjer som tar i bruk datateknologi.
- Det må satses på forskning med sikte på å bedre næringslivet og forvaltningens evne til å utnytte de datateknologiske muligheter. Det er også viktig å kartlegge de samfunnsmessige konsekvenser

av innføringen av datateknologi. Spesielt er det viktig å få bedre oversikt over konsekvensene for sysselsetting, arbeidsmiljø og organisasjonsforhold.

- Anvendelsen av datateknikk må brukes til å gi økt informasjonsfrihet. Det offentlige må garantere denne informasjonsretten, og ikke forsøke å monopolisere de nye kommunikasjonskanalene.
- Post- og Televerkets fremtidige tjenestetilbud og organisering må vurderes på bakgrunn av datateknologien. Det vil være av nasjonal betydning å sikre gode ordninger for elektronisk post, datanett, bildeoverføring og personsøkning i fremtiden. Private må også ha adgang til å tilby disse tjenestene.
- Gjennom deltakelse i internasjonalt standardiseringsarbeid må Norge sikre mulighetene for internasjonal fri teleoverføring av data, der dette ikke strider mot hensyn til personvern eller nasjonal sikkerhet.

Energi

Målet for vår energipolitikk er å produsere nok energi til å trygge arbeidsplassene og sikre den alminnelige forsyning. Samtidig må man bevare naturressurser og gjøre miljølempene ved energiproduksjon minst mulig.

Høyre mener det er av særlig betydning å redusere forbruket av ikke-fornybare ressurser, spesielt olje. Vår generasjon må ikke forbruke for meget av denne knappe ressurs til formål som heller kan dekkes av andre og mindre knappe energikilder.

Så lenge verdens energiforsyning er så sterkt avhengig av forbruk av begrensede ressurser, og så lenge ny energiproduksjon ser ut til å måtte finne sted med økede skader for miljøet, må det arbeides for en dempet vekst i energiforbruket og stabilisering i 1990-årene.

På lengre sikt må fornybare energikilder stå for en økende andel av energiproduksjonen. Vi må i Norge satse sterkt på forskning for å utvikle slike. Dersom forskningen lykkes, kan man åpne for en viss fortsatt vekst i energiproduksjonen.

I den knapphetssituasjon verden må imøtesee, er det av stor betydning å satse sterkt på å anvende energien mest mulig effektivt, bl.a. gjennom varmegjenvinning, og energiøkonomisering. Investering i energiøkonomisering kan være like gunstige eller gunstigere enn investering i utbygging av ny kraft, og må da prioriteres.

Av de energikilder som idag er tilgjengelige, betrakter Høyre bruk av vannkraft som den form som gir minst skadelige virkninger. Vannkraft er en fornybar ressurs som kan produseres forholdsvis rimelig med kjent og sikker teknologi.

Norge har fortsatt betydelige utbyggbare vannkraftressurser. Dessuten kan rehabilitering av eldre kraftverk og bygging av små kraftverk gi et verdifullt bidrag. Stigende energipriser gjør nye miljøvennlige prosjekter aktuelle.

- Det er rom både for en fortsatt vannkraftutbygging og for vern av flere vassdrag enn de som allerede er omfattet av verneplanene. De fleste vassdragsreguleringer har imidlertid miljømessige virkninger, og kan komme i konkurranseforhold til andre interesser som naturvern, friluftsliv, fiske og jakt, kulturminner, lokalmiljø, landbruk, turistnæring og reindrift. Disse miljøproblemene må etter Høyres mening veie tungt og vurderes nøye under enhver konsesjonsbehandling.

Områder av særlig naturverdi må bli varig vernet.

- Registreringen av verneverdier for de vassdrag som hittil ikke er vurdert må påskyndes. Ofte kan en forsvarlig avveining mellom vern og utbygging bare skje gjennom konsesjonsbehandling. For å spare mest mulig olje er det etter Høyres mening en fordel at de prosjekter som i alle tilfelle skal bygges ut kommer i produksjon så raskt som mulig.
- Det er av stor betydning å øke utnyttelsen av vår vannkraft slik at mest mulig av kraften kan leveres garantert. Til dette formål og for å dekke perioder med mangel på vannkraft, kan et mindre varmekraftverk aksepteres. Likeledes kan det på enkelte steder være riktig å bruke olje, gass eller kull i kombinerte energiverk med høy virkningsgrad, eller i tiltak for å øke industriens varmegjenvinning. Slike anlegg bør planlegges med sikte på fremtidig overgang til bruk av biomasse som brensel. Utover dette vil Høyre gå mot bygging av olje-, kull- og gassfyrte varmekraftverk i Norge.
- Høyre ønsker ikke å ta i bruk kjernekraft basert på dagens teknologi.
- Ved siden av forskning i bølgekraft, som allerede er prioritert, må Norge øke sin forskningsinnsats på følgende områder: Varmegjenvinning, varmepumpe og ulike former for produksjoner fra biomasse.
- Det må jevnlig legges frem realistiske prognoser over forventet kraftbehov i årene fremover. Utbyggingsprogrammet bør baseres på prognoser som gir rimelig rom både for økonomisk vekst og for redusert oljeforbruk. Rasjonering eller andre urimelige restriksjoner må unngås.
- Det legges økende vekt på energiøkonomisering, særlig i bygninger, industriproduksjon og transport. Byggeforskriftene må legge stor vekt på energisparing. Det arbeides videre med ulike prosjekter for varmegjenvinning i industrien. Det må tilstrebes en mer effektiv bruk av energi i transportsektoren. Arbeidet med å styrke linjenettet for å redusere overføringstapene intensiveres.
- Utgangspunktet bør være at prisen på elektrisk kraft er tilstrekkelig til å sikre at investering i nye prosjekter gir en avkastning på linje med sammenlignbare investeringer. Man bør arbeide for å skape et mer ensartet marked for salg av kraft, slik at fordelingen mellom de enkelte formål i større grad blir basert på forretningsmessige prinsipper. De enkelte elektrisitetsverk bør allikevel ha forretningsmessig handlefrihet til å sikre best mulig utnyttelse av investeringene, og industrien bør fortsatt kunne få langsiktige avtaler for å sikre stabil drift.
- På lengre sikt bør systemet med egne kvoter til kraftintensiv industri bortfalle, og erstattes av vanlige markedsregler. Så lenge dette ikke er mulig bør denne industri få kvoter til å gjennomføre nødvendig moderniseringer og til å bedre arbeidsmiljøet. Det bør etableres en tilbakekjøpsordning for å stimulere til en rasjonell utnyttelse av kraften.
- Det må være et mål å fremme utviklingen av et arbeidsplassmønster som i mindre grad enn i dag gjør sysselsettingen avhengig av høyt energiforbruk.
- Norge må delta aktivt i det internasjonale samarbeid om energispørsmål, herunder samarbeidet med de øvrige nordiske land og det internasjonale energibyrå (IEA). Norge må legge stor vekt på samarbeidstiltak for å øke selvforsyningsgraden innenfor OECD- området gjennom energiøkonomiseringstiltak og utvikling av alternative energikilder.
- Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen deles, slik at det organ som forbereder konsesjonssaker får en selvstendig ledelse uavhengig av statens egen forretningsmessige kraftproduksjon.
- Statsbankenes utlånsordninger for boliger utformes med sikte på å fremme energisparing.

Olje

Olje- og gassforekomstene på den norske kontinentalsokkel er det norske folks felleseie.

Oljevirkksomheten er et viktig gode for Norge, og må utnyttes positivt for å sikre et kvalitativt bedre

samfunn. Det er vårt ansvar å forvalte disse ressursene på en måte som også tar hensyn til verdenssamfunnet og kommende generasjoners behov.

Inntektene fra oljevirksomheten må komme hele folket til gode, bl.a. ved at næringsgrunnlaget styrkes i alle deler av landet. Høyre mener at oljeinntekter må tas i bruk til beste for både nålevende og kommende generasjoner, samtidig som vi må benytte oss av de muligheter vi får til å hjelpe den fattige del av verden. Bruk av inntektene til beste for menneskene i vårt eget land vil medføre forandringer. Dette må aksepteres, men ikke i en form og et tempo som gjør at ulempene blir store i forhold til fordelene. Det betyr først og fremst at disponeringen av oljeinntektene må tilpasses behovet for å opprettholde et variert og konkurransedyktig produksjonsliv, et stabilt og desentralisert bosettingsmønster og å unngå for brå omstillinger i samfunnet.

Graden av forandring vil avhenge av hvor raskt vi øker innenlands bruk av inntektene fra kontinentalsokkelen. Dersom disse inntekter kan brukes i

Norge langsommere enn de kommer inn, vil selve utvinningstempoet i seg selv få mindre betydning. Høyre vil derfor se positivt på økte norske investeringer i utlandet. Gjeldende bestemmelser for valutaregulering og lisensordninger revurderes.

Aktivitetsnivået på kontinentalsokkelen har størst direkte betydning for de næringer og distrikter som leverer varer og tjenester til virksomheten. Nye lete- og utvinningstillatelser må derfor fordeles slik at man sikrer et jevnest mulig aktivitetsnivå.

- Utvinningstempoet må fastsettes ut fra hensynet til å ta vare på ressurser også for kommende generasjoner, hensynet til behovene i verden forøvrig og hensynet til virkningene både for berørte næringer og distrikter og samfunnet forøvrig. Høyre mener at utviklingstempoet må være moderat. Man bør imidlertid heller la utvinningsvolumet variere noe, fremfor å unngå for store variasjoner i etterspørselen av varer og tjenester til kontinentalsokkelen.
- Oljevirksomheten vil på forskjellige måter forandre næringsstrukturen i Norge, bl.a. fordelingen av den tilgjengelige arbeidskraft mellom næringer og bransjer. Slike forandringer må aksepteres, men det må tas tilbørlig hensyn til at oljen er en begrenset ressurs, og at Norge til enhver tid er avhengig av en slagkraftig eksportnæring utenom oljevirksomheten. Dette berettiger ikke kunstige støttetiltak til svake bedrifter, men krever at vi sikrer et profesjonelt og høyproduktivt næringsmiljø i Norge også utenom oljevirksomheten.
- Høyre vil sikre flere uavhengige norske oljemiljøer. Det er særlig viktig å utvikle Oljedirektoratet videre som et sterkt og nøytralt forvaltningsorgan. Høyre vil føre en politikk som sikrer at flere seriøse norske oljeselskaper kan delta i oljevirksomheten, uansett eiersammensetning.
- Den Norske Stats Oljeselskap A/S (Statoil) er i 70-årene bygget opp til et fullverdig og kompetent oljeselskap. Selskapet må få utnytte sin kompetanse også i fremtiden. Statoil har imidlertid for stor innvirkning på saker som ligger utenfor selskapets forretningsmessige oppgaver. Samtidig er selskapet gitt en for sterk stilling i forhold til andre norske oljeselskaper og annen norsk industri. Høyre vil derfor undergi den nåværende organisering av oljevirksomheten og dagens konsesjonspraksis en ny vurdering.
- Statens viktigste oppgaver i oljepolitikken bør være å føre kontroll for å sikre best mulig sikkerhet og best mulig utbytte for hele det norske samfunn.

Sikkerhet og beredskap

- Høyre vil prioritere sikkerheten for mannskapene på installasjonene. Det må legges avgjørende vekt på forsvarlige krav til sikkerhet mot utblåsninger og andre miljøskader. Fører slike sikkerhetskrav til at lete- eller utvinningstempoet reduseres, må dette aksepteres.
- Sikkerheten og beredskapen må styrkes. For å bedre sikkerheten må man benytte det til enhver tid beste og mest effektive utstyr.
- Et effektivt oljevern må kunne beskytte naturområder og ressursene i havet mot oljeforurensninger. Utslipp fra skip og oljeplattformer må forhindres. Oljeselskapene har det økonomiske ansvar for opprydding på havbunnen.
- For personell på kontinentalsokkelen må det utvikles et fullverdig utdannelsessystem i nær tilknytning til etablerte oljemiljøer. Dagens utdannelsesinstitusjoner må prioriteres. Operatørselskapenes egne opplæringsopplegg må utfylle den offentlige innsats. Kravene til utdanning av mannskaper på oljeinstallasjonene må overholdes. Myndighetene skal bare i særtilfelle gi dispensasjoner.
- Oljedirektoratet og Sjøfartsdirektoratet må settes bedre i stand til å utføre sine kontrolloppgaver. Bemanningen må styrkes, og direktoratene må gis den økonomiske frihet som er nødvendig for å kunne konkurrere om kvalifisert personell. Oljedirektoratets kompetanse på det økonomiske området må styrkes, slik at den kan vurdere også selskapenes økonomiske argumentasjon.
- Beredskapen mot sabotasjehandlingar på oljeinstallasjoner på kontinentalsokkelen må styrkes.

Organisering av oljevirksomheten

Vi har nå fått betydelige erfaringer med den organisasjonsform som i sin tid ble valgt for oljevirksomhet. Høyre mener det nå er riktig å vurdere om dagens ordninger er de best mulige. Ved en revisjon bør det utvikles organisasjonsformer ut fra norske forhold. Blant de oljeproduserende land er Norge i en særstilling som et lite land der ønsket om å hevde seg overfor de internasjonale selskapene må kombineres med hensynet til at oljesektoren skal være en del av en sosial markedsøkonomi. Derfor kan modeller ikke hentes fra andre land.

De viktigste hensyn som må tilgodeses bedre enn idag, er:

- å sikre Stortinget full kontroll over de inntekter Staten får fra oljevirksomheten, herunder også de inntekter Staten har tildelt Statoil idag gjennom de omfattende rettigheter den har gitt selskapet uten vanlig risiko eller vederlag
- likebehandling av de norske, kommersielle oljeselskapene for å sikre mangfoldighet og like muligheter for å bygge opp best mulig kompetanse
- å utvikle et skatte-, avgift- og konsesjonssystem som sikrer et best mulig resultat for samfunnet som helhet.

Uansett kontrollordninger vil det være vanskelig for Stortinget å øve forsvarlig kontroll med et selskap som både har Statoils privilegier og adgang til å bruke store tildelte ressurser til engasjement i norsk næringsliv.

Høyre mener at Statoils oppgaver må gjennomgå for å omorganisere selskapet til et oljeselskap uten særrettigheter eller særforpliktelser, og uten oppgaver som hører hjemme i statsforvaltningen. Bare dersom man tar bort de urimelige konkurransefordeler som Statoil har, vil det være samfunnsmessig forsvarlig å la selskapet engasjere seg videre i raffinering, petrokjemi og basevirksomhet.

Under dette arbeidet må blant annet avklares:

- hvordan man kan sikre minst like stor inntekt for samfunnet med lavere andeler for Statoil i oljekonsesjoner og høyere andeler for andre norske selskaper enn hittil bestemt.
- hvordan den rett Statoil idag har til å kreve høyere eierandel ved funn og til å kreve at andre selskaper betaler leteutgifter kan utnyttes på en like god måte for det norske samfunn, uten at Statoil favoriseres i forhold til andre norske selskaper.
- hvordan statens inntekter i form av olje og gass in natura kan omsettes videre uten at andre norske selskaper kommer i avhengighetsforhold til Statoil.
- hvordan nødvendig veiledning kan gis til norsk industri, slik at disse kan delta med styrke i konkurransen om varer og tjenester til Nordsjøen, uavhengig av Statoil.
- om det vil være riktig å gi selskapet en friere forretningsmessig stilling, og behandle det mer likt med andre norske statsselskaper også i forhold til Stortinget, etter at selskapets privilegier er fjernet.
- Det er ikke behov for noe statsselskap i detaljomsetningen av bensin og olje. Norsk Olje A/S skal derfor gjøres om til et privat selskap.
- Høyre vil gå inn for at også mindre norske selskaper, f.eks. ved hjelp av egnede samarbeidsformer, kan få mulighet til deltakelse i forhold til sin kompetanse.
- Særlig av hensyn til best mulig sikkerhet vil Norge fortsatt være avhengig av utenlandske selskapers ekspertise. Ved en revurdering av beskatnings- og konsesjonssystemene må det vurderes hvordan utbyttet til det norske samfunn kan gjøres så høyt som mulig. Det vil særlig være viktig å ha en sterkere kostnadsbevissthet for øyet. I denne forbindelse må man vurdere f.eks.:
 - nye konsesjonsformer, som f.eks. entreprenørkontrakter
 - å kreve inn en større del av statsinntektene i form av andel av produksjonen.

Utbygging av distriktene

Målet for Høyres distriktspolitikk er å trygge bosetting i alle deler av landet, gi folk størst mulig frihet til å velge hvor de vil bo, legge forholdene til rette for arbeidsplasser og service i rimelig avstand fra bostedet og bevare det lokale kulturelle særpreg. En vellykket distriktspolitikk er nødvendig for å sikre en best mulig utnyttelse av landets ressurser, ivareta beredskapshensyn og utvikle et samfunn bygget på maktspredning og medansvar. Høyre ser lokal egenaktivitet som avgjørende for en vellykket distriktspolitikk. Tiltakene må ha som mål å skape en utvikling utfra hvert enkelt lokalsamfunns egne forutsetninger.

Høyre ønsker fortsatt å styrke primærnæringene, utnytte mulighetene til energiproduksjon, utløse vekstkraft i det lokale næringsliv og sette i verk særlige tiltak for å stimulere småbedrifter, lokal handels- og servicevirksomhet og nyetablering. Det offentliges egen virksomhet må utformes med særlig vekt på ansvaret for distriktene.

Vår nordligste landsdel har av naturgitte årsaker spesielle problemer og Høyre ser det som en nasjonal oppgave å bidra til at bosettingen i dette området kan bevares. Derfor må det arbeides aktivt for at landsdelen mest mulig likestilles med det øvrige land når det gjelder utviklingen av nærings-, samfunnsliv og levevilkårene generelt. Det utredes hvordan skatte- og avgiftspolitikken kan bidra til dette.

- Distriktenes Utbyggingsfonds virksomhet vurderes med sikte på å styrke innsatsen for nyetableringer, omstillinger og utvikling og med sikte på en sterkere geografisk differensiering. Det bør vurderes å øke maksimalgrensen for investeringstilskudd.
- Lokaliseringsveiledningen skilles ut fra Distriktenes Utbyggingsfond og etableres som en frittstående institusjon.
- Etableringsloven oppheves og erstattes av positive virkemidler. Oljevirksomhet bør fortsatt være underlagt etableringskontroll.
- Utdannelses- og forskningsinstitusjonene må legge opp virksomheten med sikte på å bygge opp kompetanse i distriktene.
- Statens Teknologiske Institutt settes i stand til videre utbygging av sine distriktsavdelinger.
- Lokal tiltaksvirksomhet og industriell veiledning bygges ut.
- Lokaliseringseffekten av de forskjellige distriktpolitiske virkemidler må i langt sterkere grad etterprøves.
- De nye muligheter innenfor datateknologi og telekommunikasjoner tas bevisst i bruk for å styrke næringslivet i distriktene og desentralisere den offentlige virksomhet.
- Utvidelse av eksisterende og etablering av ny offentlig virksomhet, må i større grad enn hittil skje i distriktene.
- De offentlige innkjøp må desentraliseres og lokale innkjøp må i størst mulig grad gjøres i vedkommende distrikt.
- Samferdselstilbudet er av avgjørende betydning for levedyktige lokalsamfunn. Høyre vil derfor legge opp til en samferdselspolitikk som ivaretar distriktenes behov.
- Transportstøtteordningen må bidra til å skape likeverdige konkurransebetingelser i den utstrekning det er samfunnsøkonomisk riktig.
- Utleieanlegg for industriproduksjon må likestilles avgiftsmessig med selveide anlegg.

Bypolitikk

Det moderne samfunn forutsetter funksjonsdyktige byer og sentra. Arbeids- og næringsliv er avhengig av et samspill mellom sentra og utkantstrøk. Byene har en viktig funksjon som sentra for landet forøvrig: administrativt, økonomisk, kulturelt og på andre måter. Det er derfor nødvendig med en aktiv bypolitikk fra statens side.

Store befolkningskonsentrasjoner fører til særegne problemer. Det kreves større innsats når det gjelder løsning av sosiale oppgaver, boligmangel, trafikkproblemer og kriminalitet.

- Overføringsordningen mellom Staten og kommunene må i større grad gjenspeile de oppgaver som skal løses.
- Boligbygging og forbedring av bomiljøet er en høyt prioritert oppgave i byene. Det må i større grad satses på varierte boligforhold.
- Ved bymessig bebyggelse som strekker seg ut over kommunegrenser er det ofte nødvendig å samarbeide interkommunalt for å løse boligproblemene. Kommunene i en region bør i fellesskap utarbeide et boligprogram hvor det settes opp mål for det antall boliger som skal bygges. Det interkommunale samarbeid må skje på frivillig basis hvor de enkelte kommuner står ansvarlig for arealdisponeringen innen egne grenser.
- Det må i sterkere grad satses på rehabilitering for å sikre verneverdige miljøer. Kommunene må i samarbeid med private medvirke til byfornyelse. Ny bebyggelse gis en form som harmonerer med

den øvrige bebyggelse.

- For å oppnå en bedre utnyttelse av boligområdene i bysamfunnet med knappe tomtearealer, stimuleres det til frivillig fortetning av villastrøk. Fortetning bør skje i forståelse med berørte grunneiere og ta hensyn til strøkets egenart og karakter.
- Kollektivtransporten styrkes. De store byene må ikke nektes vanlig tilskudd til kollektivtransport. Dette må også gjelde utbygging og drift av skinnegående transportmidler. Det må oppmuntres til interkommunalt og regionalt samarbeid for å bygge ut et bedre kollektivt trafikktilbud. Blant annet gjennom NSB må Staten medvirke til en bedre samordning av takstpolitikken og lokaltrafikken.
- Gjennom utbygging av hovedveisystemer og trafikksanering må trafikk gjennom boligområder unngås i størst mulig grad. Kommunene må kunne legge nødvendige restriksjoner på bilbruk og parkering i sentrumsområdene. Økt utbygging av parkeringsanlegg tilknyttet kollektivtransport vil kunne avlaste behovet for bruk av privatbil i byene.
- Det må satses på utbygging av sammenhengende gang- og sykkelveinett.
- Det må opprettholdes et variert tilbud av arbeidsplasser. Etableringsloven virker negativt på arbeids- og næringslivet i mange byer, og må erstattes med positive virkemidler. Arealkvoteordninger avvises.
- Utgifter til kulturinstitusjoner som er av betydning for større områder, må ikke i urimelig grad legges på de kommuner der de er plassert.
- Tilstrekkelig store frilufts- og rekreasjonsområder sikres.
- Distriktsbidrag til statlige samferdselstiltak må revurderes i samsvar med omleggingen av finansierungsordningen mellom stat, kommuner og fylker.
- De større byer har en langt større konsentrasjon av sosiale problemer enn resten av landet. Staten må i større grad enn hittil medvirke til løsning av deres problemer. Kommunalt og privat drevne uteseksjoner/utekontakter må styrkes økonomisk gjennom statlig støtte.
- Det sosiale hjelpeapparat må utbygges og politiet sikres tilstrekkelig bemanning og ressurser med sikte på å motvirke de økende ordens- og trygghetsproblemer i de større byer.
- Ordningen med bydelspoliti må bygges videre ut og arbeidet samordnes med lokale, sosiale etater.

Jordbruk, skogbruk, reindrift og utmarksnæring

Verdenssamfunnets knapphet på mat, trevirke og energi tilsier en aktiv bruk av produksjonsmulighetene i alle deler av norsk landbruk. Selvforsyningsgraden for mat må fortsatt økes. Høyre vil verne om det naturlige produksjonsgrunnlag og stimulere til en aktiv bruk av ressursene.

Det norske landbruk har avgjørende betydning for å opprettholde bosettingen i alle deler av landet. Landbrukets fremtid avgjør livskraften i et stort antall lokalsamfunn og opprettholdelsen av en mangfoldig nasjonal kultur. Høyre vil føre en landbrukspolitikk som sikrer landbruket økonomisk og sosial likestilling.

- Stortingets vedtak om inntektsmålsettingen må sikres. Dette må skje gjennom en kombinert bruk av priser, skattereduksjoner og andre virkemidler. Virkemiddelbruken må forenkles. Høyre vil legge til rette for en bruksutbygging i samsvar med de naturgitte produksjonsmulighetene på det enkelte bruk, enten dette gir en eller flere arbeidsplasser.
- Høyre vil fremme egenkapitaldannelsen i landbruket ved å gi rimelig vederlag for kapitalinnsats. Landbrukspolitikken må belønne arbeidsinnsats og fremme en fornuftig bruk av ressurser.
- For å lette generasjonsskifte må arveavgiften omlegges.

- Ressursene i landbruksnæringen må utnyttes bedre ved aktivt vern av produktive arealer, fortsatt nydyrkning, økt utnyttelse av beitemulighetene, og mer intensiv bruk av skogen og mer energiøkonomiserende prosesser. Landbruksnæringens bidrag til energiforsyningen klargjøres gjennom utviklingsprosjekter og økt forskningsinnsats.
- I utformingen av landbrukspolitikken må det også tas ernæringspolitiske hensyn
- Høyre vil bedre mulighetene for yrkeskombinasjon mellom jordbruket og andre næringer. En rekke mindre bruk styrkes ved salg av offentlige skog- og jordbruksarealer. Diskrimineringen mot yrkesutøvere i landbruket som ønsker å låne for å investere i egen gårdsdrift, selv om ektefellene har annet arbeide, oppheves. Jordbrukspolitikken må ta hensyn til andre deler av landbruket.
- Skogbruket er, sett i samfunnsøkonomisk sammenheng, blant de mest lønnsomme deler av vårt næringsliv, men det må settes bedre i stand til å utnytte sine produksjonsmuligheter. Skogbrukets fremtidsmuligheter, distriktshensyn og økologisk gunstig produksjonsform tilsier større investeringer i næringen. Rammebetingelsene må skape økt aktivitet i næringen. Kapitaltilgangen må økes og tilpasses forholdene i næringen. Virkemidlene til fremme av drift i vanskelig terreng, skogskjøtsel og ungskogpleie styrkes. De store mulighetene til produksjonsøkning som ligger i skogreisning og bruk av de marginale virkesressursene, må utnyttes.
- Skattereglene for skogbruket må utformes slik at de i større grad fremmer avvirkningen.
- I skogen rundt tett befolkede områder må det i samarbeid mellom skogeierne og myndighetene utarbeides flerbruksplaner hvor hensyn tas både til skogbrukets ressurskappende oppgaver og allmenhetens interesser knyttet til rekreasjon og friluftsliv. Flerbruksplanen må forankres i vår skog- og friluftslovgivning og utformes innenfor disse lovers ramme.
- Hagebruks- og gartnernæringen må gis slike vilkår at de kan utnytte de naturlige muligheter for i størst mulig grad å forsyne det norske marked. Det legges særlig vekt på å sikre veksthusnæringens fremtid med basis i fornybare energikilder.
- Reindriftsloven endres slik at reindriftsnæringen sikres et bedre ekspropriasjonsvern for etablerte bruksretter i reinbeiteområder.
- Utmarksressurser er en del av landbrukets produksjonsgrunnlag. Det stimuleres til dannelsen av grunneierlag for den videre drift og utvikling av utmarksnæringene, og til økt utnyttelse av beitene. Virksomhet som turisme, jakt og fiske vil kunne bidra til å bedre den enkelte bruks økonomi. Det må satses på mer effektiv utnyttelse av den ressurs ferskvannsfisket representerer.
- Den offentlige landbruksadministrasjon forenkles og forbedres.
- Den offentlige veiledningstjeneste er av avgjørende betydning for norsk landbruk. Undervisning, forskning og veiledning må i større grad samordnes. Forskningen må styrkes.
- Konesjonsloven må endres for å gjøre det lettere for den enkelte å kjøpe og selge eiendom. Høyre vil forandre loven slik at livsarvingers arverett går foran boplikten, forutsatt at driveplikten oppfylles.
- Høyre vil innføre Konesjonsfrihet for fradelte tomter under fem mål som ligger utenfor regulert strøk, og konsesjonsfrihet for tomter i regulert strøk som ikke er regulert til landbruksområde.
- Høyre vil oppheve den såkalte "bordet-fanger" paragrafen i konsesjonsloven, som kan tvinge selgeren til å avhende sin eiendom mot sin vilje og til den pris det offentlige fastsetter.
- Høyre vil oppheve konsesjonsplikten som er knyttet til at kjøper fra før har eiendom i kommunen.
- Kapitalgrunnlaget i næringen må sikres gjennom endring i bl.a. arveavgiften og formues- og inntektsskattene. Høyre mener at et livskraftig landbruk i større grad enn hittil kan dekke sitt kapitalbehov gjennom de tradisjonelle låneinstitusjoner.
- Høyre er imot konsesjonsordninger for landbruksmaskiner.

- Høyre vil fortsatt gi sin tilslutning til et sterkt landbrukssamvirke, men vil avvise forslag om å monopolisere omsetningen av kjøtt, poteter, bær, frukt og grønnsaker. Høyre vil arbeide for at produsentene fortsatt skal ha frihet til å velge om de vil selge sin vare til samvirke eller til private omsetningsorganer.

Fiskeripolitikk

Fiskerinæringen er av vesentlig betydning for å kunne opprettholde bosettingen på kysten og er dessuten en viktig bidragsyter til verdens matvareforsyning. Høyre legger stor vekt på begge disse forhold.

Svingninger i ressursgrunnlaget, høyt omkostningsnivå og strukturelle problemer skaper vanskeligheter for næringen. Høyre mener likevel at fiskerinæringen har gode utviklingsmuligheter og at den fortsatt vil være av vesentlig betydning for norsk økonomi.

Høyre mener at det både av distriktpolitiske og sysselsettingsmessige hensyn er en nasjonal oppgave å hjelpe næringen gjennom slike vanskeligheter av midlertidig karakter. Det kan derfor være nødvendig med betydelig statlig støtte til næringen i en overgangstid.

Høyre vil legge vekt på at støttetiltak utformes slik at de bidrar til å øke lønnsomheten i næringen og at det blir en mest mulig rettferdig fordeling av midlene. Statens egne fiskeribedrifter må ikke favoriseres i forhold til private virksomheter. Målet må være å gjøre næringen minst mulig avhengig av offentlig støtte.

Høyre vil arbeide for å hindre overbeskatning av fiskeressursene. Ved utforming av fiskeriavtaler med andre land må det legges vekt på å ivareta norske interesser ut fra den betydning fiskeriene har i mange distrikter. En ansvarlig ressurspolitikk tilsier også økt vekt på kulturbetingete fiskerier, som i fremtiden kan få stor betydning for fiskerinæringen.

Høyre vil legge stor vekt på at det skapes respekt for internasjonale avtaler om ressursbevaring. Overvåking og kontroll med fisket i norske soner må styrkes, bl.a. ved en utbygging av kystvakten. En ordning med norske kontrollører ombord i utenlandske fartøyer som fisker i norsk sone vurderes. Utgiftene ved en slik ordning forutsettes dekket av vedkommende utenlandske fartøyer.

Høyre vil gjennomgå alle offentlige reguleringer i fiskerinæringen med sikte på å gi næringen større frihet til å utvikle seg på et sunt økonomisk grunnlag.

- Reguleringen i fisket må ha som formål å bygge opp fiskebestanden til et størst mulig langtidsutbytte. Tiltakene må gjennomføres i forståelse med næringens utøvere og disse må få den nødvendige tid til å tilpasse seg nye reguleringer. Samtidig må reguleringspolitikken utformes slik at konkurranseevnen opprettholdes og den enkelte ansføres til innsats.
- Nødvendig tilpasning mellom kapasiteten i deler av fiskeflåten og ressursgrunnlaget bør fortrinnsvis skje gjennom kondemnering eller salg av eldre og uhensiktsmessige fartøyer. I tilpasningsprosessen må det legges vekt på å bevare en differensiert, moderne og effektiv fiskeflåte.
- Investeringsbehovet i fiskerinæringen søkes dekket ved at det som et supplement til Statens Fiskarbank etableres et obligasjonsinstitutt for fiskerinæringen på linje med Landkreditt.
- For å redusere kapitalkostnadene i fisket må ordningen med stønadslån bygges ut eller erstattes

med andre ordninger.

- Høyre mener at det er nødvendig med en sterkere satsing på forskning, både for bedre å kartlegge kjente ressurser og for å finne nye og hittil lite utnyttede ressurser. Samtidig må det arbeides for å sikre en bedre utnyttelse av oppfisket kvantum. Ledig kapasitet i fiskeflåten bør i større grad kunne nyttes til fiskeleting, forsøksfiske og forskningsoppdrag.
- De sosiale forhold for fiskerne må bedres og utdannelsesmulighetene utbygges både i fiske og fiskeindustrien. Helårsfiskere må få redusert pensjonsalder og skatteordninger for fiskere må vurderes.
- Samarbeidsordninger på eksportsiden bør kunne etableres på frivillig grunnlag. Høyre avviser offentlig sentralisering av eksporten. Den ustabilitet som følger av endringer på markedssiden må motvirkes gjennom et hensiktsmessig konjunkturreguleringsfond. Fiskeindustrien må gis samme arbeidsvilkår som andre eksportnæringer.
- Rettleidningstjenesten i fiskerinæringen utbygges og rettleiderne må ikke unødig pålegges forvaltningsoppgaver til fortrensel for rettleidnings- og tiltaksarbeidet.
- Høyre går inn for en oppmyking av Norsk Fiskeredskapsimports monopolstilling.
- Høyre vil arbeide for at fiskeoppdrettsnæringen får gode arbeidsvilkår og vil motsette seg en detaljregulering av næringen.

Industri, bergverk og håndverk

Industrien i Norge er av avgjørende betydning for landets utvikling. Med nærmere 400.000 ansatte har industrien en dominerende plass og betydning for landets sysselsetting og produksjon. Høyres siktemål for utviklingen av norsk industri er at den i fremtiden må være effektiv, konkurransedyktig og gi trygge arbeidsplasser.

Utgangspunktet for industriell virksomhet må derfor være at den er bedriftsøkonomisk lønnsom. I det lange løp vil lønnsomheten også være en forutsetning for at samfunnet skal kunne løse sine oppgaver.

Etter Høyres syn er det en viktig oppgave å skape en riktig forståelse for industriens direkte og indirekte betydning for levevilkårene i vårt land. Etter Høyres mening må hovedregelen være at industrien er privateid og at den arbeider innenfor klart definerte rammebetingelser som sikrer samfunnsinteressene. Innenfor de gitte lover og bestemmelser må bedriftene ha sin selvbestemmelsesrett og fritt kunne treffe sine beslutninger.

Høyre mener det er en prioritert oppgave for myndighetene å legge forholdene til rette for at industrien kan foreta produksjonsomlegninger.

- Norske bedrifters egenkapital er altfor lav. Samtidig viser utviklingen at en forsvarlig egenkapitalandel er viktig for bedriftenes konkurranseevne og produksjon. Skatte- og avgiftspolitikken må derfor endres slik at evnen til egenkapitaldannelse styrkes.
- Høyre mener at industripolitikken i hovedsak skal bygge på generelle virkemidler. Det vil fortsatt være bruk for selektive virkemidler, men bruken av disse må begrenses.
- Investeringsavgiften, som er en særnorsk avgift, må gradvis avvikles.
- Formuesskatten lettes.
- Det må gis adgang til skattefrie avsetninger til produktutvikling, forskning og markedsbearbeidelse.

- Gjeldende regler for arveavgiften må revideres bl.a. for å hindre at generasjonsskifte rammer personlig eide bedrifter urimelig hardt.
- Den offentlige veiledningstjeneste for bedriftene må samordnes bedre og gjøres mer tilgjengelig for mindre bedrifter.
- Forskningsprogrammer i samarbeid mellom bedrifter og institusjoner må styrkes. Bedriftene må få lettere adgang til forskningsresultater og til å forske i egen regi.
- Utviklingskontrakter mellom norsk industri og myndigheter må få økt utbredelse.
- Høyre vil avvise arealkvoteordninger. Etableringsloven oppheves og erstattes av positive virkemidler som gjør det lønnsomt å legge nye arbeidsplasser til områder med svakt eller ensidig næringsgrunnlag. Olje og olje-tilknyttet virksomhet bør fortsatt være underlagt etableringskontroll. Senket pensjonsalder for gruvearbeidere vurderes.

Små og mellomstore bedrifter

Håndverk, småindustri og handels- og servicebedrifter er selve ryggraden i mange lokalsamfunn. Hele samfunnet er tjent med den variasjon bredde i næringslivet som de små og mellomstore bedriftene gir.

Små og mellomstore bedrifter er blant de som taper på vårt byråkratiske regelverk. Større bedrifter har langt bedre økonomiske og faglige ressurser enn de mindre til å hevde sine interesser når regelverket for omfattende.

- Beskatningen må legges om, slik at kombinasjonen progressiv inntekts- og formueskatt ikke virker ødeleggende for personlig eide bedrifter.
- Arveavgiften omlegges for å gjøre generasjonsskifte mindre tyngende for personlig eide bedrifter.
- Investeringsavgiften må gradvis avvikles.
- Adgangen til skattefrie avsetninger må bedres betydelig for å styrke den enkelte bedrift.
- Det gjennomføres skattemessig likestilling mellom privat og kooperativ virksomhet.
- Bedriftenes oppgaveplikt overfor det offentlige forenkles.
- De offentlige kredittinstitusjoner må utvikle arbeidsmåter som sikrer de mindre bedrifter likeverdig behandling.
- Den offentlige veiledningstjeneste overfor de mindre bedrifter samordnes bedre.
- En frittstående og frivillig lokaliseringsveiledning gjenopprettes.
- Offentlige innkjøp må i større grad skje lokalt. Offentlige bedrifter må ikke favoriseres.
- Kommunene og fylkeskommunene må gjennom samarbeid med det lokale næringsliv stimulere til nyetableringer.
- Statens tilskudd til arbeidsgivere som har lærlinger på godkjente kontrakter økes og det stimuleres til et godt samarbeid mellom skoler og det lokale bedriftsliv.
- Avskrivningsreglene må være mest mulig like for store og små bedrifter.

Handelsnæringen

Handelsnæringen er med sine ca. 280.000 yrkesutøvere en av landets viktigste næringer. Handelsnæringens oppgave er å sikre en rasjonell vareomsetning i alle deler av landet. For at handelen best mulig skal tjene forbrukernes og samfunnets interesser er det nødvendig med en markedsorientert økonomi hvor handelsnæringen ikke diskrimineres i forhold til andre næringsgrener. Gode handelsbedrifter og et desentralisert butikkmønster er avgjørende for bosetting

og sysselsetting, spesielt i distrikts-Norge. Høyre vil derfor opprettholde ordningen med støtte til utkantbutikkene.

Etter Høyres mening kan handelsnæringen bare fylle sin oppgave overfor forbrukere dersom den gis rammebetingelser som gjør den lønnsom. Varehandelen må gis økonomiske rammebetingelser som gir rom for et rimelig lønnsnivå og en rimelig kapitalavkastning. Unødvendige pris- og avansereguleringer må fjernes og virkningene av forskjellige former for prisregulering utredes. Høyre vil ikke akseptere en utvikling mot at myndighetene skal kunne styre handelsnæringen gjennom detaljreguleringer.

- Høyre vil styrke det pris- og inntektspolitiske samarbeid mellom handelsnæringen og myndighetene.
- Bedriftenes oppgaveplikt overfor det offentlige forenkles.
- Handelsnæringens kapitalforhold bedres gjennom endringer i skatte- og avgiftspolitikken. Formuesskatten lettes. Arveavgiften reduseres for å lette generasjonsskifter i privat eide bedrifter. Grensen heves for den inntekt fra ektefellers felles bedrift som kan kreves særskilt lignet. Enhver form for rentetak avvises.
- Investeringsavgiften må gradvis avvikles.
- Den gjennomføres skattemessig likestilling mellom privat og kooperativ handel.
- Offentlige innkjøp må ytterligere desentraliseres for å øke omsetningen i distriktene.
- Kravene om holdbarhetsmerking av matvarer gjennomgås for å unngå unødvendige utgifter. Erfaringene har vist at unødvendige krav om holdbarhetsmerking for produkter med lang holdbarhetstid særlig rammer de mindre butikker.
- Nye forbrukerpolitiske virkemidler og reguleringer må utformes i samarbeid mellom Staten og næringens organisasjoner.
- Høyre vil motsette seg en monopolisering av kjøttomsetningen og vil avvise forslag om å monopolisere omsetningen av poteter, bær, grønnsaker og frukt.
- Høyre vil fortsatt motsette seg innføringen av et statlig ølmonopol.
- For å styrke landhandelens eksistensgrunnlag bør den tillegges offentlige servicefunksjoner som det er behov for i lokalsamfunnet, f.eks. post- og telegrafftjeneste, medisinsalg og lettere godsekspedering.

Skipsfarten

Internasjonal arbeidsdeling og fri konkurranse innen skipsfarten gir alle nasjoner de rimeligste frakter og det beste transporttilbud. Et åpent internasjonalt varebytte og fri ferdsel på havene er avgjørende forutsetninger for en betydelig handelsflåte i norsk eie og under norsk flagg.

Skipsfarten er en meget viktig næring for samfunnet, både økonomisk og sysselsettingsmessig. Høyre mener at det fortsatt vil være av stor betydning for samfunnet å ha en sterk skipsfartsnæring.

Høyre vil føre en skipsfartspolitikk som kan bidra til å konsolidere norsk skipsfart og gi næringen nye ekspansjonsmuligheter. Skipsfarten må kunne få de nødvendige rammebetingelser for å kunne hevde seg i den internasjonale konkurranse.

- Norge må arbeide internasjonalt for å sikre fri konkurranse og motvirke tendensene til økt flaggdiskriminering.

- Det må gjennomføres skattetiltak som kan lette skipsfartens konkurransesituasjon og styrke likviditet og kapitaldannelse.
- Høyre vil gå inn for en smidigere adgang til å registrere skip i utlandet både for å gi norske rederier lettere adgang til å delta i samarbeidsprosjekter og for å kunne drive skip i norsk eie som ellers måtte selges til utlandet. Høyre mener at en lettere adgang til uteregistrering derfor vil være en styrke for rederienes virksomhet i Norge. Det er en forutsetning at norske myndigheter har rimelig innsyn og kontrollmuligheter.
- Myndighetene har et selvstendig ansvar for å fastsette bemanningsregler for de forskjellige typer skip. Reglene må legge avgjørende vekt på sikkerheten og arbeidsmiljøet ombord.
- Sjømannslovens bestemmelser om aldersgrenser for jenter og gutter opprettholdes.
- Forskningsinnsatsen økes både for å styrke konkurranseevnen og for å øke sikkerheten.
- Norge bør arbeide for bedre ordninger for posisjonsmeldinger fra norske skip i utenriksfart.
- Utbyggingen av den maritime utdanning må videreføres. Det må satses sterkere på forskning og opplæring for å bedre sikkerheten for sjøfolk.
- Arbeidet med å utvikle samarbeidsformene ombord og i rederiene føres videre, for å gi alle grupper ansatte medinnflytelse over sin egen arbeidssituasjon.
- Sjømannsmisjonen og velferdstjenesten er av stor betydning og må derfor gis nødvendig støtte
- Myndighetene må ta hensyn til den betydning det har for landet å ha en konkurransedyktig flåte av bore- og entreprenørfartøyer.

Reiseliv

Reiselivsnæringen sysselsetter mer enn 70.000 mennesker i ulike virksomheter innen flere enkeltnæringer. Totalt vokser denne næringen raskere enn de fleste andre.

Samfunnet må ikke legge opp til detaljregulering av næringen. Det ikke behov for et fritidsdepartement for å styre næringen.

- Reiselivsnæringen må få anledning til selv å satse på tilbud tilpasset folks ønsker og behov, og må arbeide med sikte på lønnsomhet.
- I likhet med andre eksportrettede næringer, må reiselivet få støtte til dekning av flere av sine eksporttiltak. Landslaget for Reiselivet må få økt støtte til dette arbeid.
- Samfunnet må dra nytte av den innsikt og erfaring reiselivsorganisasjonene har, både når det gjelder utadvendt virksomhet og rådgivning om reiselivsspørsmål.
- Utbyggingen av reiselivsnæringene må ta hensyn til de muligheter og de begrensninger lokal natur, kultur og miljø bærer i seg.
- Reiselivsnæringen spiller en betydelig rolle i distriktpolitisk sammenheng og må fortsatt omfattes av Distriktenes utbyggingsfonds virksomhet.
- Det offentlige må i samarbeid med reiselivsnæringen legge til rette reiselivstilbud for funksjonshemmede.
- Stortinget må få seg forelagt reviderte retningslinjer for arbeidet på reiselivssektoren og for organiseringen av Statens arbeid med disse spørsmål.
- Hensynet til de reisende taler for en fri og uavhengig reisebyråvirksomhet med reell konkurranse. Personer som kan dokumentere tilstrekkelige faglige kvalifikasjoner må ha adgang til å opprette reisebyråer. Staten må unnlate å favorisere enkelte byråer.

Hotell og restaurantnæringen

Ca. 5.500 bedrifter med 40.000 ansatte gjør hotell- og restaurant næringen til en viktig del av reiselivssektoren. Det er i samfunnets interesse å ha en godt utbygd næring, som kan dekke behovene både innen reiseliv og i lokalsamfunnet.

- Investeringsavgiften bør gradvis avvikles.
- Aktivitets- og serviceanlegg i tilknytning til hoteller må behandles skattepolitisk på linje med investeringer i overnattings- og serveringsvirksomhet.
- Reglene for alkoholservering må håndheves konsekvent.
- For å sikre likebehandling opprettholdes en ordning som gir sentrale myndigheter adgang til å gi skjenkebevilling til turisthoteller.
- Det offentlige må i sterkere grad bidra til å styrke fagopplæringen i næringen.
- Hotellfagskolen i Stavanger må gis utviklingsmuligheter til høyskolestatus.

Samferdsel og trafikkmiljø

Målet med samferdselspolitikken er å imøtekomme det moderne samfunns behov for trygg, rask og rasjonell transport. Det må legges vekt på å samordne samferdselspolitikken med overordnede mål i samfunnsutviklingen. Det må legges særlig vekt på ressursøkonomi og vern om et ønsket bosettings- og produksjonsmønster. Samferdselspolitikken er en viktig del av distriktspolitikken. I denne sammenheng må det tas hensyn til at privatbilen er en forutsetning for det eksisterende bosettingsmønster i store deler av landet.

Samferdselen må planlegges slik at alvorlige trafikk- og miljøproblemer kan unngås selv med økende trafikk. Arbeidet for å redusere ulykkestallet må gis høy prioritet. Bl.a. må større vekt legges på trafikksikkerhetshensyn i samferdselsplanleggingen. De kollektive transportmidler må styrkes slik at de på en tilfredsstillende måte kan dekke sin del av transportbehovet.

- De tilgjengelige overføringer til samferdselssektoren bør i større grad gå til investeringer.
- Det er fortsatt en viktig oppgave å skaffe alle deler av landet et tilfredsstillende veinett. Veibevilgningene må benyttes slik at de sikrer en rask og rasjonell fullføring av påbegynte anlegg. Det må legges vekt på å forbedre akseltrykk og veistandard på riksveier som idag ikke har tilfredsstillende standard.
- Trafikkmiljøet forbedres og trafikkfeller fjernes. Bedre skilting, økt gatebelysning, skikkelige sykkelstier og gangfelt er viktig.
- I økt utstrekning bør kollektive transportmidler gis egne filer, signalprioritering osv.
- I områder med sterk trafikk må biltrafikk i større grad skilles fra gående og syklende ved egne trafikkårer. Det må utbygges sammenhengende gang- og sykkelveinett.
- Boligområder skjermes mot gjennomgangstrafikk.
- Skoleveiene sikres i samarbeid mellom stat, fylke og kommune. Høyre vil stimulere til et aktivt trafikksikkerhetsarbeid også gjennom de kommunale og fylkeskommunale trafikksikkerhetsråd.
- Trafikkundervisningen intensiveres og bevilgningene til trafikksikring økes.
- Det innføres skjerpede straffereaksjoner mot uansvarlig kjøring og mot uansvarlig bruk av hurtiggående båter. Politiets patruljetjeneste til sjøs utbygges.
- Det må sikres midler til utbedringer og investeringer i eksisterende lufthavner innenfor rammen av en langtidsplan for investeringer i stamflyplassene.

- Ansvar for utbygging og drift av linjetaxiplasser legges til fylkene. Der plassene benyttes til ambulanseflyving bør det utredes om Staten skal yte tilskudd til driften.
- Hurtigrutens seilingsmønster opprettholdes på strekningen Bergen Kirkenes.
- Hurtigbåter bør gå inn i det alminnelige trafikkmønster i kystområder der de effektivt bedrer transporttilbudet.
- Det må legges vekt på å sikre grunnlaget for en fortsatt usubsidiert kystgodsruteflate. Avgifts- og subsidiepolitikken overfor andre transportformer må praktiseres slik at den ikke diskriminerer kystfarten. Næringen gis friere adgang til prisfastsettelse av fraktrater.
- Fergetakstene for de faste brukere holdes lavt gjennom gunstige rabattkortordninger.
- Jernbanens transporttilbud forbedres gjennom en fornying av materiellet og gjøres mer konkurransedyktig ved en konsentrasjon om de oppgaver som ligger best til rette for jernbanetransport. Dermed vil en større del av godstransporten kunne overføres fra vei til jernbane.
- Spørsmålet om forlengelse av Nordlandsbanen må avklares, og bl.a. ses i sammenheng med utbygging av øvrige kommunikasjoner i landsdelen. Målet må være å anvende ressursene til samferdsel i Nord-Norge på en måte som sikrer best mulige transportforhold for alle distrikter i landsdelen.
- For å fremme en rasjonell transportavvikling bør bl.a. moderne bussopplegg på lengre distanser utprøves, i første rekke som et alternativ til personbiltrafikk. Arbeidet med mer moderne bussterminalsystemer bør videreføres.
- Det må være adgang til opprettelse av vei- og broelskaper for å løse spesielle utbyggingsoppgaver raskere ved finansiering gjennom bompengoordninger.
- Høyre motsetter seg offentlig overtakelse av selskaper som utøver sin rutekonsesjon tilfredsstillende.
- Samferdselsloven revideres i samarbeid med transportbrukerne med sikte på å opprettholde et fleksibelt, økonomisk og effektivt transporttilbud.
- Støy- og utslippsbestemmelser for biler og andre transportmidler skjerpes i takt med de teknisk-økonomiske muligheter. Avgiftspolitikken må stimulere til bruk av økonomiske, trafikksikre og miljøvennlige transportmidler.
- Avgifts- og subsidiepolitikken innenfor samferselssektoren må revurderes med jevne mellomrom, slik at man kan unngå uønskede samferdselspolitiske virkninger av de forskjellige avgifter og subsidier på denne sektoren. Høyre vil videreføre arbeidet med å skape objektive kriterier for fordeling av midlene og retningslinjer for hva som skal regnes som en rimelig transportstandard.
- Takstnivå og takstsystem for rutegående transportmidler bør være mest mulig likt over hele landet, men det må gis adgang til lokale variasjoner. Ved utformingen av takstpolitikken må det tas sikte på å få et størst mulig antall faste reisende.
- Personbilen er helt avgjørende for å imøtekomme vårt samfunns behov for rask og rasjonell transport. Dette må det legges vekt på ved fastsettelse av bilavgiftene.
- Utredningen om prisene på flyreiser mellom Nord-Norge og det øvrige land må følges opp med konkrete tiltak som kan redusere reiseutgiftene til og fra landsdelen

Teletjenester

Et godt tilbud av teletjenester er viktig i et moderne samfunn. For hele samfunnet og i særlig grad for næringslivets utviklingsmuligheter, er gode telekommunikasjoner en helt avgjørende forutsetning. For eldre, enslige og syke gir det stor trygghetsfølelse å ha telefon i boligen. Norge er i de senere år

blitt hengende sterkt etter i utbyggingen av teletjenester. Dette kan få store skadevirkninger etter hvert som tilgjengeligheten av telefonforbindelse og tilknyttet teleteknikk blir stadig viktigere.

Post- og Televerkets fremtidige tjenestetilbud og organisering må vurderes på bakgrunn av datateknologien. Det vil være av nasjonal betydning å sikre gode ordninger i fremtiden for elektronisk post, teledata, datanett, bildeoverføring, og personsøkning. Private må også ha adgang til å tilby disse tjenestene.

- Det må foretas en grundig analyse av Televerket med sikte på rasjonalisering og effektivisering.
- Televerkets innsats bør i årene fremover konsentreres om dekning av primæroppgavene. Ved at Televerket konsentrerer sitt arbeid om overføringssystemer og typegodkjennelse av utstyr, kan midler frigjøres og arbeidet effektiviseres. Televerket bør ikke påta seg nye oppgaver som kan løses like godt eller bedre av private selskaper.
- For raskest mulig å avvikle telefonkøene trenger Televerket et høyt investeringsnivå. Det er derfor nødvendig at Televerket i betydelig grad finansierer investeringene ved låneopptak.
- Teletakstene må holdes på et rimelig nivå.
- Takstsystemet må gjennomgås, blant annet for å vurdere en justering av lokalområdene slik at det er rimelige takster til det naturlige sentrum i området.
- Formidling av nytt teleteknisk utstyr må ikke monopoliseres.
- Arbeidet med organisering av et permanent teledatatilbud må legges opp slik at informasjonsformidlingen ikke monopoliseres.
- Gjennom deltakelse i internasjonalt standardiseringsarbeid må Norge sikre mulighetene for internasjonal teleoverføring av data, der det ikke strider mot hensyn til personvern eller nasjonal sikkerhet.

Miljøspørsmål, boligbygging og hyttebygging

Naturvern og miljøvern

Det er en sentral samfunnsoppgave å forvalte ressursene med ansvar og verne om det naturlige miljø, og å sikre gode miljøer der menneskene bor og arbeider.

Disse hensyn må innarbeides i planlegging og ressursdisponering. Lover og samfunnets øvrige virkemidler, som f.eks. skatter og avgifter må ta sikte på å fremme disse hensyn.

Arbeidet med å hindre forurensning må fortsette. Sterkt forurensede innsjøer, vassdrag, fjorder og strender må renses og vernes mot videre forurensning. Målet er å gjenopprette økologisk likevekt.

Særlig viktig innenfor naturvern er det å:

- Beskytte den økologiske balanse der den er truet.
 - Trygge utsatte dyre- og plantesorter og deres miljø.
 - Hindre forurensning.
 - Drive en fremsynt arealplanlegging ved langsiktig kartlegging av naturforhold og ressurser.
 - Fremme en forsvarlig bruk av såvel fornybare som ikke-fornybare ressurser.
- Norge må delta aktivt i internasjonalt samarbeid med sikte på å løse de globale miljøproblemer,

som også truer vår egen natur og våre kystområder.

- Arbeidet med å verne og frede særlig verdifulle naturområder til nasjonalparker, naturreservater og landskapsvernområder videreføres.
- Naturvernmyndighetene bør på et tidlig tidspunkt bli forelagt planer om naturinngrep av betydning som behandles av andre forvaltningsorganer.
- Et fremdriftsprogram for gjennomføring av fylkenes verneplaner legges opp i løpet av 80-årene.
- Det gjennomføres fylkesvise registreringer av verneverdige kulturlandskap.
- Kommunene utarbeider så hurtig som mulig en oversikt over naturområder og landskapstyper som bør sikres i den lokale planlegging.
- Norge bør i løpet av 80-årene utarbeide en landsplan for å sikre verneverdige marine områder.
- For naturvernområder utarbeides det retningslinjer for den langsiktige forvaltning. Lokale natur- og friluftsinnteresser bør trekkes inn i dette arbeidet.
- En viss andel av arealene i byer og tettsteder bør bevares som naturområder.
- Jordbruksmyndighetenes og naturvernmyndighetenes virksomhet samordnes bedre.
- Arbeidet med opplysningskampanjer om naturvern må intensiveres. Det må legges vekt på å gi bedre informasjon om naturen, plante- og dyrelivet i Norge. Målet må være å øke den økologiske forståelse og styrke det personlige ansvar ved ferdsel i naturen og bruk av naturressurser.
- Miljøverndepartementet bør sammen med Direktoratet for vilt og ferskvannsfiske utarbeide regelmessige lister over truede og sårbare arter, og gi disse effektiv beskyttelse.
- Den enkelte kommune avgjør ut fra lokale forhold hvordan det kommunale naturvern bør utbygges.
- Vårt avgiftssystem omlegges slik at produksjon og investeringer ledes i miljøvennlig retning. Investeringsavgiften på miljøverntiltak avvikles.
- Resirkulering og gjenvinning av ressurser må skje i større grad enn idag. Slike tiltak i næringslivet må støttes, og den offentlige renovasjon må legges om med sikte på økt gjenvinning.
- Verdifulle kulturmiljøer må bevares. Ved rehabilitering og fornyelse må det tas nødvendige hensyn til bevaringsverdige miljøers egenart.

Boligbygging og bomiljø

Høyres mål er at alle skal kunne skaffe seg en bolig til en pris man kan makte. Gjennom boligpolitiske bestemmelser, planlegging og utforming av økonomiske betingelser må det legges til rette for dette. Det må holdes et høyt tempo i boligbyggingen.

Det må legges vekt på å utforme gode og varierte boligmiljøer, der mennesker kan trives. Et godt bomiljø krever ikke bare tilfredsstillende standard på boligen, trafikksikkerhet og avskjerming fra støy, men også rekreasjonsmuligheter, trygge lekeplasser, forsamlingslokaler og parkeringsplasser adskilt fra lekearealet. Det bør være muligheter til å foreta de vanlige innkjøp i nærheten. En kombinasjon av arbeidsplasser og boliger bør tilstrebes. I den grad det er mulig bør de fremtidige beboerne være med i utformingen av bomiljøene.

Troen på at det er mulig å regulere seg bort fra problemene på boligmarkedet har gitt Norge et nettverk av lover, bestemmelser og detaljreguleringer som sammen med økt byråkrati og uoversiktlig saksbehandling har skapt en kløft mellom myndighetene og enkeltmennesket. Høyre vil arbeide for å snu denne utvikling og arbeide for å skape et oversiktlig boligmarked. Ulike forutsetninger for takster, priser og omsetning gjør det vanskeligere for den enkelte å finne seg en bolig tilpasset

arbeidssted, familiestørrelse og øvrige behov. Resultatet er en dårlig utnyttelse av den eksisterende boligmasse. Høyres mål er et oversiktlig og friere boligmarked. De lovfestede begrensninger som skal settes, må ha til hensikt å hindre spekulasjon i andre menneskers bolignød, men må ikke føre til at store deler av boligmassen bringes inn under offentlig forvaltning.

- Byggesaksbehandlingen må forenkles, og det innføres tidsfrist for behandling av byggesaker. Arbeidet med kommunale planer må ikke unødig forsinke utbyggingen.
- Ved planlegging av nye boligområder må det legges vekt på å få en variert alders- og befolkningssammensetning. Det må legges til rette for at flere generasjoner kan bo sammen, og til funksjonshemmedes behov.
- Erfaringene fra de større byer viser at utbygging av for store og ensartede boligkonsentrasjoner gjør det vanskeligere å etablere gode bomiljøer. Det må derfor legges opp til mer varierte boligformer, med større vekt på konsentrert småhusbebyggelse i pressområdene.
- Det må åpnes adgang for en større grad av spredt boligbygging utenom pressområdene. Saksforberedelsen og godkjennelsesprosedyren for mindre reguleringsplaner og tomtefradelingssaker forenkles. Boligbygging må i størst mulig grad ledes bort fra produktive arealer.
- Aldersboliger og eldreinstitusjoner bør være integrert i det vanlige bomiljø.
- Boligfinansieringen må legges om med sikte på å muliggjøre økt tempo i boligbyggingen. Gjennom økte rammer for private kredittforetak må det legges til rette for bedre balanse mellom statsbankene og andre kredittinstitusjoner i boligfinansieringen, ikke minst med sikte på en klarere prioritering i fordelingen av boligsubsidiene. Husbanken må fortsatt ha en sentral stilling. Ordningen med arealtilskudd vurderes i tråd med omleggingen av boligfinansieringen. Omfattende endringer i boligfinansieringen må gjennomføres gradvis for å sikre boligbyggerne tilstrekkelig trygghet.
- Det må være reell adgang for dem som trenger det til å få behovsprøvede etableringslån fra Husbanken. Etableringslånene må kunne innvilges med en utjevningsordning for å redusere belastningen de første årene etter innflyttingen.
- For å bedre de yngre menneskers mulighet til å skaffe seg egen bolig på rimelige vilkår må sparing til boligformål stimuleres sterkere, ved utbygging av ordningen med sparing med skattefradrag og andre tiltak.
- Statsbankenes utlånsfordelinger for boliger utformes med sikte på å fremme energisparing.
- Husbanken bør stimulere til videreutvikling av god regional byggeskikk.
- Alle former for rentetak avvises.
- Bostøtten må omlegges slik at den i første rekke skal komme dem med lav betalingsevne til gode.
- For å gjøre det lettere for den enkelte å skaffe seg tomt til bolig, må konsesjonsloven revideres.
- Høyre vil innføre konsesjonsfrihet for eiendommer under 5 mål utenfor regulert strøk og konsesjonsfrihet for tomter i regulert strøk som ikke er regulert til landbruksområde.
- Høyre avviser monopoliseringen av tomteomsetningen. Tvangsmidler som offentlig boligformidling og alminnelig kommunal forkjøpsrett avvises. Som hovedregel må tomter kommunen kjøper opp til boligformål selges videre til beboerne hvis de ønsker det. Festetomter bør i større grad tilbys for salg til den som bygsler tomtene.
- Det må avsettes tomter for selvbyggere.
- Det er et viktig mål at alle som ønsker det skal kunne bli eier av en egen bolig. Beboerne må derfor selv få velge eierform. Adgang til å oppløse borettslag må gjeninnføres.

- Selveierleiligheter må gis hjemmel i egen lov, som trekker opp lovmessige rammer for denne boform. Lovbeskyttelse for beboerne av aksje- og obligasjonsleiligheter bør vurderes.
- Også borettslag må få adgang til å bestemme hvem som skal være forretningsfører i boligselskapet, og til å bestemme om de ønsker å fastsette forkjøpsrett til borettslagets boliger.
- Ved salg av leiegårder må kommunen benytte sin forkjøpsrett til fordel for beboerne, dersom et flertall av dem ønsker det. Beboerne må selv kunne velge hvilken eierform de vil ha. Spørsmål om tildeling av husbanklån må avgjøres uavhengig av om beboerne velger å opprette borettslag eller selveierleiligheter.
- Høyre vil gå inn for en endring av boligformidlingsloven.
- Det må fortsatt være mulig å beholde leieformen for dem som ønsker det.
- Regelverket legges opp slik at også enslige kan få muligheter til å skaffe seg tilfredsstillende boligforhold.
- Pristakstbestemmelsene endres slik at de gir et riktigere bilde av boligens verdi.
- Det må stimuleres til økt fornyelse og forbedring av brukbare eldre boliger. Byfornyelse må skje i et samarbeid mellom kommunene, gårdeiere og beboere. Fornyelse av eldre boliger ved egeninnsats bør fremmes ved å legge til rette for at eierforholdet i slike boliger overføres til beboerne.
- Høyre vil oppheve adgangen til å innføre konsesjonsplikt for all eiendom i regulerte strøk. Dersom det foreligger spesielle behov for å forhindre at helårsboliger går over til fritidsboliger i enkelte tettsteder, må det motvirkes ved positive midler. Ved bruk og utbygging av bygningsloven, muligheter for utbedringslån og bedring av vann- og kloakkforholdene vil Høyre arbeide for å skape bedre bomiljøer.

Hyttepolitikk

Det er langt igjen før det finnes tilbud nok av hytter og hyttetomter til å dekke folks ønsker om ferie- og fritidsbolig. I fremtiden må vi nok regne med en mer variert etterspørsel. I tillegg til vanlig en-familiehytter, vil flere dekke sine ønsker ved utleiehytter og ved kjøp av andeler i hyttegrender på selveie- eller borettsbasis. Dette ønsket om variasjon må det tas hensyn til i planleggingen. Begrensningsfaktoren også i de kommende år vil fortsatt være klargjøring av tomter der det kan reises hytter og feriehuse.

Det offentlige må gjennom arealplanlegging og skatte- og eiendoms politikken bidra til at tilbudet på hyttetomter økes.

Direktoratet for statens skoger må klarlegge behovet for hyttetomter på statens grunn i de forskjellige områder. Arbeidet med arealdisponeringsplaner må prioriteres i distrikter der pågangen etter hyttetomter er størst.

- Generalplanarbeidet må påskyndes, blant annet ved bruk av tidsfrister. Inntil generalplan foreligger bør kommunene kunne utpeke områder som kan benyttes til hyttebygging.
- Behandling av reguleringsplaner for hytteområder må skje raskere og grunneiernes adgang til å få slike planforslag behandlet må ikke innskrenkes.
- Planleggingslovgivningen må ikke gi kommunene mulighet til ubegrenset utsettelse av planleggingen av hyttetomter ved å opprettholde et byggeforbud på ubestemt tid.
- Byggesaksbehandling må forenkles og det må innføres tidsfrister. Reglene for om- og påbygging av hytter må liberaliseres. Det må kreves begrunnelse for avslag om oppføring, tilbygg o.l.

- Konsesjonsloven endres slik at det blir adgang til å overdra nedlagte setre og bruk til personer som ønsker å sette dem istand til fritidsformål, når det er på det rene at de ikke vil bli brukt som ledd i vanlig landbruk.
- Høyre vil oppheve konsesjonsplikten som er knyttet til at kjøper fra før har eiendom i kommunen.
- Kommunene bør gi hytteeierene informasjon om tiltak innen kommunene som berører deres område.
- Høyre vil gi alle festere av kommunale og statlige tomter samme lovfestede rettigheter som festere av private tomter.
- Det må vurderes om prisreguleringen på fast eiendom har lagt kunstige begrensninger på tomtetilbudet.
- Beskatningen av hytter og feriehus må holdes på et moderat nivå. Takstsystemet må være enkelt, og sikre rimelig likhet.
- Sparebeløp med skattefradrag bør kunne tas ut med kortere bindingstid når de brukes til hytter og fritidsboliger.
- For å øke utbudet av hytter åpnes adgang til skattefri reinvestering i bolig av gevinster ved salg av hytteeiendom.

Helsevern og sosial trygghet

For Høyre er det en selvfølgelig fellesoppgave å hjelpe alle som er i nød og som ikke kan klare seg selv. Men det må skapes så gode forhold for den enkelte at det blir lettere å klare seg uten direkte offentlig hjelp og støtte. Høyre ser på utviklingen av menneskelige og trygge miljøer med gode muligheter til utdanning, bolig og arbeid som den viktigste form for forebyggende sosialpolitisk innsats. Et hovedprinsipp for Høyres helse og sosialpolitikk er å gi tilstrekkelig hjelp til nødstilte, sikre trygghet for liv og helse og gi alle like muligheter for tilfredsstillende medisinsk og sosial hjelp.

Helse- og sosialpolitikken skal bidra til å realisere menneskelig likeverd, bedre det sosiale og økonomiske nivå ved å:

- bedre levevilkårene for utsatte grupper
- gi hjelp til selvhjelp med sikte på å utvikle selvstendige arbeidsføre mennesker
- gi hjelp ved behandling av sykdommer
- hindre og avhjelpe nød.

Økonomiske og strukturelle forandringer i samfunnet påvirker de helsemessige og sosiale forhold. Helse- og sosialpolitikken kan derfor ikke betraktes isolert fra andre områder som f.eks. distriktpolitikk, industripolitikk, boligpolitikk og skolepolitikk. De sosiale hensyn må tillegges stor vekt ved all planlegging og utbygging i samfunnet. Det legges sterkere vekt på forskning for å klarlegge årsaker og finne botemidler for sosiale og helsemessige problemer. Det forebyggende helse- og sosialpolitiske arbeid må søke å hindre at det oppstår nød, sykdommer og mistilpasninger. Høyre vil understreke at det beste virkemiddel i forebyggelsen vil være å sørge for at flest mulig mennesker har et arbeid og boligforhold som de trives med, at opplæring og miljø gir mulighet til utvikling av evner og interesser, at de kan føle trygghet mot ulykker, vold og overgrep og at de har et rimelig godt utkomme.

Forebyggende arbeid er ikke bare samfunnets ansvar. Høyre vil arbeide for at samfunnet stimulerer

den enkelte til ved egen innsats å forebygge sykdom og skade.

Utbyggingen av generelle økonomiske støtteordninger har hittil vært den mest krevende sosialpolitiske oppgave. I årene fremover må hovedoppgaven være å gjøre mer for grupper med særlig behov for hjelp. Høyre vil konsentrere innsatsen sterkere om individuell hjelp og attføring og ikke ensidig satse på en videre utbygging av de generelle støtteordninger. Før nye generelle sosialpolitiske tiltak settes ut i livet bør behovene nøye vurderes og kostnadene klarlegges. Forslag til tiltak bør vurderes i sammenheng slik at oppgavene kan prioriteres i naturlig rekkefølge.

Sosiale oppgaver

- Det sosiale hjelpeapparat må styrke innsatsen i den forebyggende virksomhet, ettervern og attføring. Ved fordelingen av skatteutjevningsmidler må det tas hensyn til de sosiale oppgaver og behov i den enkelte kommune.
- Opplysningsarbeidet innenfor helse- og sosialsektoren styrkes.
- Høyre legger stor vekt på den frivillige innsats som utføres av ideelle frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner og enkeltmennesker. For å bedre kontakten mellom det offentlige helse- og sosialarbeid og organisasjonene og for å få den best mulig koordinering av innsatsen, bør det opprettes samarbeidsråd i kommunene.
- Økonomiske støtteordninger og avlastningstiltak for familier som selv har omsorgen for pleietrengende bygges videre ut.
- Det gjennomføres tiltak som sikrer at eldre som ønsker det lengst mulig kan fortsette å bo i sine egne hjem. Dette forutsetter at serviceinstitusjoner, dagplasser og avlastningsplasser i sykehjem, hjemmesykepleie- og hjemmehjelpsordninger, telefonkontakt etc. bygges videre ut.
- All sosial og medisinsk innsats har som mål å redde liv og hjelpe mennesker til en bedre tilværelse. Utformingen av lovgivningen om svangerskapsavbrytelser reiser helt spesielle samvittighetsspørsmål. Det er ulike syn på hvorledes man på dette område kan oppfylle de forpliktelser som følger av det kristne kulturgrunnlag og rettsstatens prinsipper. I en sak som denne er det ikke riktig å legge press på noen for å få dem til å sette partisyn foran egen overbevisning. Folkevalgte må derfor ta standpunkt utfra egen overbevisning, innenfor de rammer som partiets formålsparagraf setter.
- Det må være en offentlig oppgave å bidra til etablering og drift av krisesentre og krisetelefoner. Staten bør ha et særlig økonomisk ansvar for slike tiltak. Vold i hjemmene vies bredere oppmerksomhet fra samfunnets side.
- Det må iverksettes tiltak for å forhindre barnemishandling. Spesielt må foreldreveiledningen utbygges. Sosial- og helsepersonell må tre støttende til når symptomer på barnemishandling avdekkes.
- Høyre legger vekt på utbygging av en tilfredsstillende familierådgivning. Virksomhet som drives i regi av religiøse eller humanitære organisasjoner må gis samme arbeidsbetingelser som kommunale eller fylkeskommunale familievernkontorer når de faglige krav oppfylles.

Trygdesystemet

Trygde- og hjelpeordninger er gradvis forandret fra et selektivt- og behovsorientert system til et mer generelt og rettighetsorientert støttesystem. En videre utbygging av det generelle støttesystem vil imidlertid øke kostnadene betydelig. Høyre mener derfor at det er nødvendig å analysere trygdesystemet og behovene på de forskjellige områder grundig for å få en best mulig disponering av ressursene. Eventuelle innsparingstiltak må ikke ramme de svakeste gruppers rettmessige behov. Nye

tiltak innenfor trygdesektoren må ta sikte på å avhjelpe behovene hos de mest vanskeligstilte grupper. Dette tilsier at man i årene som kommer i større grad må vurdere selektive ordninger og en mer bevisst prioritering.

- Høyre går inn for en raskere behandling av trygdesaker, særlig uføre- og attføringssaker, bl.a. ved forenklet og desentralisert saksbehandling.
- Attføringsarbeidet må styrkes. Antall vernede arbeidsplasser økes, slik at det blir lettere for uføretrygdete å få arbeidsmuligheter. Det gjøres lettere for det ordinære arbeidsliv å tilby og opprettholde vernede arbeidsplasser.
- Samordningsloven må forenkles og endres slik at man unngår urimeligheter.
- Informasjonsvirkomheten om trygdete og funksjonshemmedes rettigheter må gjøres mer effektiv slik at alle kan bli kjent med sine rettigheter.
- Erfaringene med sykelønnsordningen gjennomgås, i samråd med partene i arbeidslivet.
- Refusjon av utgifter til alminnelig tannbehandling for funksjonshemmede og eldre bør utvides til å omfatte alle fylker.
- Det vurderes å gjennomføre stimuleringstiltak for å øke forebyggende tannpleie.

Helseinstitusjonene og helsetjenesten

- Helsetjenesten må organiseres slik at alle så langt som mulig kan få likeverdig og tilfredsstillende medisinsk hjelp, uavhengig av bosted, alder og økonomi. Med den vekt vi legger på arbeidet for å sikre helse, vil helsevesenet måtte legge beslag på en betydelig andel av de samlede ressurser. For å utnytte ressursene mest effektivt, må arbeidet med å tilpasse de forskjellige ledd i helsetjenesten til de reelle behandlingsbehov fortsette. Rammebevilgningsordningen til fylkene justeres i lys av erfaringene.
- Høyre vil bygge primærhelsetjenesten videre ut, slik at vi får et balansert forhold mellom primærhelsetjenesten og institusjonshelsetjenesten.
- Et hovedprinsipp må være at enhver som trenger behandling eller pleie, kan få dette ved den type institusjon som er best egnet for å dekke behovet i det enkelte tilfelle. Idag blir mange kostbare sykehusplasser belagt med pasienter som burde være ved pleieinstitusjoner, og pleieinstitusjoner blir belagt med eldre som er friske nok til å være i aldershjem. Dette betyr feilaktig behandling, dårlig ressursutnyttelse og store unødvendige omkostninger for samfunnet.
- For å avlaste akutt sykehusene må det bygges ut polikliniske behandlingstilbud, opprettes egne avdelinger for etterbehandling og langtidspleie. Akuttavdelingene vil da bedre kunne hjelpe dem som trenger aktiv behandling.
- Lege- og tannlegetjenesten må fortsatt baseres på en kombinasjon av privat og offentlig praksis. Inntekts- og arbeidsforhold bør være tilnærmet like i begge typer praksis. Loven om etableringskontroll for leger oppheves og erstattes av positive virkemidler for å gjøre det lettere å få leger til å etablere seg i alle deler av landet.
- Tilgangen på helsepersonell må økes for å overvinne bemanningskrisen i helsetjenesten. I tillegg til økt utdanningskapasitet må forholdene legges til rette for at allerede utdannet personell får lønns- og arbeidstilbud som gjør at de blir i eller kommer tilbake til yrket.
- Omkostningsbevisstheten i helsevesenet må styrkes. Forskning og utviklingsarbeid i helseorganisasjon og økonomi må stimuleres. Det må gis bedre utdanningstilbud for administrativt personell i helse- og sosialvesenet.
- Helsetjenesten må søkes organisert slik at ventelistene blir kortest mulige. Så lenge det ikke fins

dekning av behovet for behandling i Norge av visse særlig alvorlige invalidiserende eller livstruende sykdommer, må norske pasienter få dekket utgiftene til slik behandling i utlandet, der dette er forsvarlig.

- Det psykiske helsevern må styrkes. De psykiatriske behandlingsmuligheter utbygges – med større mulighet for ambulant behandling. Målet må være å få flest mulig bort fra isolasjonen i institusjoner og utbygge tilbud som muliggjør deres integrering i samfunnet. Det gjennomføres tiltak for å sikre de psykiske pasienter full rettssikkerhet.
- Opplæringsmuligheter for ambulansepersonell bedres og det fastsettes minimumskrav for slik tjeneste.

Eldre i samfunnet

- Høyres hovedmål i eldreomsorgen er at eldre lengst mulig skal ha en selvstendig tilværelse. Høyre vil understreke viktigheten av en bevisst og variert eldrepolitikk. Samfunnets innsats må ikke bare få form av ren omsorg, men først og fremst legge vekt på å styrke eldres muligheter til en fortsatt aktiv og menneskeverdig tilværelse. Flertallet av dagens pensjonister er ikke bare i stand til å klare seg selv, men har også mye å gi som samfunnsborgere og som medmennesker.
- De eldre representerer en viktig medmenneskelig ressurs vi må ta vare på og dra større nytte av. Særlig må prosjekter som fremmer kontakt mellom unge og eldre i samfunnet gis bred støtte, slik at den verdifulle livserfaring eldre har også kommer fremtidens samfunn til gode.
- Høyre vil fortsatt arbeide for at de eldres økonomi trygges. Det er viktig å utvikle differensierte støtteordninger.
- De statlige finansieringsordninger må utformes slik at de gir kommunene et stabilt grunnlag for tiltak i eldresektoren
- Det gjennomføres tiltak som sikrer at de eldre som ønsker det lengst mulig kan fortsette å bo i sine egne hjem. Dette forutsetter at serviceinstitusjoner, hjemmesykepleie- og hjemmehjelpsordninger, telefonkontakter etc. bygges videre ut.
- Samtidig må utbyggingen av alders- og sykehjem og bygging av forskjellige typer pensjonistboliger styrkes ytterligere. Så langt det er mulig må eldre få tilbud om bolig eller institusjonsplass i egen kommune. De eldre på alders- og sykehjem bør i størst mulig grad tilbys enerom.
- Det må utbygges flere eldresentra. Samfunnet må støtte det verdifulle arbeid de frivillige organisasjoner gjør på dette område.
- Sysselsettingsmulighetene for eldre må bedres. Så langt råd er, bør det tilrettelegges tilbud om deltidsarbeid.
- Under utbyggingen av helse- og sosialtjenesten må det legges vekt på å øke kunnskapene om eldres behov.
- Informasjon om eldres rettigheter og muligheter må forbedres og forenkles.
- Høyre vil arbeide for at de eldre gis større medinnflytelse i saker som angår deres egen situasjon, bl.a. ved at de trekkes inn i den kommunale planlegging av tiltak i eldreomsorgen. Pensjonærer i aldershjem, sykehjem og pensjonistboliger må få økt medbestemmelsesrett og bedre muligheter for privatliv.

Funksjonshemmede

Alle mennesker har krav på en selvstendig livsform med en naturlig tilhørighet i sitt lokalmiljø og i samfunnet forøvrig.

Tiltak for funksjonshemmede må derfor i størst mulig grad bygges ut desentralisert og være ledd i de vanlige tjenesteytende organers virksomhet og ansvarsområde. Siktemålet for alle hjelpetiltak må være å gjøre funksjonshemmede mest mulig selvhjulpne.

Hovedansvaret for at funksjonshemmede får den hjelp og støtte de har behov for, må ligge hos offentlige organer.

Høyre vil allikevel understreke at frivillige organisasjoner i fremtiden vil ha viktige oppgaver å løse i omsorgen for funksjonshemmede. Organisasjonene representerer etter Høyres mening menneskelige, faglige og personmessige ressurser av stor verdi. Det må ikke være et mål for det offentlige å bygge opp et apparat for å løse oppgaver som idag løses tilfredsstillende av frivillige organisasjoner. For å sikre god utnyttelse av midlene må samarbeidet mellom myndighetene, de funksjonshemmedes egne interesseorganisasjoner og de frivillige ideelle organisasjoner bedres.

- De funksjonshemmedes egne organisasjoner må trekkes sterkere inn i planleggingen av tiltak for funksjonshemmede.
- For å normalisere livssituasjonen for personer med funksjonshemning må det gis mulighet til individuelle og kollektive boligformer i lokalmiljøet med varierende grad av service og støtte.
- For dem som har behov for institusjon må det satses på mindre enheter som er slik plassert at klientene lettere kan opprettholde kontakten med hjemmet og som gir klienten bedre muligheter for privatliv.
- Bevilgningene til støtte-, velferds- og trivselstiltak for funksjonshemmede økes. Det opprettes hjelpemiddelsentraler på fylkesplan.
- Det gjennomføres tiltak for å oppdage funksjonshemninger tidligst mulig. Rådgivningsarbeidet for foreldre med funksjonshemmede barn må styrkes.
- Avlastningsordninger for familier med funksjonshemmede utbygges
- Utdannelsesmulighetene for funksjonshemmede må utbygges videre slik at alle kan få opplæring i samsvar med sine forutsetninger. Arbeidet med å integrere funksjonshemmede elever i vanlig skolegang må føres videre med varsomhet og omtanke. Integrering må bare skje når man har sikkerhet for at det er til beste for den enkelte elev.
- På den offentlige og private sektor må det utvikles bedre muligheter for arbeid for funksjonshemmede. Arbeid og trygd bør kunne kombineres i en overgangsfase.
- Voksne funksjonshemmede som flytter fra institusjon eller foresatte til egne verneboliger, må få bedre ettervernsservice.
- Det arbeides for økt tilgjengelighet for funksjonshemmede når det gjelder offentlige transportmidler. Der hvor funksjonshemmede likevel ikke kan benytte disse, arbeides det for å få innført egne transportordninger.

Tiltak mot alkoholmisbruk

Misbruk av alkohol medfører store fysiske, psykiske og sosiale problemer.

Høyre mener det er nødvendig å redusere misbruk av alkohol, og å redusere det drikkepress ungdommen utsettes for.

Høyre vil ta i bruk en rekke virkemidler, med særlig vekt på et systematisk forebyggende arbeid gjennom vedvarende informasjons- og holdningsskapende kampanjer. Høyre vil legge stor vekt på at

gjeldende restriksjoner blir håndhevet og at det blir reagert mot overtredelser.

- Opplysningsarbeidet må styrkes både i skolen og samfunnslivet.
- Det må satses i betydelig større omfang på forskning som kan gi et bedre grunnlag for å vurdere hvilke tiltak som kan ha edruskapsfremmende effekt.
- Det innføres adgang til å inndra bevilling også for en kortere periode når en hjemmel blir misbrukt.
- Det bør reageres overfor dem som urettmessig kjøper alkoholholdige drikkevarer.
- Det offentlige må øke sin støtte til organisasjoner som driver alkoholfrie fritidstilbud for ungdom. Kommunene stimuleres til å sette igang flere fritidsaktiviteter som driver åpent ungdomsarbeid uten alkohol.
- Vinmonopolet stimuleres til økt informasjon og reklame om de alkoholfrie drikkevarer det har til salg.
- Alkoholomsorgen må styrkes, bl.a. ved å satse sterkere på forvern og ettervern, gjennom opprettelse av avrusingsstasjoner, tilsynshjem og vernehjem for oppsøkende virksomhet blant alkoholskadede.

Tiltak mot narkotika

Narkotika rammer stadig flere ungdomsmiljøer. Sosiale tilpasningsvanskeligheter, ungdomsledighet og lettere adgang til nye og farligere narkotiske stoffer er blant hovedårsakene.

Det er nødvendig med en bred innsats for å bekjempe narkotikaproblemene, både for å forebygge og for å kunne gi akutt hjelp og mer langsiktig behandling. Høyre vil arbeide for at det snarest iverksettes et aksjonsprogram mot narkotikamisbruk med såvel kortsiktige som langsiktige virkemidler.

Høyre vil motarbeide tendensen til at misbruk av lettere narkotiske stoffer blir akseptert i stadig videre kretser. Høyre vil derfor arbeide for økt informasjon i massemedia, hjem, skole, på arbeidsplassene, i forsvaret og i ungdomsmiljøene både om avhengighetsfaren og skadevirkningene av narkotikamisbruk. Slik informasjon kan bidra til at misbruk oppdages og kan forebygges på et tidlig stadium. For å gjøre holdningskampanjer mest mulig effektive, må myndighetene trekke ungdom og foreldre med på utarbeidelsen av disse.

- De større byer og andre kommuner med spesielle problemer, må sikres nødvendig statlig bistand.
- Både frivillige organisasjoner og kommunale fritidsklubber gjør en viktig innsats i det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet.
- Arbeidet med å hindre innførsel og omsetning av narkotika må intensiveres. Det er nødvendig med utvidet kontroll ved grenseoverganger, havneanløp, flyplasser o.l.
- Kommunale og private uteseksjoner/utekontakter styrkes økonomisk gjennom statlig støtte.
- Politi-, lensmanns- og tolletat styrkes bemannings- og utstyrmessig. Samarbeidet mellom etatene videreutvikles.
- Egne narkotikaavdelinger må opprettes ved landets større politikamre. Politiskolen må få tilstrekkelig midler til nødvendig spesialutdanning av narkotikaetterforskere. Det internasjonale samarbeid utvides.
- Det må føres en bred kamp mot innsmugling og bruk av narkotika i fengslene. Misbruk av permisjoner og frigang må søkes unngått. Fordi innsatte profesjonelle narkotikaforbrytere ofte

fortsetter å administrere sin kriminelle virksomhet fra fengslene, må det overveies å la denne gruppe sone sin straff adskilt fra de øvrige.

- Det må utbygges flere behandlingsplasser for innsatte narkomane slik at tilbudet om overføring til behandling under soning kan bli en reell mulighet for alle.
- Det må skapes flere og varierte hjelpetilbud for narkomane. Narkomane og pårørende får en spesiell instans å henvende seg til for øyeblikkelig hjelp, som f.eks. krisetelefon, krisesenter o.l.
- Det må opprettes flere plasser for akutt hjelp med mulighet for oppfølgende behandling i eller utenfor institusjon.
- Det utvikles utradisjonelle behandlingsformer som f.eks. bo- og arbeidskollektiver.
- Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner må gis nødvendig økonomisk støtte og veiledning i sitt arbeide for å bekjempe narkotikaproblemene. Regelverket gjennomgås for å gjøre det lettere for enkeltpersoner og frivillige organisasjoner å sette igang hjelpetiltak og behandlingstilbud. Det påhviler imidlertid det offentlige et særskilt ansvar for å koordinere eksisterende hjelpetiltak og bygge ut nye.
- Bruk av tvang i behandlingsoyemed må vurderes brukt i større utstrekning. Dette nødvendiggjør imidlertid en sterk utvidelse av behandlingsskapasiteten fordi motiverte narkomane i dag ikke kan tilbys tilstrekkelig hjelp. Innleggelsesprosedyren må forenkles.
- Det må legges vekt på et godt utbygget etterbehandlingstilbud. Det må gis nødvendig støtte og veiledning, og den enkelte gis mulighet til tilfredsstillende bolig, arbeid og skolegang. Nødvendige støttekontakter opprettes. Også de pårørende må få tilbud om hjelp og veiledning. Barnevernet må gis større anledning til oppsøkende og forebyggende virksomhet. Samarbeidet mellom hjem, skole, sosialetat og politi utvikles.
- En effektiv bekjempelse av narkotikaproblemene forutsetter et tilstrekkelig og fagdyktig personell.
- Det må legges økt vekt på forskning. Også på dette område er det påkrevet med internasjonalt samarbeid.
- Strengere straffereaksjoner tas i bruk for ulovlig innførsel og omsetning av narkotika. Spesielt viktig er det at strafferammene er tilstrekkelig vide med henblikk på de profesjonelle «bakmenn».

Kirke og kristenliv

Det kristne kulturgrunnlag er sentralt i konservativ politikk. Høyre ser det som meget viktig at kirken og andre kristne samfunn og organisasjoner får gode arbeidsvilkår.

Statskirkeordningen har gjennom årene være med på å styrke fellesskapet mellom kirke og folk. Høyre går inn for å beholde en statskirkeordning i Norge. Adskillelsen av kirke og stat bør bare komme på tale dersom Kirken selv skulle komme til at kristent arbeid med dette ville få bedre arbeidsvilkår.

- Høyre mener at det må gjennomføres reformer i Den norske Kirkes ordning med sikte på å styrke Kirkens selvbestemmelsesrett. Kirkens selvstendighet i åndelige spørsmål og Kirkens status som trossamfunn må respekteres. Det må opprettes egne selvstendige styringsorganer i praktiske, administrative og økonomiske spørsmål. Kirken må få større økonomisk handlefrihet innenfor gitte budsjettammer.
- Kirkelige og andre kristelige organisasjoner må få støtte til sosialt og kulturelt arbeid på linje med andre organisasjoner og institusjoner.
- Statens støtte til kirkelig arbeid blant sjøfolk og nordmenn i utlandet må styrkes. Staten må overta

de faste lønnsutgifter for sjømannsprestene fullt ut.

- Skolens kristendomsundervisning må styrkes faglig og pedagogisk.
- Menighetsfakultetet, Misjonshøyskolen og Norsk Lærerakademi må få offentlig støtte etter faste støtteregler for private høyskoler innarbeidet i privatskoleloven. Det bør ikke stilles slike betingelser for støtte at institusjonene tvinges til å endre sin egenart.

En allsidig kulturutfoldelse

Målet med kulturpolitikken må være å skape gode vilkår for kulturlivet og gi alle mulighet til å delta i kulturell virksomhet. Høyre mener at det offentlige må ha et særlig ansvar for å verne om kulturarven, fremme det skapende kunst- og kulturliv og stimulere kulturformidlingen.

Et levende og mangfoldig kulturliv forutsetter at kravet til åndsfrihet og kunstens frihet fortsatt hevdes uavkortet. Den offentlige innsats i kulturpolitikken må derfor unngå enhver form for Indoktrinering og legge hovedvekten på kravet om kvalitet.

- Tilskuddsordningene til kulturarbeidet i fylker og kommuner utformes slik at de lokale organer står mest mulig fritt ved disponering og prioritering av midlene.
- Høyre mener det er særlig viktig at det i den offentlige kulturinnsats i fylker og kommuner satses på tiltak som kan stimulere lokale kulturaktiviteter som kan ta vare på kulturelle tradisjoner i det lokale miljø. Samarbeidet med de frivillige organisasjoner må stå sentralt i dette arbeide.

Kunst og kultur

- Høyre vil støtte tiltak for å fremme et aktivt kulturliv.
- Høyre mener at det er en nasjonal oppgave å sørge for at både de sentrale kulturinstitusjoner og riksinstitusjonene får tilfredsstillende arbeidsforhold.
- Man må vurdere å komme frem til en større egendekning av utgifter for sentrale kulturinstitusjoner.
- Våre kunstnere må gis bedre vilkår gjennom økt bruk av deres arbeider, utbygging av vederlagsordningene og et mønster med kunstnerlønn og stipendier. Høyre mener at garantiinntektsordningen har vist seg lite tjenlig og at ordningen derfor må nedtrappes, samtidig som de øvrige stipendieordninger utbygges. Utdannelsesmulighetene for kunstnere må bedres.
- Våre faste symfoniorkestre må ha en bemanning som så langt som mulig tilsvarer vanlige internasjonale mål. Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge bygges ut med sikte på etablering av et permanent rent nord-norsk symfoniorkester. Nord-Norsk Musikkråd må gis sikre arbeidsvilkår.
- Riksinstitusjonenes virksomhet koordineres bedre, med sikte på en best mulig utnyttelse av ressursene. Det bør opprettes flere faste landsdelsgallerier.
- Høyre mener at regionteatrene må ha en ansvarlig kunstnerisk og administrativ ledelse.
- Høyre vil støtte tiltak for å fremme film- og kinokulturen i Norge. Særlig må produksjonen av norsk barnefilm prioriteres. Kinobedriften må fortsatt baseres på en kombinasjon av kommunale og private kinoer. Høyre går imot planene om et offentlig monopol på Import og distribusjon for film.
- Det må opprettes en ankeinstans i tilknytning til Statens filmråd.
- Høyre vil arbeide for å øke forståelsen for de verdier vi har i det nasjonale kulturelle bygningsmiljø. Viktige kulturminner må sikres. Staten bør overta ansvaret for våre stavkirker.

- Høyre vil fortsatt legge hovedvekt på kontinuitet, fasthet og nyanserikdom i våre to skriftspråk, og arbeide for toleranse og samarbeid mellom språkgruppene. Alle forsøk på kunstig sammenblanding av riksmål og nynorsk avvises. Høyre vil verne og dyrke våre to skriftspråk og dialekter og gi dem bedre utviklingsmuligheter.
- De tradisjonelle riksmålsformer må godkjennes i rettskrivningen og læreboknormal slik at de kan brukes i skole og administrasjon. Foreldrenes rett til å velge skolespråk for sine barn opprettholdes. Reglene for å fastsette stednavn gjøres smidigere og med større vekt på lokale ønsker.
- Støtten til nynorske lærebøker og andre tiltak av betydning for nynorsk kultur økes.
- Høyre vil bevare og styrke samisk kultur og språk. Høyre støtter de fellesnordiske initiativ for å styrke samekulturen. Tiltak for å verne den spesielle kvæn-kultur må støttes.

Idrett og mosjon

Fysisk fostring har stor betydning for helse, trivsel og et godt miljø. En aktiv idrettsbevegelse gir muligheter til utfoldelse både for alle som ønsker å satse på konkurranseidrett og for alle som ser verdien av fysisk trening og alminnelig god kondisjon. Erfaringen har vist at konkurranseidrett på toppnivå stimulerer til økt aktivitet i masseidrett og trim.

Det offentlige innsats i arbeidet for å fremme fysisk fostring har vært prioritert for lavt. Idrettsbevegelsen representerer det mest omfattende frivillige organisasjonsnett i vårt land, og Høyre forutsetter at alt arbeid på denne sektor må legges opp i nært samarbeid med de frivillige organisasjoner innenfor idrett og friluftsliv. Verdien av den offentlige innsats til fordel for idrettsarbeidet vil bli størst når den kanaliseres gjennom idrettsbevegelsens egne organer.

- Funksjonshemmede må få lettere adgang til å delta i trim og idrett.
- Høyre vil prioritere utbygging av idrettsanlegg som kan dekke behov for store grupper. Anleggene bør kunne brukes til såvel mosjonsidrett som konkurranseidrett.
- Staten bør ha et medansvar for å sikre at landets hovedarenaer holder en rimelig standard.
- Kommunenes arealplanlegging må ta hensyn til behovet for idrett og friluftaktiviteter i lokalmiljøet.
- Skolenes anlegg for fysisk fostring bør stå til rådighet utenfor skoletid, både til mosjonsidrett og konkurranseidrett. Arbeidet med rimelige ferdigproduserte idrettshaller ved skoler må fortsette.
- Samarbeidet mellom skolen, idrettsorganisasjonene og Forsvaret bør utvides, for å sikre en best mulig utnyttelse av offentlige midler og et bedre tilbud til alle som driver trim og idrett.
- Stipendieordningen for toppidrettsfolk utbygges.
- Høyre vil fortsatt arbeide for å opprette en direkte og permanent støtte til idrettslagene, fordelt gjennom Norges Idrettsforbund.
- Mulighetene til å kombinere idrett på toppnivå og utdanning bedres. Norges Idrettshøgskole bygges videre ut.
- Kroppsøvfaget styrkes faglig.

Tiltak for barn og ungdom

Foreldrene har et hovedansvar for å gi barn og ungdom skikkelige oppvekstvilkår. Offentlige myndigheter har likevel et klart ansvar for å bidra til å legge forholdene til rette for best mulige oppvekstmiljøer. Ved offentlige planlegging må det tas sterkere hensyn til barn og unges behov.

Det er en viktig målsetting å skape best mulig kontakt mellom generasjonene. Tiltak som legges til rette for de unge, må ikke bidra til å isolere dem fra samfunnet forøvrig, men stimulere til egenaktivitet. Trygge plasser hvor barn kan leke, må finnes i nærmiljøet. Boligområder må i størst mulig grad skjermes for gjennomgangstrafikk.

Ungdomsproblemer er ofte resultat av problemer innenfor sektorer som bomiljø, arbeidsmarkedet, utdanning og familierpolitikk. En bedre løsning av slike problemer kan gjøre spesielle tiltak for ungdom mindre påkrevet.

En del problemer er likevel spesielle for ungdommen og må løses gjennom særlige tiltak hvor også det offentlige må komme inn. Det offentlige må støtte frivillige organisasjoner innenfor ungdoms-, idretts-, kultur- og samfunnslivet.

Ungdomspolitikken skal styrke det forebyggende sosialarbeid. Her er det nødvendig med et offentlig engasjement.

- Høyre vil fortsatt arbeide for en vesentlig økning i antall barnehager og barnepark, såvel private som offentlige. Målet må være at alle barn kan gis et pedagogisk tilbud uansett foreldrenes økonomiske stilling eller sivile status, og uansett bosted.
- Skoleveiene sikres i et samarbeid mellom stat, fylke og kommune. Høyre vil stimulere til et aktivt trafikksikkerhetsarbeid også gjennom de kommunale og fylkeskommunale trafikksikkerhetsråd.
- Det må satses på utbygging av sammenhengende gang- og sykkel veinett i sterkt trafikkbelastete strøk.
- Skolelokaler må kunne disponeres til barne- og ungdomsaktiviteter også etter skoletid.
- Høyre vil prioritere produksjonen av norsk barnefilm.
- Den statlige litteraturstøtte må brukes til å fremme litteratur for barn og ungdom.
- Det offentlige må oppmuntre til etablering av alkoholfrie samlingssteder.

Mediapolitikk

Full ytringsfrihet er en forutsetning for et levende demokrati. I en tid med voksende offentlig makt er det særlig viktig å stå vakt om det frie ord. Høyre vil motarbeide alle former for kultur og informasjonsmonopoler. Vårt mål er å legge forholdene til rette for et best mulig tilbud av aviser og tidsskrifter samt gi alle i landet bedre muligheter til å velge mellom ulike radio- og fjernsynssendinger.

Ny teknikk kan bidra til å øke informasjonstilbudet. Ikke minst vil den tekniske utvikling muliggjøre en langt mer allsidig utnyttelse av radio og fjernsyn. Høyre vil arbeide for at disse mulighetene brukes til å myke opp eksisterende monopoler på området.

For å skape økonomisk grunnlag for å bygge ut et bredere kringkastingstilbud, vil Høyre anbefale at andre enn NRK etter nærmere opptrukne regler gis adgang til å finansiere sine sendinger ved reklameinntekter. Høyre vil være særlig varsom med å tillate reklameinnslag i forbindelse med barne- og ungdomsprogrammer. Etter Høyres oppfatning bør også uavhengige programmer i radio og TV lages under redaksjonelt ansvar. Bedrifter skal ikke gis adgang til å kjøpe plass for egne fjernsynsprogrammer.

- NRK gis fortsatt lovfestet rett til å kringkaste radio- og fjernsynssendinger. NRK's enerett avløses av bestemmelser som under fastlagte forutsetninger gir adgang også for andre til å drive kringkastingsvirksomhet.
- Det åpnes for nærradiovirksomhet i regi av sammenslutninger dannet for dette formål og ulike organisasjoner. Telemyndighetene gis det tekniske ansvar for å fordele lokale frekvenser.
- Det åpnes adgang til drift av kabelfjernsyn og radio i privat regi.
- En nasjonal kringkastingsnemnd opprettes for å fordele sendetid på det sendenet som til enhver tid er til disposisjon for regionale og landsomfattende sendinger.
- Et fremtidig nytt riksprogram i fjernsyn skal ledes og drives uavhengig av NRK og være selvfinansierende. Et utvalg bør nedsettes allerede nå for å utrede organiseringen av slike sendinger.
- Såfremt økonomien tillater det, må arbeidet for å etablere en nordisk radio- og fjernsynssatelitt fortsette. Via NORDSAT må publikum selv få velge hvilket av de nordiske programmer de ønsker å se.
- Dersom NORDSAT ikke blir realisert bør det utredes om Norge skal kjøpe seg inn i andre lands satelitter.
- Undervisningen i skolen må gi elevene en kritisk og bevisst holdning til det som skrives og sies i aviser, radio og fjernsyn.
- Reglene for statsstøtte til pressen endres, slik at man unngår skjønnsmessig behandling og urimelig konkurransevridding.
- Samiske aviser og tidsskrifter må få statsstøtte på like vilkår.
- Norsk fagpresse er en viktig informasjonskanal, og staten bør i større grad bruke den til stillings- og informasjonsannonsering. Denne pressegruppen bør også få større andel av de midler som stilles til disposisjon for etterutdanning av pressemedarbeidere.
- Anvendelsen av datateknikk må brukes til å gi økt informasjonsfrihet. Det offentlige må garantere denne informasjonsretten, og ikke forsøke å monopolisere de nye kommunikasjonskanalene.
- Permanent datafjernsyn vil etter alt å dømme bli innført i Norge i løpet av 80-årene. Høyre vil sikre at adgangen til å gi og motta informasjon gjennom datafjernsyn ikke monopoliseres.

Utdannelse og forskning

Høyres mål er at den enkelte så langt som mulig skal få utdanning i overensstemmelse med egne evner, interesser og forutsetninger. Høyre ser utdanning som en av de aller viktigste offentlige oppgaver. Det må derfor satses tilstrekkelig ressurser til å styrke utdannelsessystemet både kvalitativt og kvantitativt. Høyre vil fremfor alt hevde kravet til kvalitet og faglig standard i utdannelsen. Høyre vil fortsatt motsette seg alle fremstøt for å svekke betydningen av faglige mål og krav i skolen.

Skolen må legge vekt på å fremme sentrale verdier i vårt samfunn: de kristne grunnverdier, vår nasjonale arv, de demokratiske ideer, toleranse og åndsfrihet.

Opplæringsmiljøene må komme i bredere kontakt med lokalsamfunn og arbeidsliv for å forhindre at ungdom under utdanning blir isolert fra samfunnet forøvrig.

Undervisningstilbudet på alle nivåer må være tilpasset de krav dagens samfunn setter. Skolen må i tiden fremover legge større vekt på de muligheter og utfordringer ny teknologi representerer.

Høyre ser private skoler som et verdifullt innslag i det totale undervisningssystem på alle nivåer. Privatskolene må sikres den nødvendige økonomiske støtte for forsvarlig drift og frihet til å drive sin virksomhet i overensstemmelse med sitt formål.

Ved opptak til kurs, skole og studium må det på ellers tilnærmet like vilkår være adgang til å gi fordeler til det ene kjønn. Forutsetningen er at dette på sikt vil bidra til å rette opp en mangel på likevekt mellom kjønnene i vedkommende yrke eller profesjon.

Undervisningstilbudet for den samiske befolkning må utbygges.

Grunnskolen

Den ni-årige skole har gitt mange mennesker muligheter for et bedre skoletilbud enn tidligere. Situasjonen i dag er imidlertid at grunnskolen ikke makter å gi alle elever et tilfredsstillende tilbud. Mange elever oppfatter skolen som for teoretisk, mens andre store elevgrupper ikke møter tilstrekkelige utfordringer til å yte sitt beste og strekke seg mot nye mål. Høyres mål er å utvikle en bedre grunnskole for alle elever.

- Høyre mener at skolens fremste praktiske oppgave er å formidle kunnskaper og ferdigheter. Høyre vil innføre kjernestoff i de viktigste fagene, slik at alle elever kan få et felles grunnlag av almene kunnskaper og ferdigheter. De praktiske og estetiske fag må styrkes. Den enkelte skole bør utvikle undervisningstilbud som bygger på særpreget i det lokale miljø.
- Høyre mener at elever og foreldre har krav på å få pålitelig orientering om den enkelte elevs faglige utvikling gjennom en mest mulig objektiv målestokk. Høyre går inn for å beholde karakterene i ungdomsskolen og en avsluttende eksamen etter ni-årig grunnskole. Høyre vil motsette seg alle forsøk på å utvanne betydningen av karakterer og eksamen.
- Differensieringsoppleggene i ungdomsskolen må ta sikte på å gi hver elev en undervisning som er tilpasset den enkeltes forutsetninger. Høyre mener at det igjen må åpnes videre adgang til gruppedeling etter evne og arbeidstempo på ungdomstrinnene.
- For at skolen skal kunne gi undervisning som er tilpasset den enkeltes forutsetninger og interesser, må valgfagene utbygges. Valgfagenes faglige innhold må styrkes og deres andel av undervisningstiden må økes.
- Valgfagene må telle med ved opptak til tilsvarende studieretninger i den videregående skole. Kombinasjoner av skolegang og yrkesdeltakelse må utbygges til å bli en normal ordning.
- Yrkesveiledningen i ungdomsskolen må særlig ta sikte på å gi elevene en skikkelig innføring i de yrkesmuligheter som ligger i det lokale og regionale arbeidsliv.
- Det er et viktig mål for Høyre å bidra til å gi skolen arbeidsro. Elevenes og lærernes arbeidssituasjon må bedres. Høyre vil fortsatt støtte forsøksvirksomhet som er pedagogisk begrunnet og som skolesamfunnet ønsker. Mest mulig av forsøksvirksomheten i grunnskolen bør bygge på lokalt initiativ, og det øverste ansvar bør tillegges Grunnskolerådet. Høyre går inn for en nedbygging av Forsøksrådet for skoleverket, med sikte på avvikling.
- Reformen må forberedes og gjennomføres i samarbeid mellom skolemyndighetene og elever, lærere og foreldre. Høyre vil fortsatt avvise skolereformer som ikke har bred oppslutning fra dem som blir berørt.
- Arbeidet med å integrere funksjonshemmede elever i den vanlige grunnskole må føres med varsomhet og omtanke. Integrering må bare skje når man har sikkerhet for at det er til det beste for den enkelte elev. I vurderingen må foreldrenes og lærernes syn tillegges stor vekt. Der er også

en forutsetning at man kan stille til rådighet de nødvendige ressurser. Høyre mener at man fortsatt trenger spesialinstitusjoner for å kunne gi alle funksjonshemmede barn et tilfredsstillende undervisningstilbud. Høyre avviser forsøkene på gradvis å svekke og nedlegge slike institusjoner uten at det foreligger fullverdige alternativ.

- Ressursbruken i skolen må vurderes med sikte på større omkostningsbevissthet og for å sikre at midlene i størst mulig grad går til å gjøre elevenes undervisning bedre. Man må være forberedt på at det kan bli vanskelig å øke ressurstilgangen til skoleverket. I den utstrekning dette likevel skulle vise seg å være mulig vil Høyre prioritere økning av rammetimetallet fremfor en generell senkning av elevtallet i klassen, som ensidig ville komme større skoler til gode.
- Ved utformingen av nye skolebygg må man ta hensyn til de funksjonshemmedes behov.
- Foreldrene må trekkes sterkere inn i samarbeidet ved skoler. Skolens samarbeidsorganer, der foreldre, elever, lærere og andre ansatte er med, må utnyttes bedre i utviklingen av et godt skolemiljø. Høyre vil støtte tiltak for å gi elevdemokratiet bedre utviklingsmuligheter. Samarbeidsutvalgenes innflytelse og reelle avgjørelsesmyndighet må styrkes.
- Lov om grunnskolen endres slik at barn med samisk talemål i språkblandingsdistrikter sikres rett til opplæring i og på samisk på alle klassetrinn i grunnskolen.

Videregående skoler

- Høyre vil fortsette utbyggingen av de videregående skoler med sikte på å gi opplæringsmuligheter til alle som ønsker å gå videre etter fullført grunnskole. Høyre prioriterer utbygging av elevplasser innenfor yrkesopplæring. Lærlingeordningen må være et reelt og fullverdig alternativ til yrkesopplæring i den ordinære videregående skole. Støtten til lærlingebedriftene må økes for å stimulere bedriftene til å ta inn lærlinger.
- Høyre støtter prinsippet om at det videregående skoleverk må være åpent for alle som har gjennomgått 9-årig skole. For å sette den enkelte elev i stand til et realistisk valg av studieretning, må veiledningen i ungdomsskolen styrkes.
- Høyre vil bygge på klare og målbare opptakskriterier, som tar hensyn til elevenes faglige forutsetninger og den egeninnsats elevene har vist for å gjøre seg kvalifisert for den ønskede studieretning. Høyre mener at opptak til videregående skoler i hovedsak bør skje på grunnlag av karakterer, med tilleggspoeng for alder og yrkeserfaring. Høyre avviser bruk av alder som eneste opptakskriterium.
- Det må utbygges tilfredsstillende undervisningstilbud for funksjonshemmede elever.
- Høyre går inn for at det utarbeides fagplaner med felles kjernestoff i allmennfag og yrkesfag. Dette er en forutsetning for å opprettholde et tilfredsstillende faglig nivå i de forskjellige studieretninger. EDB bør bli fag i de fleste studieretninger. Utover dette må det legges vekt på å utarbeide fagplaner og undervisningsopplegg der det lokale miljø kan benyttes i undervisningen.
- Ved fordelingen av ressurser må det legges spesiell vekt på de mindre skoler.
- For å unngå sentralisering og for store skoler bør den enkelte videregående skole ikke bygges for mer enn 450 elever.
- Den enkelte videregående skole gis øket selvstyre. Skoleutvalget må få større frihet til å omdisponere midler innenfor den enkelte skoles budsjett. Elevdemokratiet må få gode utviklingsmuligheter, og skolen må gjøre det klart for elevene hva et utbygget elevdemokrati medfører av rettigheter og plikter.
- Samarbeidet mellom arbeids- og næringsliv og den videregående skole må bygges videre ut. Opplæring og arbeid i bedrift må bli en naturlig del av undervisningsopplegget i den videregående skole. Fylkene må legges stor vekt på at den videregående skole kan tilby undervisningsopplegg

som er tilpasset det lokale arbeidsliv og som kan stimulere til etablering av nye arbeidsmuligheter i fylket.

Læremidlene

- Høyre legger vekt på at skolene må ha tilgang til et variert utvalg av lærebøker og andre læremidler av høy kvalitet. For å holde utgiftene nede må skolene unngå unødvendige utskiftninger av lærebøker.
- Alle forlag må stilles likt i adgang til statsstøtte til produksjon av lærebøker. Høyre vil fortsatt motsette seg etablering av et statlig læremiddelforlag.
- Det er spesielt viktig å stimulere til økt læremiddelproduksjon for de skoleslag og studieretninger hvor tilbudet i dag er for dårlig. Dette gjelder ikke minst behovet for læremidler i spesialundervisningen. Såvidt mulig må læreplanene ikke endres før det foreligger tilfredsstillende nye læremidler.
- Godkjennelsesordningene for lærebøker må endres med sikte på forenkling og raskere avgjørelser. Den offentlige vurdering må konsentreres om emner og fag der det må stilles krav til saklighet og upartiskhet.
- Støtten til produksjon og utgivelse av ny-norske lærebøker må økes, slik at lærebøkene på begge språk kan utgis til samme pris og til samme tid.
- Arbeidet med å utvikle samiske lærebøker må intensiveres. Samisk utdanningsråd må tilføres større ressurser og lærebokforlagene må trekkes sterkere med i dette arbeidet.

Voksenopplæring

- Voksenopplæringen må bygge på hovedprinsippet om at den skal være likestilt med førstegangsopplæringen.
- Høyre vil prioritere yrkesrettede og kompetansegivende kurs for voksne som ikke har fått den utdanning de ønsket i ung alder.
- Høyre legger vekt på den opplæringsmessige og kulturelle betydning av opplysningsorganisasjonens virksomhet. Opplysningsorganisasjonene må sikres et trygt grunnlag for sin planlegging.
- Tilskudsreglene må endres, for å oppnå budsjettmessig styring og for å begrense utgiftsøkningen. Høyre vil understreke at også bevilgningene til voksenopplæring må vurderes i forhold til de oppgaver som må løses innenfor andre deler av undervisningssektoren.
- Utbredelsen av ny teknologi skaper nye kunnskapsbehov også for dem som allerede har avsluttet sin førstegangsutdanning. Høyre mener at det er viktig at det blir utviklet egnede voksenopplæringstilbud om slike emner for å øke mulighetene for trygg og tilfredsstillende sysselsetting.
- Også voksenopplæringstiltak ved private skoler må få offentlig støtte.

Høyere utdanning

- Utbyggingen av universiteter, høyskoler, distriktshøyskoler og annen høyere utdanning må skje i takt med utviklingen av behovet for høyere utdannet arbeidskraft, og være tilpasset landets økonomiske situasjon. Det er særlig aktuelt å styrke utdanningstilbudene innenfor datateknologi, høyere teknisk utdanning og høyere økonomisk/administrativ utdanning. Denne utbygging må ikke skje ved en nedbygging av undervisningstilbudene i humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag.

- Universitetene må sikres tilfredsstillende arbeidsforhold både når det gjelder driftsmidler, lokaler og personell, slik at kvaliteten på undervisning og forskning ikke forringes.
- Den videre utbygging av distriktshøyskolene må sees i sammenheng med de totale ressurser som kan stilles til rådighet for høyere utdanning. Det nedsettes et utvalg til å vurdere de erfaringer man har med distriktshøyskolene, bl.a. med sikte på å avklare det fremtidige forhold mellom universiteter og distriktshøyskoler. Det må gis klare regler om den kompetanse studier ved distriktshøyskolene skal gi. Det må gis adgang til å legge undervisningen i enkelte fag utenfor selve høyskoleområdet.
- Forslag om automatisk adgang til høyere utdanning basert på alder og yrkeserfaring avvises. Etter Høyres mening må opptak baseres på at søkeren har de nødvendige faglige forutsetninger for studier.
- Det er nødvendig å opprette flere rekrutteringsstillinger for å sikre tilgangen på kvalifiserte lærere og forskere.
- Private høyskoler bør få støtte etter faste regler innarbeidet i privatskoleloven.
- Den nye situasjon i grunnskolen og den videregående skole stiller nye krav til lærernes faglige og pedagogiske dyktighet. Lærerutdannelsen må styrkes. De pedagogiske seminarer må utbygges.
- Yrkeslærerutdannelsen må styrkes faglig og pedagogisk. Utdannelseskapasiteten må økes. må økes.
- Klasselærerfunksjonen må få større plass i lærerutdannelsen, samtidig som det må gjennomføres tiltak for å få en bedre faglærerdekning i grunnskolen.
- Den desentraliserte utdanning av lærere i Nord-Norge må opprettholdes og utformes slik at denne utdanning faglig og pedagogisk blir fullt ut likeverdig med andre former for lærerutdanning. Tiltakene for å bedre lærersituasjonen i det nordligste Norge må revurderes for å få bedre effekt.
- Utdannelsestilbudene for samisktalende lærere må bedres. Utdannelsen bør fortrinnsvis legges til samiske miljøer.
- Etter- og videreutdannelsestilbudene for alle kategorier lærere må styrkes. Virksomheten ved de pedagogiske høyskoler utbygges også ved desentraliserte opplegg.
- Det etableres en siviløkonomutdanning og en formingslærer-skole i Nord-Norge.

De utdannelsessøkendes økonomi

All ungdom skal ha lik rett til utdanning uansett hvor i landet de bor. Studiefinansieringen skal sikre dette.

Studielån for unge mennesker med lang utdanning er i ferd med å bli en alvorlig økonomisk belastning i de år de fleste stifter hjem og familie. For å sikre en bred rekruttering til slike studier må tilbakebetalingsreglene i Statens Lånekaske endres. Den økonomiske byrden i årene etter studiets avslutning må reduseres. Senere i tilbakebetalingsperioden kan beløpene bli høyere. Samfunnet har et stort behov for høyt kvalifisert arbeidskraft. Det er Statens plikt gjennom sin lønnspolitikk å sikre tilgangen på slik arbeidskraft.

- Høyre kan ikke godta gjeninnføring av behovsprøving av studielån på grunnlag av foreldres inntekt.

Høyre avviser også forslaget om at studielån skal belastes med rente i studietiden.

Det må utredes andre tiltak som kan hindre at inflasjon fører til at tilbakebetalingen blir for liten i forhold til realverdien av lånebeløpene.

Låneordningen må til enhver tid være slik at tilbakebetalingen blir rimelig i forhold til vanlige inntekter.

- Unge mennesker med lang utdanning og som er i en etablerings fase, vil bli særlig rammet ved innføring av rentetak. Høyre vil av vise enhver form for rentetak.
- Høyre vil arbeide for å holde nivået til de behovsprøvede stipendier for elever i videregående skoler.
- Flere elev- og studentboliger i tilknytning til læresteder må reises. Særlig er det nødvendig å forbedre boforholdene for dem som må flytte hjemmefra for å gå på videregående skole.
- Norge har også ansvar for at våre studenter i utlandet har et rimelig økonomisk grunnlag.

Forskningen

Forskning og utviklingsarbeid er i stigende grad en nødvendig forutsetning for nyskaping og nyvinninger. Høyre vil derfor fortsatt være sterkt opptatt av beslutninger om forskningens omfang, fordelingen av midler og hvordan virksomheten skal styres og organiseres.

Forskningen må ikke dirigeres av partipolitiske hensyn eller ideologiske motestrømninger på bekostning av mulighetene for nytenkning. Fordelingen av forskningsmidler bør hovedsaklig foretas av forskningsrådene, universitetene og høyskolene. Kvaliteten i forskningsinnsatsen må være den avgjørende målestokk.

Det må legges vekt på rask formidling av ny viten. De vitenskapelige biblioteker må få bedre arbeidsmuligheter.

Høyre ønsker en balansert utvikling mellom grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. Det trengs økt forskningsinnsats for å kartlegge de samfunnsmessige konsekvenser av innføring av datateknologi for sysselsetting arbeidsmiljø og organisasjonsforhold. Det er også nødvendig med økt forskningsinnsats for å belyse virkningene av sosial- og trygdepolitikk og ressursbruk i helsevesen og undervisning. Likeså bør miljø- ressurs/energiforskning gis høy prioritet.

Høyre vil understreke samfunnets spesielle ansvar for å gi humanistisk forskning gode arbeidsvilkår siden dette er forskning hvor det nasjonale ansvar er tilstede i større grad enn på andre forskningsområder.

- De enkelte forskningsmiljøer må gis tilstrekkelig bredde. Det er derfor nødvendig å unngå så stor spredning av begrensede ressurser at det skader forskningens kvalitet.
- Den skjeve alderssammensetning blant forskerne og manglende nyrekruttering bør motvirkes gjennom bl.a. økt forskningsutdanning, omgjøring av stillinger og økning av antall faste stillinger.
- Kontakten mellom forskningen og brukermiljøet må bedres.
- Høyre går inn for at Norge engasjerer seg sterkere i det internasjonale forskningssamarbeid.